

הישיבה המאה-ואחת של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, ה' בתמוז התשמ"ה (24 ביוני 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

רמון: 2. הצעת חוק הבחירות (נוסח משולב) (תיקון), התשמ"ה - 1985. מאת חבר הכנסת מיכאל חריש.

כן הונחה הודעת שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא "חשש לכיטול 200 משרות של עובדים סוציאליים". תורה.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, לפני שנעבור לסדר-היום, אני מבקש להפנות את תשומת לבם של חברי הכנסת הנוכחים, וגם למסור לפרוטוקול, שהישיבות שלנו השבוע תהיינה יותר ממושכות, כדי שנוכל לטפל בהרבה מאוד הצעות לסדר-היום, אשר מונחות על שולחנה של הכנסת, וגם בכמה הצעות חוקים. אני מבקש שחברי הכנסת יקחו זאת לתשומת לבם בקביעת תוכניותיהם לימי העבודה של שבוע זה.

היו"ר ש' הלל: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למוכיר הכנסת.

מוכיר הכנסת ש' יעקבסון: ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה מטעם הממשלה - 1. הצעת חוק להארכת חוקן של תקנות שעת-חירום

(אבטחת מוסדות חינוך), התשמ"ה - 1985; 2. הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 11) (תיקון מס' 5), התשמ"ה - 1985.

לדיון מוקדם - 1. הצעת חוק מניות בנקאיות בהסדר (פטור מעמלות), התשמ"ה - 1985, מאת חבר הכנסת חיים

ב. הודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה

כדי שנדע מה המצב בדיוק, אם נזרק לזה, הואיל וההסתדרות בעד המשך עסקת החבילה, יכול להיות שלא נזרק כלל לשום פרשנות.

ישראל קיסר (המערך):

נשארת בכל זאת איזו בעיה.

היו"ר ש' הלל:

כידוע, אין חוק על זה, חבר הכנסת קיסר. החוק לא קובע את זה.

שר האוצר י' מודעי:

חברי הכנסת, מאז חודש נובמבר 1984 חי המשק שלנו כמשטר ארמיניסטרטיבי של עסקות חבילה. המטרה של עסקות החבילה היא להרגיע את המשק, לעצור סחרור אינפלציוני וליצור תנאים של יציבות יחסית - פסק-זמן שבו יתאפשר לממשלה להגיע להישגים בתחום הקיצוץ התקציבי, הישגים שבלעדיהם אין הבראה כלכלית.

ההישג הגדול ביותר של עסקת החבילה הוא, כלי שום ספק, באופיה הבסיסי, דהיינו - בתחום ההסכמה החברתית, כאשר נושאים מרכזיים במשק, כגון שכר עבודה או עליות שכר ומחירים, מגיעים לשולחן דיונים משותף של הממשלה, ההסתדרות והמעסיקים. גם היום, כאשר יש חריגות בתחום המחירים, העיקריות שבהן נעשו בהסכמת השותפים.

כדי לבחון את ההשפעה של עסקות החבילה על המשק צריך לזכור, להיזכר, ואם תרשו לי - גם להזכיר, מה היה המצב שבו היה נתון המשק ערב עסקת החבילה הראשונה, האינפלציה או ההסכמה כ-25% לחודש, עם מגמת עלייה;

היו"ר ש' הלל: אני עובדים לנושא הראשון של סדר-היום: הודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה. אני מתכבד להזמין את שר האוצר, אדוני השר, בכקשה.

שר האוצר י' מודעי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עסקת החבילה השנייה נחתמה בסוף חודש ינואר, על-פי מתכונתה, היא נחתמה לחקופה של שמונה חודשים וכלולה בה אפשרות שכל אחד מן החתומים עליה יבקש להכניס בה שינויים, או יפסיק את השתתפותו בה כעבור חמישה חודשים.

לעסקה זו באה תוספת, שנחתמה ב-29 בחודש מרס 1985, ועניינה היה שיפור, או לפחות כוונה לשפר את עסקת החבילה השנייה, המקורית. העסקה הזאת קבעה מועדים ותחומים אחרים לשותפי עסקות החבילה, אבל עדיין שונה במחלוקת השאלה איזה משני המועדים קובע לגבי המשך - סוף ינואר או סוף מרס. אבל, יכול להיות שהוויכוח הזה הוא תיאורטי בכלל, משום שזו רק אופציה, זה איננו מצוי בתוך ההסכם וההסכם אינו בא לסימו מעצמו אלא לפי בקשה.

ישראל קיסר (המערך):

מה משמעות החוק שהבאת לכנסת, אדוני שר האוצר? נתת גושפנקא לעסקת החבילה? ועדיין יש לך ספק - -

שר האוצר י' מודעי:

לא, לא. לא, החוק בדרך וחדיםמשמעי. הפרשנות לחוק אינה ברורה. הנושא מצוי בבדיקת היועץ המשפטי לממשלה,

אם כי אינני מזמין אותן. אבל, דומני שצריך לזכור, כי אלמלא יוצבה האינפלציה, היה השכר נשחק הרבה יותר. באינפלציות גבוהות, על-פי הסכמי תוספת היות, ההפסדים בתחום ההכנסה או השכר הישראלי עולים והולכים עם עליית שיעור האינפלציה. הוויתור של העובדים, שעליו הוסכם בעסקת החבילה הראשונה, אפשר למשק לייצב את האינפלציה לרמה הנמוכה שהושגה, ובפועל החבר שוויתור זה היה נומינלי ובמונחים ישראליים השכר התייצב במלואו בלא כרוסם של אחוזים. אם נוסיף על כך את התאמת מדרגות המס שנעשתה תוך כדי עסקת החבילה, והוויתור על 5% במס הכנסה לשכירים, הרי שהשכר הפנוי אף עלה אז, למרות הוויתור; אני מדגיש את המלה אז.

אין ספק שהתייצבות האינפלציה מגדילה את כוח הקנייה השוטף של השכר, כאשר משכורת ששולמה בראשית החודש אינה נשחקת עד הסוף במרוצת החודש בממדים הגדולים שהיונו רגילים להם. בדינאמיקה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על רמת השכר כרוטט שאליה הגיע המשק בחודש ינואר 1985. רמת השכר בחודש ינואר היתה גבוהה ב-7% מהשכר הממוצע בשנת 1984, וצריך לזכור שאז נתקבלו כל תוספות השכר כתוצאה מהסכם המסגרת שנחתם במאי או ביוני 1984.

על-פי אומדננו, רמת השכר הממוצעת בתקופה שמפברואר עד מאי 1985 היתה עדיין גבוהה בכ-2% מהרמה הממוצעת של השכר ב-1984. בחודש יוני אכן צפויה שחיקה יחסית של השכר, אבל זו נובעת מהמבנה של עסקות החבילה, שהיה מוסכם על כל שותפיה, מפני שבמדרגות מותאמים מחירי המוצרים והשירותים אחת לחודשיים, ולכן נוצרת מדרגת התייקרות חריגה אחת לחודשיים.

בתחום התעסוקה, שיעור האבטלה בחקופת עסקות החבילה ירד. ב-1984 גדל שיעור האבטלה עד ל-5.8% בממוצע שנתי, בהשוואה ל-4.4% בממוצע שנתי ב-1983. במשך כל אחד מרבעי 1984 חל גידול בשיעור האבטלה, כרביע הראשון של 1985 חלה רגיעה בתחום האבטלה, כרביע ירד במידה לא גדולה, ל-5.6%, אבל בהשוואה לרביעי האחרון של 1984 ירד שיעור במידה גדולה, כי אז הוא היה 6.9%.

יגאל בהן-אורגד (הליכוד):

אדוני השר, את זה אתה רואה בתור הישג?

שר האוצר י' מנדוי:

לא, בתור נתון. את שורת ההישגים, במרכאות ולא במרכאות, מנתי בתחילת דברי. עכשיו אני עובר למתן נתונים בסיסיים על מצב המשק, ואם יש לך ערעור על הנתון, אני יכול להפנות אותך למקורו.

יגאל בהן-אורגד (הליכוד):

לא, הבית עלול להתרשם שאתה מציין את זה כהישג.

שר האוצר י' מנדוי:

למה אתה סבור שהבית יתרשם בצורה שונה ממך?

יגאל בהן-אורגד (הליכוד):

שר האוצר י' מנדוי:

להווי ידוע לכל באי הבית, שאני מציג נתונים ואת ההישגים סיכמתי בראשית דברי.

חברי הבית, צריך לזכור שהנתונים הבסיסיים של המשק אינם יציבים. הגענו לרמות אינפלציה גבוהות ומאזן התשלומים אינו יציב. גם רמת התקציב שאושרה על-ידי הבית

במשק נוצרו כיסי אבטלה גדולים, ואני יכול לומר גדולים מאוד; היה חשש שהשכר יישחק בממדים גדולים מעבר להסכם המסגרת ולתוספת תוספת היות; הגירעון בתקציב המדינה וההזרמה התקציבית היו גדולים מנשוא; אמן הציבור ביכולת ההנהגה לייצב את המשק היה קטן מאוד; ולא פחות חשוב — עתירות מטבעי-החזק הלכו ונאכלו במהירות רבה.

אינני אומר שתנאי ההתחלה האלה כולם נעלמו היום, להיפך; ועל הנקודות האלה אעמוד, אבל טוב להזכר מה היה המצב, כדי שאפשר יהיה להצריך נכונה את תרומתן של עסקות החבילה.

אני מבקש לפרט מה היה בעצם המצב היחסי של ההישגים הללו, ואני אומר — גם אלה שקיימים, הם חלקיים וקצרי-מועד.

הזכרתי את האינפלציה. רמת האינפלציה ירדה לאחר עלייה רצופה ב-1984. מינואר עד מרס היה שיעור 2.5%; בחודשים מאי-יוני — 13.5%; בחודשים אוגוסט-אוקטובר — 20.7%; זה במונחים של ממוצעים חודשיים כמוכן. בחודשים דצמבר-ינואר — כניסת עסקת החבילה לפעולה — ירד שיעור האינפלציה הממוצע ל-4.5%, וכרביע הראשון של 1985 ירד שיעור האינפלציה ל-10% בממוצע. לעומת עלייה חודשית ממוצעת של 16% בשלושת הרבעים הראשונים של שנת 1984.

אפילו העלייה היוצאת-דופן והבלתי-צפויה של חודש אפריל, בשיעור של 19.4% — ירדע זאת מי שטרם לנח את המספרים שפורסמו על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה — עיקרה נובע משינויים עונתיים במחירים, כוונתי ללבוש ולריכוז של דיור, ואולם, אפילו העלייה בשיעור 19.4% היתה נמוכה מעליית המחירים בחודש אפריל 1984, שהיתה 20.6%.

החריגות המסתמנות בתחום המחירים נובעות בחלקן מן התקופה הארוכה של העלאות מחירים באורח אדמיניסטרטיבי, בלא התחשבות בקבוצות מוצרים ספציפיות, אותו קושי הקיים בקביעה אדמיניסטרטיבית של שיעור ההעלאה, קיים כמוכן גם בתחום השכר, מפני שבשביל בעלי השכר הנמוך, אלה שהם בתחומים של תשלומי המס, ערך השקל שלא משולם להם גדול יותר מערך השקל הזה אצל עתירי האמצעים. אבל, זהו אופיה של עסקה שנעשת בין מגורים כוללניים במשק, היא איננה עוסקת ואיננה יכולה לעסוק בקבוצות ספציפיות, לא של עובדים ולא של מוצרים.

גם את הבעיות של החריגים הללו ניתן לפתור בהסכמה רחבה, כמו זו שהיתה למשל בדיונים אמש, והיו לנו גם דוגמאות קודמות. כאשר התכנסו ההסתדרות, הממשלה והמעסיקים לדיונים אינטנסיביים בקשר להמשך ההתפתחויות בתחום השכר והמחירים, היה צורך להביא בחשבון, ובהסכמה, את החריגות שנוצרו קודם לכן, וכן להציע לעתיד טיפול בנושאים חריגים. למשל, כבר הזכרתי שעסקת החבילה השנייה נחתמה ב-24 בינואר לתקופה של שמונה חודשים, כאשר לאחר חמישה חודשים ניתן לבחון את מתכונתה ואת המנגנונים שיווצרו בהמשכה.

כך הגענו למצב של היום, וחברי הבית העלו שאלות משאלות שונות גם לגבי אופיה של עסקת החבילה ולגבי תוצאותיה, וגם לגבי הבעיות של השבתת מפעלים. שהן תוצאה ממנה, ועל כך אעמוד אחר כך.

אדוני היושב-ראש, מרבים לרבר על השתיקה בשכר הישראלי, ואני בטוח שגם פה אשמע קריאות ביניים בעניין זה.

אני יודע, שחלק מהחברים כאן רואה אי-צדק או העדר שוויון בין עובדי המדינה לעובדי הרשויות המקומיות, שלעתים שחרם מתקפח, לא בגודלו אלא במועד השלמו.

אני צריך לומר לבית, שהדבר אינו נובע מרצון ליצור אי-שוויון, אלא ממהות מבנה התקציב של הרשויות המקומיות. התקציב של הרשויות המקומיות אינו תקציב ממשלתי. משרד הפנים נותן לרשויות, ולא לכולן, רק השלמות התקציביות. יש 21 רשויות מקומיות שאינן מקבלות שום חמיכה ממשלתית. הרשויות מקבלות דרך המשרדים הייעודיים העברות של כספים כדי לתת שירותים הנחשבים לשירותים ממשלתיים. למשל, חינוך תיכון או שירותים סוציאליים. הרשויות מקבלות כספים אלה בקבלניות בעצם, כי זו העברת נטל הביצוע עליהן. המקור התקציבי של כספים אלה הוא תקציב המדינה, או המשרדים הייעודיים. כל יתר ההוצאות של הרשויות המקומיות ממומנות על-ידי גיוס ההון העצמי שלהן. מתשלומי המסים של התושבים בעד השירותים ומארגון כללית, ורק השלמות — אמרתי, גם לא לכולן — נעשות על-ידי תקציב המזרם ומווסת על-ידי משרד הפנים.

לכן השאלה איננה מדוע הם אינם מקבלים את שכרם כמתכונת שבה מקבלים את שכרם כל יתר עובדי המדינה. הם עובדי הרשויות המקומיות והם מקבלים את שכרם ממקורות הכנסה של הרשויות המקומיות, ורק אחד ממקורות אלה הוא השלמות התקציביות באמצעות משרד הפנים.

דוד דינו (חזית דתית לאומית):

שר האוצר י' מודעי:

הלוא זה החלק הברור. אני מסביר את הצד הטכני. אני מוסיף ואומר: גם הסדר זה לא רצוי לרשויות המקומיות. הן מבקשות להיות עצמאיות בתקציבן, בדרך של הקצאה מס ערך מוסף או בכל דרך אחרת. אני שואל: אם הכוונה היא לתת לרשויות המקומיות, שראשיהן הם נבחרי ציבור היום, עצמאות בניהול ענייניהן, למה זה רצאה הצעקה שלעובדיהן צריכה המדינה לשלם שכר? אבל אפילו היה זה כך, האם תעלו ברעכתם שאת השכר תשלם הממשלה, או המדינה, ואת תנאי השכר תקבענה הרשויות המקומיות? זאת מהות השכיחה היום.

יצחק פרץ (המערך):

ישראל קיסר (המערך):

אתה לא יכול להגיד דבר והיפוכו בעת ובעונה אחת. אתה לא נותן להם לנהל את העיריות — — —

שר האוצר י' מודעי:

איני אומר דבר והיפוכו. החוזים נמצאים ביד. הוא אשר אמרתי: השאיפה מרחיקה לכת. הביצוע איננו במסגרת הקבועה על-ידי הממשלה.

אקרא באוזניכם מכתב שכתבתי לשר הפנים כיום שבו נודע לי, שמרכז השלטון המקומי ושלוש העיריות הגדולות חתמו הסכמי שכר החורגים מהוראות הממשלה בעניין הסכמי השכר. המכתב נכתב ב-16 ביוני 1985. הוא מכון לשר הפנים, והוא מתייחס למסלולי קידום בעיסוקים המדורגים בדירוג האחיד הנהוגים ברשויות המקומיות. וזה לשון המכתב: "סעיף 24 לחוק התקציב קובע — כשנת הכספים 1984 לא יסכימו תאגיד, רשות מקומית, חברה ממשלתית, מרעצה דתית וכו' על שינויים בשכר, בתנאי פרישה או בגמלאות, או על הטבות כספיות אחרות הקשורות לעבודה, ולא ינהיגו שינויים כאמור

עדיין גדולה, ויש לחצים מרובים לחרוג אפילו ממנה. משטר עסקת החבילה מאפשר לייצב את האינפלציה לחקפת זמן מוגדרת ומוגבלת והוא מונע סכנות הידרדרות אינפלציונית באותה תקופה. רגיעה בתחום האינפלציה, גם אם היא מושגת על רמה גבוהה יחסית, מאפשרת לממשלה לטפל ברכיבים הריאליים של המשק, אם לא מנצלים תקופה זו לטיפול ברכיבים הריאליים, ובמיוחד לביצוע קיצוצים עמוקים בתקציב המדינה, אורבות למשק סכנות גם בתחום האינפלציה וגם בתחום מאזן התשלומים.

כאשר בחנו או את מצב המשק, עשינו זאת בעיקר לעומת האלטרנטיבה שעמדה לפנינו, אף כי אני צריך להודות שעצם הכניסה לעסקת החבילה נעשתה מתוך התחשבות באילוצים פוליטיים, חברתיים ופסיכולוגיים שהיו קיימים אז במשק. ההסכמה בין מרכיבי המשק העיקריים אפשרה לנו להימנע מהתפוצצות אינפלציונית, ואולי גם משבירת מסגרות חברתיות מוכרות מבחינה זו — ואני יכול לומר, כמעט רק מבחינה זו — עסקת החבילה מילאו את יעדן.

אני מבקש לעבור לנושאים שהם פוטנציאל של עסקת החבילה, ויש לזכור כי אנו עשויים על סף תאריך שמאפשר לכל אחד מהשותפים לבקש בה רכייה, או רכייה חלקית. אחיחם לכמה תופעות של הזמן האחרון. ראשית, השכיחות או ההשכיחות של יצרנים ושל נותני שירותים.

כבר עמדתי על כך שעסקת החבילה נחתמה על בסיס של גישה כוללת ולא גישה ענפית, או אפילו מפעלית. לכן סכר היה שיהיו ענפים או מפעלים יחידים שיתקשו, או לא יוכלו כלל, לעמוד במגבלה שהציבה מסגרת ההסכם המתוקן שנחתם, של אפשרות להעלות מחירים רק אחת לחודשים ולא באופן שוטף. נכון, לכלל המפעלים קשה לעמוד במגבלה הזאת — אך זו היתה מטרתה של עסקת החבילה וזו היתה תרומתם במסגרתה. אך צפוי היה שיהיו בתוך המסגרת הכוללת ענפים או מפעלים יחידים שהמגבלה הזאת לגביהם תהיה קשה ממש. אבל, היתה לנו תקווה שההעלאה המוסכמת הכוללת על-פי תחשיב תעביר גם את המפעלים הללו, אם לא לתחום של רווחיות מפליגה, לפחות לתחום שמעל לקו ההפסד, והם יפסידו רק את רווחיהם.

ברם, התברר לנו — וזה היה רק בשבועות האחרונים, מאז סוף חודש מאי — שיש קבוצות גדולות של ענפים וגם מפעלים, שהוצאות שלהם, על-פי חשבישים הנעשים ברשות המוסמכת במשרד המסחר והתעשייה, חרגו מן הצפוי, וגבול המחירים, או גג המחירים של 14% שניתן לכול, לא היה בו כדי להוציא אותם מתחום ההפסד. אלה היו בעיקר, או רק יכלו להיות, נותני שירותים עצמאיים וחברות, למשל — נהגי המוניות, נהגי המשאיות, נהגי מובילי הדלק, סוכני הגז והדלק, וכמוכן כל קבוצת היצרנים, שהעלתה תביעות לחיספת חריגה.

אני שמח להודיע לבית, שרק אמש הצלחנו להתגבר — אני מקווה — על עניין זה של החריגים, כאשר ההרגו, במסגרת התחום הזה של עסקת החבילה, לכ-90%, קצת פחות. יצרנים ונותני שירותים להעלות את מחיריהם, בדרך כלל בשיעורים נמוכים: באופן כללי בין 2% ל-18%, כאשר חלק הארי הוא למטה או כאמצע ולא למעלה. בזאת אנחנו רואים סיום של תהליך אישור תוספות מוסכמות לכל קבוצות היצרנים. יש לציין כי מספר זה אינו מספר התביעות שהיו או מספר התביעות הקיימות היום.

הקבוצה השנייה שאני מבקש להתייחס אליה היא הרשויות המקומיות. מדיונים כוועדות וגם מדיונים במליאה

להורדת מחירים ואפילו לא לשמירה על רמת מחירים קיימת. זהו המהלך העיקרי בתחום הריאלי. המהלך הזה נתון בחלקו בידי הממשלה, והיא נאבקת בו כבר שלושה חודשים בתוך שנת תקצב 1985/86. היא עדיין לא השלימה את מה שהיא קיבלה על עצמה בהחלטותיה. גם בגלל עזרתו של הבית, שהוא המחוקק ובלי קביעתו אין אנו יכולים לפעול. יש החלטת ממשלה, למשל בעניין אגרת חינוך, והחקיקה לא נעשית. במקום זה הטלנו מסים נוספים, ואחר כך נשמע שיש להוריד את המסים כי הם כבר בלתי נסבלים. אבל, אותו בית שטוען, ובצדק, שהמסים בלתי נסבלים והשכר ברוטו הוא פי שלושה, ופי ארבעה מהשכר נטו שמקבל העובד — קשוט עצמן תחילה, אפילו בכית' המחוקקים מדובר. לכן אני מסביר, שהקיצוצים בתקציב ו/או ההכנסות בתמורה לשירותים שהמדינה מגישה לא הגיעו ליישום בגלל חולשת דעת של הממשלה, ולדאבונא הגדול, גם של הבית, שלא היה מוכן לעמוד מאחורי הקביעות הללו, ונתן לנו פליאטיבים, "במקומים", שאין להם ולא כלום עם הקביעה כעצמה.

רבותי, אין ייצוב שכר אלא כיצירת מצב שבו יש היצע העולה על הביקוש. אינני צריך לומר מה פירושו של מצב כזה בכל כוח העבודה, על סוגיו השונים. ההבדל בין ההיצע לביקוש הוא אבטלה, ובמקרה הטוב ביותר אבטלה חיכוכית. וכל זאת כאשר יש, מצד אחד, תביעות להשמש באמצעים ריאליים לייצוב המשק, ומצד שני מתולות תביעות אין ספור שלא לעשות את זה ולא לעשות את זה, וכולן בתחום ההפעלה הריאלית.

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שאחרי פרק זמן של תשעה חודשים, שרובם היו בחממה של עסקות חבילה, נצטרך בגמר עסקת החבילה הנוכחית אולי לחשוב על פעילויות משלימות בתחום הריאלי, אם רק נבצע את מה שכבר החלטנו: פעילויות משלימות — כי יש קיצוצים בחקציב, אם כי לא מספיקים.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אתה רואה את זה בשטח?

שר האוצר י' מודעי:

כן. לא את התוצאה, כי הם לא מספיקים. לא היה לי משבר מניות בנקים, לכן אין לי האפקטים, אבל יהיו האפקטים.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אתה תיארת את עליית השכר הריאלי. השכר הריאלי נטו עלה עוד יותר בגלל ההקלות במס הכנסה — — —

ישראל קיסר (המערך):

אני מסכים שהוא ייתן — — —

חיים רמון (המערך):

— — —

ישראל קיסר (המערך):

יודיע שר האוצר שהוא מוכן לתת.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אפילו השכר הריאלי של חברי הכנסת נשחק.

אדוני היושב-ראש, אפשר לשאול שאלה?

הי"ר ש' הלל:

לא. כרגע אינני מרשה. אני מציע שתשאל לאחר שהשר יגמור.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הם שאלו בלי רשות, אני רוצה לשאול ברשות.

או הטבות כאמור, אלא בהתאם למה שהוסכם או הונהג לגבי כלל עובדי המדינה או באישורו של שר האוצר. על אף האמור בכל דין, כל הסכם או הסדר אחר בטל — הדינו, לא קיים — במידה שהוא נוגד הוראות סעיף זה."

השר י' הורביץ:

אתה צודק במאה אחוז.

שר האוצר י' מודעי:

אני יודע. אני מקווה שלא תהיה כזאת בהקדם.

הודעתי לשר הפנים ולמרכז השלטון המקומי, שההסכם שלהם בטל, לא קיים.

ישראל קיסר (המערך):

מה אתם רוצים מהעובדים?

שר האוצר י' מודעי:

למה אתה חושב שרק אתה יכול לדבר בשם העובדים? אני עומד לומר זאת. העובדים אומנם חתמו על הסכם עם מעסיקיהם — עוד מעט תשמעו על דרך הפתרון — אבל מעסיקיהם אלה, כבשת הרש העשויה, המבקשים "שלמו לעובדינו ישרות", הרשו לעצמם להתחמם על הסכם התורג מהסכמי השכר בשנה כזאת, שהאינפלציה בה גואה, בחוסר התחשבות מוחלט, כאשר הם חזרו לעובדיהם וניסו לחקן, אמרו העובדים: לנו יש הסכם כחוק. זה התהליך המקובל והרגיל — לאלץ את אוצר המדינה לשלם סכומים שאינם בחקציב, שאיש לא התכוון להם לשלם ולא עלתה על לב. יוצרים עובדות, והן תופסות על-פי החוק, ואחר-כך מגישים את החשבון לפתחו של האוצר. ועוד מבקשים שלא תהיה חריגה בחקציב, שלא תהיה אינפלציה, והמרבית לבקש אפילו מבקשים: אולי תשלם את השכר לעובדי.

השכיתות האחרות, נכון יותר — ההודעות על השכחה, אני צריך לומר כאן באורח חריג-משמעי, שכולן, כל איומי השכיתה והכרזות סכסוכים, אף אחד מהם איננו באישור ההסתדרות או על דעתה. כל התביעות הללו אינן מצויות במסגרת הסכמי השכר — ואנחנו עושים מאמצים אדירים לעמוד בה בכל הנוגע לעובדי השירות הממשלתי והציבורי. אני מוכן להבין, שגם במגזרים אחרים, כמו ברשויות המקומיות, יש מקבלי שכר נמוך מאוד ואלה נפגעים קשות כאשר השכר מתחיל להתכנס ומגיבים כפי שהם מגיבים. אנו מצאנו פתרון לעובדים הכלולים בקטגוריה זו ברשויות המקומיות, אך להפתעתי הרבה הוא לא התקבל על דעת עובדי הרשויות המקומיות. החלטנו לאשר העלאות בכ-80% מן הדרגות שאין להן מקבילות בשירות הממשלתי — מדובר בשכר נמוך מאוד — אף שזה לא היה במסגרת. החלטנו לעשות זאת על-פי חוק התקציב, המאפשר לשר האוצר לאשר חריגים, 20%, או קצת פחות, לא אישרנו, בגלל ה"לינקג' המפורסם — למה אתה מקבל ואני לא, וזה עובד רשות וזה עובד עובד הביטוח הלאומי, ועובד המדינה לא יקבל אף שהוא באותה רגה ובאותו תפקיד.

אדוני היושב-ראש, מוכן שמצב המשק איננו טוב, ואני זהיר ברכי. כמוכן, המשק דורש ייצוב לא באמצעים אדמיניסטרטיביים אלא באמצעים ריאליים. הכה נבין מה פירוש הפעלת אמצעים ריאליים במשק כדי לייצבו. כדי לייצב מחירים שלא באמצעים אדמיניסטרטיביים צריך להבטיח את הורדת כוח הקנייה הציבורי, קיצוצים בחקציב המדינה והורדת כוח הקנייה הפרטי ככל דרך העזמה לרשותנו. בלי הורדת ביקושים, בלי הורדת כוח הקנייה של הציבור, אי-אפשר להביא

שר האוצר י' מודעי:

חברי הבית, אני רוצה לסיים בשני משפטים, ולאחר מכן תתנצחו מעל לבמה זו. מה הטעם בקריאות ביניים, הזמן יעמוד לרשותכם וממילא נגיב על שאלות בסוף, בגמר הדיון.

לסיים אני רוצה לומר את הדברים האלה: לא יכול להיות משק שיש בו אמצעי "חם-קר". צריך להחליט. הציבור, על-פי הערכתי, מוכן; ההנהגה — אינני בטוח. לכן אני מסיים את דברי בקריאה לחברי הבית, לאלה שבידיהם לקבוע שהחלטה ממשלתית תיושם במשק הלכה למעשה: המשק איננו מתחשב, המשק איננו יודע ואיננו מגיב על החלטות; הוא מגיב על פעילויות, אם אתם חסידיו בידו, וכנמרצות, לא בתהליכים מתמשכים, לעמוד כמה שקבענו, והשרים — וגם אליהם אני פונה — ייתנו כתף וימצאו את הדרך להתגבר על הקושי שבקיצוץ תקציביהם במשרדם פנימה ולא יחזרו אל האוצר למתן תוספות — —

היורר ש' הלל:

זה מופנה ליגאל הורביץ, אני מבין?

שר האוצר י' מודעי:

לא, היה עוד שר אחד בספסל האחורי, ראיתי לפני דקה. על כל פנים, מעל כמה זו מדברים גם לאלה שאינם נוכחים והם חברי הפורומים השונים.

מרים גלוריה-תעסה (הליכוד):

ולאלה שיהיו שרים.

שר האוצר י' מודעי:

ולאלה שיהיו שרים, בעזרת השם כמהרה.

חברי הבית, כפי שאמרתי, הציבור מוכן, אם אנחנו נהיה מוכנים או אם אנחנו מוכנים, אני בטוח שנוכל לעלות על מסלול — —

דן תיכון (הליכוד):

אנחנו, זה הממשלה?

שר האוצר י' מודעי:

הממשלה והכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

קודם הממשלה.

שר האוצר י' מודעי:

ודאי, קודם הממשלה בתחום הביצועי, וקודם הכנסת בתחום החקיקתי. זו חלוקת העבודה.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

לא היה מקרה שרצון מאוחד של הממשלה לא עבר בכנסת. כאשר היו חילוקי דעות בממשלה, הם הועברו ישירות לוועדת הכספים — —

שר האוצר י' מודעי:

אשיב על קריאת ביניים זו. יש בממשלה רוב ומיעוט כמעט בכל נושא, בכל הנושאים החשובים, ודאי בנושאים הכלכליים. ועדיין לא שמעתי שהעובדה שאין חמימות דעים בממשלה תהווה תירוץ לחבר הכנסת לתמוך בדעת מיעוט בממשלה. זה לא יכול להיות קיים כדמוקרטיה אמיתית ובפרלמנט תקין.

היורר ש' הלל:

אתה מתכוון לחבר קואליציה בכנסת, כי חברי הכנסת חופשיים.

שר האוצר י' מודעי:

ודאי, אבל המצב הפוך בדיוק, הם תומכים.

היורר ש' הלל:

רבותי חברי הכנסת, ועדת הכנסת הקצתה שעותיים לדיון. יש בפני רשימת הנואמים, ולא כל הנואמים הרשומים נמצאים כאן. הראשון, חבר הכנסת מנחם ותר, איננו.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני מדבר במקומו.

היורר ש' הלל:

אני מבקש, כרי שלא יהיה מקח וממכר, להודיע בעוד מועד למזכיר הכנסת, להבא, מי שרוצה לדבר במקום מישורו, אחר, שיוודע זאת קודם ליושב-ראש הכנסת. אל תעמידו אותי במצב של ניהול משא-ומתן. אתה מדבר במקומו של חבר הכנסת ותר, בבקשה. אחריו — ידבר חבר הכנסת יעקב שמאי.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

ברשימת הנואמים בחוץ הסדר הוא אחר: חבר הכנסת ותר, ואחריו חבר הכנסת כהן-אורגד.

היורר ש' הלל:

אני חי לפי מה שאני מקבל ממזכירות הכנסת, וזו פועלת בדרך כלל על-פי בקשותיהן של הסיעות. הדיון הוא סיעתי. בדיון סיעתי סדר הסיעות אכן קבוע, ומזכיר הכנסת פועל לפי הבקשות של דוברי הסיעות למיניהם.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

על לוח המודעות התפרסם סדר הנואמים האישי — אני מניח שיש מאחוריו הסדר בין-סיעתי — והוא שונה ממה שאדוני קרא.

היורר ש' הלל:

אני קובע שאני קורא את הסדר שנקבע. סדר הסיעות הוא קבוע. לא יושב-ראש הכנסת, וודאי שלא מזכיר הכנסת הם שיקבעו מי מדבר מטעמה של כל סיעה. למזכירי הסיעות פתרונים. יש לי שוב רשימה מעודכנת, וכחוב בה: חבר הכנסת מנחם ותר — כינתיים נקבע שתדבר הכנסת יאיר צבן ידבר — ואחריו — חבר הכנסת יעקב שמאי, ואחריו — חבר הכנסת ישראל קיסר.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר האוצר, לאחר עשרה חודשי כהונה, לעניות דעתי אינך יכול להצביע בפני הבית הזה על שום הישג משמעותי אמיתי יציב אף כאחד מן התחומים העיקריים של הכלכלה הלאומית. אני חושב שבמצב הנוכחי של המשק הלאומי, מה שהיה עליך לעשות הוא לאזור אומץ לב אזרחי, להסיק את המסקנות ולהתפטר מתפקיד.

השאלה היא, מה עוד צריך לקרות במשק, מה עוד צריך לקרות בכלכלה, מה עוד צריך לקרות כחברה, כדי שתגיע אתה, כדי שגיעו חבריך לממשלה, למסקנה הזאת. לא די בהתמוטטות עסקת החבילה? לא די בפרץ השביתות שקיים ועומד בפתח? לא די בהשתוללות מחודשת של האינפלציה? לא די במצב יתרות מטבע-החוץ?

שואלים: מה קורה לממשלה הזאת? מדוע לעזאזל הממשלה הזאת איננה מסוגלת לבלום את האינפלציה? רוצים ולא יכולים? אני אינני מאמין. אין לכם כוח פוליטי? קואליציה של 93 חברי הכנסת — —

היורר ש' הלל:

97

יאיר צבן (מפ"ם):

97, סליחה. זה לא נושא מרכזי אצלכם? כאשר נראים

אחס בישלחם את האינפליציה על-ידי המדרגות של עסקת מחילה ב', על-ידי הטיפול בסוכסידיות, על-ידי העלאת מס ערך מוסף ב-2% – וספק אם היא תביא לכם משהו – על-ידי הטיפול הכושל במחיר הדלק, ועוד כהנה וכהנה.

ישראל קיסר (המערך):
אני מסודר.

יאר צבן (מפ"ם):

אתם אומרים שאחם רוצים להסתער על התקציב. אחם מסתערים עם דגל קיצוץ התקציב בטענה שכן המנעו את הגירעון התקציבי. אני חושב שאחם מספיק אינטליגנטים כדי לדעת, שעם אינפלציה אי אפשר למנוע גירעון תקציבי, ודאי לא עם אינפלציה כזאת; אי אפשר, ולא תצליחו. תצטרכו לעמוד כאן על הדוכן באחד הימים ולמסור דין וחשבון. סיפור הביצה והתרנגולת מתחיל בתרנגולת — התרנגולת זאת האינפלציה, ואותה צריך לשחוט אם רוצים שלא תהיה ביצה. שלא יהיה גירעון תקציבי.

לו רציתם באמת למנוע גירעון תקציבי, הייתם צריכים למנוע את מה שכתוב בדוח בנק ישראל האחרון. כשנה שעברה ויתרתם במדיניות האינפלציונית ובחוקי המס שבישלתם על 2.3 מיליארדי דולר מסים. כיוון שנביתם כמה מסים חדשים, גירעון היטלים ושאר שמונת מל המפתרה, הגטו של ההפסד הוא 1.9 מיליארד דולר. הרי כל הוויכוח הוא על 2 מיליארדי דולר.

בא עמיתך ויורשך בתפקיד שר האנרגיה, אני יודע, שר האנרגיה והתשתיות ממונה על חיק הביקורת כלפי שר האוצר. זה מין תפקיד כזה שמי שמתיישב על הכס שלו יש לו חוכמיות בדרך כלל מתקדמות, יותר קרובות ללב, ומיד כשהוא נעשה שר האוצר פתאום משתנה משהו. בא שר האנרגיה ומציע צעדי חירום שיביאו להחזרת ההפסד הזה — כל חודש 170 מיליון דולר. אלה כל הקומצים שאחם עושים בקופות חולים ובמסגרת שנייה, שתגיעו אליה במערכת החינוך. אבל, אתם לא נוקטים את הצעדים האלה.

אדוני, אתה אומר שאין שחיקת שכר. אתה חושב שפועלים במדינת ישראל יוצאים בשביתות וצוברים התמרמרות לקראת שביתות נוספות, פשוט, איך אומרים החברה, בשביל הכסף?

היו הנתונים של השנה, ואני אראה לך שמבחינת הברוטו ומבחינת הגטו בחישוב שכולל את כל האגרות, מחירי החשמל וכדומה, דמת החיים של העובד הממוצע בישראל בחודשים האלה ירדה.

עכשיו אתם רוצים, יחד עם התעשיינים, הבנקאים והסוחרים, לברוח מהעסקה. אני רוצה לומר דבר-מה לגבי הבכי של התעשיינים. יכול להיות שחלק מהם צודקים, ואני אינני רוצה שנגיע למשבר. אי אפשר לדעת, אך אחד עוד לא עשה את הבדיקה האמיתית מה קורה אצלנו בתעשייה ביחס לתמורה לעבודה ולתמורה להון. אני חוזר: לא זמן שלא תהיה בדיקה, לא נדע את האמת. אני יודע שכל פעם שיש בוועדה דיון עם תעשיינים ויוצאים, אני מכשך שישפקו לחברים מגפי גומי, כי דמעות התנין גמיעות עד הברכיים. אחד כך אני רואה מה עושים בריוויים מהיצור ומהיצוא — רובם, לא כולם — ואני יודע על מה היה הבכי.

אבל, אי אפשר לברוח מהעסקה ומהאמנה החברתית, מפני שזה בדיק הדבר שצריך לעשותו — לחזור לגורמות של עסקת חבילה א': הקפאת מחירים על בסיס אמנה חברתית, להשלים את זה, והנושא של שערי הפיחות והפחתת שיעורי הריבית. יכול להיות שצריך להשלים את זה ברפורמה מונטרית, ומוכרחים להשלים את זה בתוכנית כלכלית.

אדוני שר האוצר, אני רוצה לפצות אותך על מה שאמרתי בהתחלה. אני רוצה לברך אותך על הניצחון המזהיר שלך

בכפר-המכבייה. זה באמת ניצחון גדול. גם הוויזה היא זירה שלא יכולה להיות מתאימה ממנה. כפר-המכבייה — זה הזכיר ממש את מלחמות המכבים, את מלחמת בני אור ובני חושך.

מה שאני מציע לך, אדוני, באמת, הוא להתמסר לשיקום המפלגה הליברלית ולהסיק את המסקנות לגבי האחריות לגורל המשק והכלכלה הלאומית. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת צבן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב שמאי, ואחריו — לחבר הכנסת ישראל קיסר.

אני מצטער, חבר הכנסת שמאי, המפלגות לא פעם אחת משנות. אני הכרזתי על חבר הכנסת שמאי, ואתם לא מצפים מהלל שיקפח את שמאי, בכל זאת לא אוכל לעשות זאת.

יעקב שמאי (הליכוד):

גם כאן יש בית-שמאי שמתנהג כבית-הלל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום שמענו את שר האוצר מנסה להסביר לנו, שעסקת החבילה הצליחה עד כדי כך, שצריך להוציא מהציבור עוד. אני רוצה לומר לכם, שעסקת החבילה שבקה אתמול חיים. נסתם הגולל על הניסיון ליצור אווירה של רגיעה, של מצב שיכול היה, במשך כשבועה חודשים, לאפשר לממשלה לגבש ולהציע תוכנית כלכלית, שדובר עליה רבות, אבל זה לא נעשה.

אתמול, כשהודיע נשיא התאחדות התעשיינים כי ב-5 ביולי הוא יעלה את המחירים, הסכימו לתת לו פרס. וכך לא רק ב-5 ביולי יעלו המחירים, אלא אתמול אפשר לו להעלות מחירים של 90 מוצרים. הממשלה, ביחד עם ההסתדרות — ואני אומר זאת לחבר הכנסת ישראל קיסר, כשותף לעסקת החבילה — נתנו יד לפגיעה בשכירים, למרות ההודעה של נשיא התאחדות התעשיינים, שהוא יפרוש מן העסקה ב-5 ביולי.

ישראל קיסר (המערך):

יש חוק. הוא יכול להצהיר מה שהוא רוצה.

יעקב שמאי (הליכוד):

כאשר הממשלה הציעה לחתום על עסקת חבילה, כדי למצוא פתרון כלכלי לבעיות המשק, נאמר שיקפאו את המחירים לשלושה חודשים. במשך שלושה חודשים, בתקופת ההקפאה, כאשר היתה כוונה להוריד את האינפלציה, הממשלה היתה מחויבת, אדוני שר האוצר, להציע פתרון כלכלי. במשך שלושה חודשים אכן היתה הקפאת מחירים, אך את מחירה שילם ציבור העובדים. את המחיר המלא שילמו השכירים, כי קודם לכן התעשיינים ושוחות השיווק העלו את המחירים, וזה אפשר להם להמשיך באותה דרך במשך שלושת החודשים.

בתום שבועה חודשים, האם אינכם שואלים את עצמכם איך עקרות-הבית יכולות לסיים את החודש לאחר שחיקה מצטברת כה גבוהה של שכר השכירים? האם אינכם מבינים שרמת השכר הממוצע בקרב השכירים ירדה בצורה משמעותית? לשכירים קשה לסיים את החודש. אנחנו שומעים כאן בשורות משר האוצר, האומר לנו: הציבור מוכן. למה הציבור מוכן, אדוני שר האוצר? לגזירות הנוספות שאתה מטיל עליו בכל פעם וככל עת? ומה אתה עושה כנגד זה? — אתה מעשיר את העשירים, בנייתם הקונצרנים, גם ההסתדרותיים, הכנסיים וחברות הביטוח, כאשר כל אחד יודע היום שתשלומי המס מהקונצרנים למיניהם ירדו, ושחשלוס המס של ציבור השכירים הגיע לרמה של 70% מהכנסות המדינה במס הכנסה.

הולכת ונוצרת חבית של חומר נפץ. אנחנו מתעלמים במודע ולא במודע מן המצב. אנחנו חושבים שאנחנו פועלים

שאמרו שכאשר האינפלציה תרד, מצב השכירים יוטב. חבר הכנסת קיסר, אני רוצה לומר לך: המדר האחרון לא אפשר לשכירים לקבל תוספת יוקר. המדר הבא יאפשר להם לקבל תוספת יוקר ב־1 באוגוסט. אבל, האם אתה יודע מה יהיה שיעור המדר של חודש יולי, שתוספת השכר המתאימה לפיו תתקבל רק ב־1 בספטמבר? — למעלה מ־30%. בקצב הזה ובצורה הזאת, האם לא תהיה שחיקת שכר משמעותית? האם שר האוצר יכול לומר שאין שחיקת שכר? האם אתה, ישראל קיסר, מסכים לכך שאכן אין שחיקת שכר?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני כבר משתגע מכך. פה אתה אומר שיש שחיקת שכר, ושר האוצר מודיע — — — אלוהים אדירים, מה עוד אפשר לעשות. אינני מבין מה קורה כאן.

יעקב שמאי (הליכוד):
אבל, אם חבר הכנסת קיסר לא עמד על כך בתוקף, הוא אינו יכול לבוא בטענות לממשלה, שאינה דואגת לשכירים. אתה, חבר הכנסת קיסר, צריך לשמש דוגמה בתחום זה.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יעקב שמאי (הליכוד):
מי שנתן יד לעסקות החבילה היה צריך, במסגרת השילוב, לדאוג לכך שבתקופת עסקות החבילה יציגו גם תוכנית כלכלית, כדי שלא רק ציבור השכירים יישא בנטל והעשירים יתעשרו עוד יותר — וכיניהם גם הקוצרנים ההסתדרותיים, שאני שייך להם וחבר בהם.

ב־7 באפריל 1985, אמר חבר הכנסת קיסר — ואני מצטט מתוך עיתון "הארץ": "כל אלה הסבורים שההסתדרות — — —

היור' ש' הלל:
חבר הכנסת שמאי, אני אבקש ממך לקצר, כי עברת את מכסת זמןך.

יעקב שמאי (הליכוד):
מה אעשה, חברי הכנסת עזרו לי היום.

חיים רמון (המערך):
דבר אל הממשלה. אל חבר הכנסת קיסר אתה יכול לדבר בוויד הפועל של ההסתדרות.

יעקב שמאי (הליכוד):
חבר הכנסת קיסר היה צלע במשולש עסקת החבילה. הוא עשה זאת אומנם כמזכיר ההסתדרות, לא כחבר הכנסת, אבל הוא גם חבר הכנסת.

חיים רמון (המערך):
אבל פה יושבת הממשלה.

היור' ש' הלל:
חבר הכנסת רמון, אתה גוזל מזמנו של חבר הכנסת שמאי, ותן אפשרות לחבר הכנסת קיסר להשיב.

יעקב שמאי (הליכוד):
אני חוזר ומצטט: "כל אלה הסבורים שההסתדרות תשלים עם תוכנית כלכלית כלשהי, שבה יהיה הכול הפקר והעובדים יהיו נתונים לשרירות לב, להפרה חריצנית של ההסכמים, למיסוי כבד על שכירים — כל אלה — — —

ישראל קיסר (המערך):
צריך לדעת לקרוא את הציטוט.

לטובת ציבור העובדים, לטובת המדינה ובדרך שתביא לפתרון הבעיות הכלכליות שלה. נשאלת השאלה: עד מתי ואיך? האם אין פתרונות אחרים? האם אי־אפשר לומר שיש פתרונות אחרים, אם אכן רצו להציע אותם?

אוכיר דבר אחד. כאשר הלכו לעסקת החבילה, כאשר שאפו להגיע לירידת האינפלציה, כי האינפלציה משפיעה על המצב הכלכלי — האם לא חשבו שבמסגרת הפתרונות אפשר למצוא פתרון גם לנושא הריבית הריאלית? מדוע האוצר איננו הולך בכיוון הזה? — כי זאת דרך קשה יותר. האם לא ברור שכאשר מדברים על מפעלים שקשה לשאת בעלות ההוצאות שלהם, כאשר מרכיב השכר הוא מעל 25%, שזה עלול למוטט מפעלים? והאם אין כל אחד מאתנו יודע, שהריבית הממוצעת כמעט ייצור נעה בין 20% ל־25%, שהיא מגיעה כמעט לאחוז השכר? ומי מקבל את זה? ומי משלם את זה? והאם איננו יודעים שהבנקים אינם משלמים השנה מס הכנסה? והאם איננו יודעים שחברות הביטוח אינן משלמות השנה מס הכנסה? והאם איננו יודעים שהחברות והקוצרנים ידעו לנצל יפה את החוק למיסוי בתנאי אינפלציה?

כאשר רק צד אחד, העובדים השכירים, נושא בנטל, עסקת חבילה לא תפתור את הבעיה. עסקה כזאת עושקת את ציבור השכירים לאור היום.

השר י' הורביץ:
מה עם החברים שלך? הם הביאו את המשק לאן שהביאו, ואתה שותף לכך.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):
אל תעשה חלוקה כל כך פשוטה.

השר י' הורביץ:
אנחנו, הליכוד, וגם אתה שותף.

יעקב שמאי (הליכוד):
אם השר הורביץ חושב להטיח האשמות כאחרים, אבקשו להדגיש שגם הוא שותף בחלק של מה שקרה.

היור' ש' הלל:
הוא אמר "אנחנו". זה בסדר גמור.

השר י' הורביץ:
איפה אתה היתה?

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):
על מפלגתך היום אתה מדבר?

יעקב שמאי (הליכוד):
חבר הכנסת הורביץ, במשך שבע שנות שלטון הליכוד לא היתה אבטלה, אף שרצית שתהיה.

אומר משהו לחבר הכנסת ישראל קיסר. זה חודשים מספר, כמעט מיזמה הראשון של עסקת החבילה א', אתה מרבה להשתמש בכיטויים כמו "לא נהיה חותמת גומי", "לא ניתן שהשכירים יישאו לבדם בנטל", ועוד כהנה וכהנה. חבר הכנסת קיסר, האם העלאת המחירים אמש אינה פרי העובדה שההסתדרות היתה לחותמת גומי? מדוע לא קמת ודרשת בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, שהשכירים יפוצו מייד עם עליות המחירים, עם ההתייקריות, עם החריגות, עם האישורים — גם עם האיום של נשיא הסתדרות התעשיינים, שחבר הכנסת הורביץ מגן עליו כאן? לתעשיינים יש קשיים, יפה. צריך לומר חד־משמעי: נסכים להתייקרויות של חלק מן המוצרים, אבל בתנאי מפורש שיתנתן פיצוי לשכירים. אי־אפשר להכביד עליהם עוד בלא לתת להם פיצוי. צריך לזכור

ה"דפוקים" היחידים — ולקחנו עלינו את האחריות: כדי שלא יאושרו העלאות המחירים, וגם אמש לא אושרה העלאת מחירים ל-150 מוצרים, כפי שהם ביקשו.

יעקב שמאי (הליכוד):
רק ל-90 מוצרים.

ישראל קיסר (המערך):

אמרנו שאותם מפעלים שיש סכנה לייצור בהם — ואני צריך להזכיר לך, חבר הכנסת שמאי, שמלבד מעסיקים עובדים במפעלים אלה גם פועלים, ואנחנו לא ניתן שעובדים ימצאו את עצמם במצבם של עובדי "אתא", כאשר יחברו פתאום שלא יוכלו להמשיך לייצר — — —

יעקב שמאי (הליכוד):
גם ב"אתא" לא נחת — — —

ישראל קיסר (המערך):

לאחר הפגישה שלך עם השר שרון ועם המשקיע נאסר, ההודעה שלך כרכים שיש פתרון — מאז יש לנו פתרון. הנח לנו.

יעקב שמאי (הליכוד):

הפתרון ל"אתא" קיים, אבל כאשר מציע אותו השר שרון, אתה מתנגד.

ישראל קיסר (המערך):

לאחר הפגישה ההיסטורית של חבר הכנסת שמאי והשר שרון עם המשקיעים, בא פתרון. היה פתרון בערב הבחירות, כאשר שמאי התעשיין הגדול נפגש יחד עם השר שרון — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

יש פתרון, אלא שאתה אינך מוכן לקבל אותו.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שמאי, חבר הכנסת יגאל כהן-אורגד, לא ייתכן, שניים נגד אחד. הוא נמצא פה לכדו.

יעקב שמאי (הליכוד):

ישראל קיסר (המערך):

אם אתה גורר אותי לדיבור, חבר הכנסת שמאי — — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שמאי, אני קורא אותך לסדר.

ישראל קיסר (המערך):

זה דבר מוזר, ששר בממשלת ישראל מכיא הצעת החלטה לממשלה, והצעת ההחלטה שלו נופלת והוא אינו מסיק מסקנות. הרי זו המשמעות של מה שקרה להצעת ההחלטה שהביא השר שרון לממשלה. אולי הוא רוצה לקצור ניצחונות פוליטיים, שיהיה לו לבריאות. אבל אילו קרה לי דבר כזה, שאני אנהל משא-ומתן עם המעסיקים על הסכם וחברי בוועדה המרכזת לא יאשרו את ההסכם, הייתי קם ומתפטר, כי זו סטירת לחי. מילא, לשר שחל יכולה היתה הממשלה להגיד שהיא אינה מקבלת את הצעתו, אבל השר שרון הוא שר התעשייה.

יעקב שמאי (הליכוד):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שמאי, קראתי אותך לסדר פעם ראשונה. אני

יעקב שמאי (הליכוד):

נכון, צריך לדעת לקרוא, ואני קורא: "כל אלה טועים ומטעים".

חבר הכנסת, שמעתי את שר האוצר. אם הבינותי נכון את שר האוצר, — וחבל שהוא איננו כאן — — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שמאי, אתה צריך לסיים.

יעקב שמאי (הליכוד):

אם כוונת שר האוצר היא לומר שהציבור מוכן לשאת בנטל, אבל לדאוג לכך שהממשלה תצמצם את הוצאותיה, דבר שצריך לגרום לאבטלה, נאמר לשר האוצר: היה עליך להביא תוכנית כלכלית להכרזת המשק. היו לך שבועה חודשים לעשות זאת, ולא עשית זאת. אנחנו נדרוש שציבור השכירים לא יהיה מי שיישא לבדו בנטל, עליך לדאוג שכל עם ישראל, לרבות הקונצרנים, החברות, חברות הביטוח, יישאו בנטל בצורה שווה. תחפש את הדרכים האחרות להגייץ לכך. ציבור השכירים יצטרך לקבל מייד תוספת שחיקה, ולא — מצבו יוחמר. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת שמאי. רשות הדיבור לחבר הכנסת ישראל קיסר, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן: אם היא לא תהיה באולם — לחבר הכנסת דוד דנינו, ואם גם הוא לא יהיה באולם — לחבר הכנסת שבח וייס.

ישראל קיסר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער שתמיד כאשר אני עולה לדבר מעל דוכן זה שר האוצר איננו באולם, וסגן שר האוצר, חברנו, חבר הכנסת עדי אמורי, צריך לשמוע את מה שיש לנו להגיד לשר האוצר. אני מציע לך לראות את פנייתי אליך רק כאל "צינור הולכה", ולא יותר מזה.

באשר לחבר, חבר הכנסת שמאי — אני מצטער מאוד, שר האוצר, הוא בעל-בריתך, עכשיו גם חברי מפלגתו הליברלים החליטו להיות בקרבכם. קח אותו אליך, סדר את העניינים, ותגייץ לנו. חלוקת העבודה שעשית פה מעוררת גיחוך. שר האוצר חברך מפלגה נלחם בשכירים בכל נפשו ובכל מאודו, ואתה מכון אל מי ששותף אתך בהגנה על השכירים: כאילו אתה רוצה להגן על השכירים יותר מקיסר. הלכת למערכת הבחירות, מכרת כל הסיפורים האלה, ולא קנו אותם, מה אני יכול לעשות. חכה קצת, אולי עוד יקנו אותם.

אני רוצה להגיד לך: הסכמי העבודה אינם בעסקת החבילה, בניגוד לדעת שר האוצר ובניגוד לדעת חבריך, ואנחנו שומרים על הסכמי העבודה. הודענו לממשלה שנגיש תביעות שחר, הן לממשלה והן למעסיקים, כמועדן. איננו רוצים להכביד על המשק, איננו רוצים לנקוט דמגוגיה על חשבון מצב המשק, אבל בהחלט נשמור על השחר.

באשר לאישור העלאת מחירי המוצרים, שאותה הגדרת כשם "חומת גומי" — זה שלושה חודשים המעסיקים והממשלה רצים אחרי ההסתדרות, וזה בכלל דבר מוזר שיכול להיות רק בממשלת ישראל במהדורה של שנת 1985. שהגורם היחיד המעוניין בעסקת החבילה הוא ההסתדרות. במקום ששר התעשייה והמסחר יבוא ויגן על המשק ועל המחירים, הוא מודיע לתעשיינים שלו לא אכפת, ושהוא ידאג לכך שיעלו להם את המחירים. זה המפקח הראשי על המחירים, הוא ידאג להם. אם כן, אין מי שיראד ליציבות. באה ההסתדרות — כמו שנאמר "במקום שאין איש השתדל להיות איש", כי אנו

אני רוצה לשאול: מה נתנו לממשלה ומה קיבלנו חזרה בעסקת החבילה, ששר האוצר אומר שהוא יודע שהעם רוצה עוד ואלו המנהיגים הם הבעיה? אני מציע שהוא יבדוק את עצמו ואת חבריו — למה אנחנו בהסדרות הסכמנו בעסקת החבילה ומה קיבלנו תחתיו. הרי אפשרנו ביודעין לממשלה לשחוק את שכם של העובדים בשתי עסקות חבילה. ואני אומר זאת גם אם חברי שמאי השתמש בזאת בנאום חוצב להבות שהוא נשא כיום ראשון נגד המזכיר הכללי של ההסתדרות. הסכמנו לתת חלק מהשכר, מתוך הנחה שזה יפחית אולי את שיעור האינפלציה וישמור על העסוקה. הסכמנו שהממשלה תקטין את הסובסידיות ב-1,200 מיליון דולר, כי הרי הממשלה איננה יחידה חברתית מתוך הסיעות בכנסת אשר נלחמות על כל נתח שלהן, שמא יפגעו בהן בשיעור של 10—20 מיליון דולר — זה לשיבות, זה למפלגות, זה לסקציה שלו זה לנשיות. אנחנו הסכמנו לגלגל מתקציב הממשלה לתקציב האזרחים, קרי השכירים, 1,200 מיליון דולר, וספגנו חלק ממנו.

יגאל כהן (הליכוד):

אתה משלם את הסובסידיות? מה זה "הסכמנו"?

ישראל קיסר (המערך):

הסכמנו. היית עושה את זה לבר?

יגאל כהן (הליכוד):

זה כסף שלך? זה לא של המדינה? מה החלוקה הזאת?

ישראל קיסר (המערך):

ודאי שהכול של המדינה, אבל בהבדל אחד —

יגאל כהן (הליכוד):

לקחת את כסף וויתרת?

ישראל קיסר (המערך):

— כשרציתם — ואיני רוצה להכניס לכאן את שמו של חבר הכנסת יגאל כהן-אורגד — בתקופת הבחירות להעלות את הסובסידיות ל-200% ול-300%, כאתם להסתדרות? כשאתם רוצים להוריד את הסובסידיות לרמה של אפס, פתאום אתם מחפשים שותפים.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

חבר הכנסת קיסר — — —

ישראל קיסר (המערך):

אין לי זמן. הרי יש לנו הרבה רומנים, ואני יכול להמשיך הלאה.

היורד ש' הלל:

חבר הכנסת כהן-אורגד, אתה רשום לרשות הדיבור, וחבל שתבזבז את התחמושת וגם את זמנו של חבר הכנסת קיסר.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

פשוט כדאי שחבר הכנסת קיסר ידע מה הם הנתונים שהביאו להעלאת השכר.

היורד ש' הלל:

תאמר זאת בדברך.

ישראל קיסר (המערך):

חיכך אני לענין השכר. עכשיו אני רוצה לומר למה התחייבה הממשלה. אני תובע שהממשלה חמלא את מחויבותיה בעסקת החבילה, ואני קובע — חזו הפעם השנייה שאני עושה זאת על במת הכנסת — שהממשלה לא ממלאה את התחייבותיה, וכשבילי זו בושה, גם כאורח, להיווכח אף ממשלה מפירה פעם אחר פעם במצח נחושה את

מסכים לקראת ביניים אחת, לשתיים, אבל איני מסכים להפרעה מתמדת של הסדר.

ישראל קיסר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לחזור לנושא שהביא שר האוצר. אני חייב לומר, שקצת מזוז הוא, ששר האוצר קם להגן על עסקת החבילה. בעיני זה מזוז. רק לפני שכוע הוא הופיע בתוכנית "מוקד" בטלוויזיה וחזר על התפיסה היסודית שלו. שכל עסקת חבילה בטעות יסודה; ואני מדגיש: אני מדבר על שר האוצר, איני מדבר על הממשלה, וודאי שלא על ראש הממשלה, כי מי שנתן את הדחיפה להידברות של ממש היה ראש הממשלה.

פתאום שר האוצר הוא המגן על עסקת החבילה, כאשר אנחנו יודעים, שכל קלקול בעסקת החבילה בא בעטיה של התנהגות הממשלה, ובמיוחד התנהגותו של משרד האוצר. עכשיו הגענו למצב ששר האוצר הודיע פומבית שהוא לא רוצה הידברות, שהוא לא רוצה עוד עסקת חבילה. הוא אומר: נגמרה חקופת עסקת החבילה — כאילו העסקה הראשונה היתה לרוחו. לפני כמה דקות אמרו כאן שהוא כינה את עסקת החבילה "ילד דפקטיבי", את העסקה השנייה הוא כינה "ילד אימבצילי", ובעסקה השלישית הוא כבר לא מעוניין, והוא אחראי למשק, יש לו תפיסת עולם. לפי תפיסתו, הממשלה צריכה להחליט, היא לא צריכה לשאול את השותפים אלא לעשות מה שהוא רוצה. יופי. אבל הממשלה לא מחליטה ולא עושה, ולפתות יש עסקת חבילה, וזה מה שראינו. עסקת החבילה הראשונה הסתיימה, ומצד הממשלה לא נעשה דבר: עסקה שנייה תמה, ומצד הממשלה לא נעשה דבר; ואותו דבר לגבי העסקה השלישית. עכשיו מצאה הממשלה את האשם — עסקת החבילה, והיחידה שנשארה מעוניינת בעסקת החבילה היא ההסתדרות.

המעסיקים מצדם גם הם הודיעו אתמול: "שברו את הכלים ולא משחקים", כאילו זה מועדון חופשי, ברצותו — נכנס, ברצותו — יוצא. המעסיקים עצמם חתמו על עסקה של הקפאה כללית לתקופה של ארבעה חודשים שמסתיימת בסוף יולי. אני אתבע את הממשלה לרין חזרה, לצערי, כל פעם אני צריך לחבר את הממשלה: מה פתאום אתם יוצאים מהעסקה? ואז מתקבל אצלה הרושם שאני איני מבין את העניין. אני יודע שכאשר הממשלה והמעסיקים רואים שאי-אפשר להשיג עוד מהעובדים, הם כבר לא מעוניינים בעסקת החבילה. כאילו כל עסקת החבילה לא נוצרה אלא לתפקיד אחד: לשחוק את שכם של העובדים. יש מה לקחת מהעובדים — אנחנו כעד עסקת חבילה. נסתיימה התקופה שבה אפשר לקחת עוד מהעובדים — אין צורך בעסקת חבילה. אנחנו לא נסכים לזה, ולא ניתן לממשלה לעשות זאת. מדוע המעסיקים אינם רוצים עוד בעסקת חבילה? — כי הם רוצים להיות תחת פיקוח כלשהו. הממשלה, או שר האוצר לפחות, איננו רוצה שתהיה לו מגבלה כלשהי, בבחינת: כימים ההם אין עסקת חבילה, איש הישר בעיניו יעשה.

אם נרמה להם — ואיני אומר זאת בגלל הרברים שאמר חברי שמאי — שבגלל המצב הקשה העובדים יסכימו להיות היחידים שמבליגים; אם המעסיקים, שצריכה ודאי להיות להם ראייה קצת יותר ארוכת-טווח משל העובד הפשוט, שנלחם יום לפרנסתו; אם אלה יפיקו כל עול וירצו יד חופשית — שלא יבואו אחר כך בטענה אל ציבור העובדים, אם ההתפרצות שלו תבוא מלמטה, ואם היא תבוא מלמעלה. אני מודיע, כדי שלא להסתתר מאחורי קבוצות עובדים שיכריזו על שביתות שלא כדין, שאנחנו נארגן את המאבק, כדי לשמור על שכם של העובדים.

מוגבלת, קצרה. עסקות חבילה לא יכולות להיות כמו מסטיק, להתמשך על פני שנה. זה לא הולך. מעסקה לעסקה, מן הראשונה ועד האחרונה, הלך המצב והידרדר, כי מי שחשב שאם הוא רק לוקח את שלושת הגורמים במשק הוא יגיע גם למדיניות, הרי שהוא טעה טעות חמורה.

בעסקה הראשונה טענו שהממשלה הפסידה, וזה לא היה נכון. למרות ההורמה של 120 מיליון דולר לסובסידיות בעסקה הראשונה, בסופו של דבר יצאה הממשלה נשכרת, מפני שהיא גבתה יותר מסים. בסיכום הכללי של העסקה הראשונה, גם הממשלה שלכאורה היתה אמורה להפסיד, הרוויחה. אבל היא לא ידעה לנצל את הזמן הזה לקביעת מדיניות, מפני שבמשך תקופה זו נמשך תהליך דלדול יתרות המטבע ועליית האינפלציה נמשכה. רק לפני שבע שבענו מנגיד בנק ישראל תחזית קשה בקשר לדלדול יתרות המטבע, שהולכות וקטנות בקצב מהיר מאוד במשך השנה הזאת, והן עלולות להגיע לממדים שהם לא רק מתחת לקו האדום, אלא לידי סכנה שלא נוכל לממן את הכובא הדרוש לנו.

יחד עם דלדול יתרות המטבע, הלכה האינפלציה וגדלה. התהליך של גידול האינפלציה לא ניתן מעצמו. מי ששפך שמן על המדורה הזאת היתה הממשלה עצמה, ואני יכול להביא שלוש דוגמאות, שכל הכלכלנים אומרים שהן הביאו ועוד יביאו לגידול האינפלציה: 1. הגדלות היטל משמעותיות על הייבוא, ובסופו של דבר — זה יתגלגל על הצריכה; 2. העלאת מס ערך מוסף מ-15% ל-17%; 3. העלאת הבלו על הדלק. שלושת הגורמים האלה לכדם העלו את האינפלציה בצורה די רצינית, ואם רוצים להוריד אינפלציה לא נוקטים אמצעים שיכולים להשיג את ההיפך בדיוק.

במשך שנה זו נשחק שכם של הפועלים ב-30%. גם אם תשולם תוספת יוקר גדולה בתחילת אוגוסט, השחיקה תגיע ל-15%. אבל השאלה אינה האם משכורתם של הפועלים נשחקה, אלא לשם מה קרה הדבר הזה. האם יש בכך תועלת ותכלית? אני חושב שאם יש מדיניות ברורה והולכים לקראת הכראה כלכלית, וגם השכר צריך להישחק, גם הרווחים צריכים להישחק, וגם צריך להטיל מסים, אם יודעים לשם מה. היום אנחנו בפני שוקת שבורה, וזאת הבעיה.

ואם אנחנו מדברים על מסים — אנחנו יודעים שבמשך השנתיים האחרונות חברות גדולות לא שילמו מסים. יש מספרים המעידים שחברות, שהרווחן בשנים 1981, 1982, 1983 ו-1984 בין 5 ל-15 מיליון דולר, לא שילמו פרטה אחת מס. כשאייאפשר לגבות את המס כפי שצריך, זה מביא, כמוכן, להעלאת אחוז המס שהשכירים משלמים ולקטיוכ בצייכור. עכשיו רוצים לחקן את הדבר, אך בצורה מאוד מאוד עקומה, על-ידי חיקוני מס שדורשים העסקת עורכי-דין ורואי-חשבון נוספים כדי לנסות לצאת מזה. הרי לנו בחוק למיסוי בתנאי אינפלציה, במקום להנהיג שיטת מס פשוטה, שכל אחד יכול להבין אותה ולפעול לפיה, מתחילים שוב לסבך את העניין הזה, ואת התוצאות נראה בעוד שנה.

קיצוץ בתקציב — כולם מדברים על קיצוץ בתקציב, ואין קיצוץ. להיפך, עוד תהיה תוספת הורמה ותוספת תקציב. הקיצוץ בתקציב כשלעצמו אין בו די, אם אין אחריו צמיחה, מפני שהקיצוץ לבדו לא יביא את הדולרים ולא ייצור אפשרויות של התפתחות. הקיצוץ מוצדק אם הוא מביא אחר-כך לצמיחה, ולשם זה צריך להרביץ את האינפלציה. בלא הרבדת האינפלציה, איש לא יבוא לבאן להשקיע במפעלים, כי הוא לא יודע מה יהיה מחר. הממשלה לא נתנה דעתה על דברים אלה אלא התעסקה בעשרים אלף דברים אחרים.

התחייבויותיה, הכתובות ותחומות. הממשלה התחייבה, תמורת מה שנתנו, גם בסובסידיות וגם בשחיקת שכר, שהיא תשמור על התייקרות בשיעור של בין 3% ל-5% לחודש. מה קיבלנו במקום זה? בחודש פברואר, במקום 3% — 5% — 13.5%; בחודש מרס, במקום 5% — 12.1%; בחודש אפריל, במקום 5% — 19.4%; בחודש מאי — 6.8%, ובחודש יוני מדברים על 20% — 25%. זו התחייבות של ממשלה ושל מעסיקים, שבוכים בדמעות שליש כאילו מצבם מי יודע מה. אנחנו שילמנו את חלקנו, והמעסיקים והממשלה התחייבו לתת את חלקם, אך כל חודש קיבלנו, במקום עליות של 3% — 5%, עליות מתירס כפולות ומכופלות. הממשלה ושר האוצר התנהגו כאילו עליות המחירים האלה היו תאונות. כששר האוצר הבעה את מחיר הדלק בניגוד למה שנתון — ועכשיו יש לי על מי להסתמך בדברי אלה, שר האנרגיה הוא הממונה על כך והוא אומר שמכאן ואילך הוא לא ייתן לממשלה להשתמש בדלק ככפרה חולבת. אם הממשלה מעלה קודם כול את מחיר הדלק והדלק מייקר את כל המוצרים, התעשייתיים אומרים: אנחנו לא יכולים לייצר, כי שר האוצר החליט שיש פה בור לא אכזב לגבות כסף מהציבור דרך הדלק.

הממשלה התחייבה לעשות רפורמה במסים, למען הקל על השכירים. מה שיצא מכל התוכנית לרפורמה למען חלוקה צודקת של הנטל היה עלה התאנה שסיסה את ערוותה של הממשלה. דרגת מס אחת, בשיעור 66%, שאותה הטילו על העשירים, ראו זה פלא — דרגת המס היחידה שבוטלה בימים אלה היא דרגת המס בשיעור של 66%. שומו שמים, איך ממשלה מעיזה לבקש מחולה שישלם בעד ביקור בחדר מיון 5 דולרים, כשלקבוצה שצוברת הון היא ויתרה על דרגת המס — שהיא כסות, היא אפילו לא מכסה ערווה — של 66%.

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אעיר שתי הערות. הממשלה התחייבה להילחם בהון השחור, אני מודיע, שמלעיתים אותנו כנאומים אין ספור על מלחמה בהון השחור, ומלחמה אין.

אף-על-פי-כן, אני רוצה להגיד לחברי, שאנחנו נתבע מן הממשלה לקיים את סעיפי העסקה. אנחנו נתבע מן הממשלה להידבר —

יעקב שמאי (הליכוד):

בינתיים היא תובעת מהציבור.

ישראל קיסר (המערך):

אנחנו נתבע מן הממשלה שתקיים את חלקה בעסקת החבילה. למרות כל מה שאמרת, אני מצהיר שאנחנו בעד הידברות, כי כלי הידברות המצב יהיה קשה שבעתים. אבל, שיהיה ברור לכל חברי הבית, לממשלה ולמעסיקים: באין הידברות לא יהיה "איש הישר בעיניו יעשה". בוועד הפועל של ההסתדרות נחקלה החלטה להגיש תביעות שכר, כדי לשמור על שכם של העובדים. לא יהיה מצב שאלה יעלו, אלה יישחקו, והעובדים ישבו מהצד ויפתרו לאכר את מקום עבודתם. אם יתברר שאין עם מי לדבר, אנחנו נגיש את התביעות במועד.

היור' ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת קיסר. רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

גרשון שפט (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבר נאמר כמה פעמים מעל דוכן זה, שעסקות חבילה אינן תחליף למדיניות. עסקת החבילה הראשונה הצליחה, הפועלים ויתרו, המעסיקים ויתרו, הממשלה ויתרה והעסקה הצליחה, מפני שהיא היתה לתקופה

חוברת ל"ז, ישיבה ק"א
— הודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה —

ובכל זאת היתה הסכמה, כי חשבו שהולכים לקראת משהו. אבל הולכים לקראת כלום, הולכים לשוקת שבורה: המצב גרוע יותר ממה שהיה בתחילת השנה. גירעון של 115 מיליון דולר לחודש ביתרות הוא מסוכן מאוד. לכן צריכה הממשלה להתכנס, להחליט על מדיניות כזאת או כזאת, ולבצע אותה. כל עוד לא תהיה מדיניות של הממשלה, כל עסקות החבילה יהיו דבר צדדי, לא מכריע, והן לא יקבעו את עתיד המשק. עתיד המשק ייקבע על-ידי מדיניות, ותהיה קשה ככל שתהיה, ותכאיב ככל שתכאיב. הציבור מוכן לזאת, ובתנאי שתהיה מדיניות.

היור"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת גרשון שפט. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל כהן-אורגד.

אורה נמיר (המעריך):

אנחנו ממתינים לשמוע את יגאל כהן-אורגד.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

הבעיה היא מה עושים, לא מה מדברים.

שבח וייס (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, לא פעם אחת אני תמה על הדרך המהירה והפשטה והחד-משמעית שבאמצעותה כמה וכמה מחברי כאן ממליצים לפתור את בעיות המשק והמדינה: הממשלה תתכנס ותחליט ותנחית מדיניות. דבר כזה לא קיים אפילו במשטרים דספוטיים, וודאי שהוא לא קיים במשטרים דמוקרטיים. שהתארגנו בצורה פרקטית יותר — נאמר, במשטרים נשיאותיים, איך אפשר לצפות לשיטה כזאת של הנחתת מדיניות במדינה שבה תוצאות הבחירות היו כפי שהיו וראש הממשלה צריך לעשות מאמץ עילאי, יום יום, להתחזק את השרשרת הזאת כדי שהעסק לא יתפורר כלול? מה טעם להפריח כאן, מול נתון כזה, ססמאות על הנחתת מדיניות? ואומרים את זה בדרך כלל נציגים של מפלגות קטנות, שהן הסיבה העיקרית לריסוס המוחלט של הפרלמנטריות הישראלית.

גרשון שפט (התחיה-צמח):

תגדיל את אחוז חסימה.

אורה נמיר (המעריך):

הלוואי שיהיה רוב ההעלאת אחוז חסימה.

שבח וייס (המעריך):

אני מבין כשאנשי התחיה אומרים זאת, כי הרגישות הדמוקרטית שלהם לא מפעימה אותי, אבל נאמר — מפלות אחרות. זו הערה אחת.

הערה שנייה — לגבי עצם הרעיון של עסקות החבילה: אני סבור שאיי-אפשר לנהל את המשק הישראלי בהסדרים כאלה. עסקת החבילה נחוצה מבחינה מהותית בחברה פלורליסטית, שבה ההסתדרות היא גורם חברתי, מרכזי, מוכר, לגיטימי, נבחר, חשוב, אחראי ומרסן. ואני צריך לומר, שגם המעסיקים מגלים לא אחת אותה גישה אחראית ומרסנת. אבל גם אם משהו, מבחינת האידיאולוגיה שלו, מצדד בגישה של הייררכיה, של תכתיב — זו מין המצאה מזוהה, כל כך בלתי דמוקרטית — פרקטית זה בלתי אפשרי. לכן אני ממליץ שלא רק נמשיך בעסקות החבילה, אלא שיעשה מאמץ עליון להגיע להסדר חברתי לחקופה ארוכה יותר, כדי שתהיה אפשרות להניח קצת להיסטוריה הנוצרת כל פעם מחדש כאשר צריך לכנות את העסקה הבאה.

אני רוצה לברך כאן באופן מיוחד את ראש הממשלה, המקפיד בכוח רב על קיומן של עסקות החבילה האלה מול

שר האוצר אמר, שזו חולשת דעת של הממשלה. אני חושב שהוא היה עדין מאוד, כי זו חולשה כללית של הממשלה, שאיננה יודעת לנהל את העניינים, לא הכלכליים ולא האחרים. אמרו שיש גם חולשת דעת של הכנסת במידה מסוימת. מה זה חולשת דעת של הכנסת? יש 97 חברי קואליציה, עוד לא היתה ממשלה שהיה לה רוב כזה. אך כשבאים לוועדת הכספים ושר האוצר מביא גרסה אחת ושר שני מביא גרסה אחרת, מה יעשו החברים? כשדנים על אגרת חינוך, שר האוצר בעדה ושר העבודה והרווחה נגדה; כשדנים בהעלאת מחירי הדלק, שר האוצר בעדה ושר האנרגיה נגדה — ומה יעשו חברי הקואליציה בוועדה? הממשלה צריכה להחליט מה היא רוצה ולדבר בשפה אחת.

שבח וייס (המעריך):

זה רוב קולות, זה לא דיקטטורה.

גרשון שפט (התחיה-צמח):

תסלח לי, חבר הכנסת וייס, זה לא רוב קולות.

היור"ר ש' הלל:

אתה שכחת שהוא דיבר על ועדת הכספים של הכנסת. שם אין עניין של רוב קולות הממשלה. הוויכוח בממשלה הוא עניין אחר.

שבח וייס (המעריך):

זה באמת לא בסדר.

היור"ר ש' הלל:

על זה דיבר חבר הכנסת שפט.

גרשון שפט (התחיה-צמח):

על זה בדיוק אני מדבר, כי כשהממשלה באה לוועדת הכנסת או לכנסת, היא צריכה לבוא עם ההחלטה שלה לאחר שהיא גיבשה את הרוב הזה.

היור"ר ש' הלל:

אם גם בוועדות הממשלה תופיע ברוב ובמיעוט, זה יהיה רע מאוד.

גרשון שפט (התחיה-צמח):

אבל היא מופיעה כך, ואחר כך באים בטענה אל הוועדות. כל מי שנמצא בוועדות יכול להעיד על כך.

אם כן, בסיכומי של דבר, עסקות החבילה — ייחתמו או לא ייחתמו — אינן תחליף למדיניות של הממשלה, שגם לא משמשת בעצמה דוגמה; ושוכ, זה הרבה יותר חמור מה"אנדרסטייטמנט" של שר האוצר, שזו חולשת דעת. לכן נראה, שלא עסקות החבילה הן הבעיה, אלא חוסר המדיניות של הממשלה. הממשלה היתה צריכה להתיישב ולהחליט. הצעתי בוועדת הכספים, שכל הממשלה תבוא לשם, 25 שרים, יבואו ונשב ביחד, אולי נמצא מדיניות, כי אם שניים-שלושה יושבים, זה לא מספיק. יקבעו מדיניות, והממשלה תוכל לבצע את המדיניות שתקבע. הציבור מוכן. עובדה היא ששכר השכירים נשחק בקרוב ל-30%, וזה היה בהסכם.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

מתי?

גרשון שפט (התחיה-צמח):

כשאדל למטה אראה לך בדיוק.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

שר האוצר, לפחות, לא ידע מזה.

גרשון שפט (התחיה-צמח):

שר האוצר יודע מזה טוב מאוד.

הדחיות, קצת באשמתם, קצת באשמת הדחיות, אבל הם מנהלים את המערכה יום יום. לכן, כשהם אומרים — קואליציה קטנה, הם אומרים דבר אבסורדי.

מרדכי כריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ניסית ברצינות? אתה לא ניסית, אתה לא דיברת אתם כלל.

שבח וייס (המערכ):
אני יכול לנסות, אבל אתה תפריע לי, כי תהיה לך כל יום הצעה נגד דתיים. אני מוכן לנסות, אני לא מכשול. חבר הכנסת כריאון, לא אני המכשול, המכשול הם אלה שכל בוקר קמים ושואלים: איזו הצעה עוד לא הצענו נגד הדתיים? וכעבור רבע שעה: כואו נעשה קואליציה עם הדתיים.

מרדכי כריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה אתה מצפה, שנחמך בממשלה הזאת?

שבח וייס (המערכ):
אני לא מצפה ממך שתחמך —

היו"ר ש' הלל:
חברי הכנסת, כואו נקיים עכשיו את הדיון בתחום הכלכלי.

שבח וייס (המערכ):
— אני רק מתאר את הקלילות, את הרדידות, את ה"חפפיות" הזאת של הביקורת על הממשלה ואת האלטרנטיבות לפירוקה שמשיעים אלה שלא מאפשרים להקים ממשלה אחרת: או אם תרצה — סיפור קצר על צביעות והתחסדות יומית.

אני רוצה לסיים, ולהמליץ בפני ממשלתי, כמו שהיא, עם כל הצרות ועם כל המורכבות: תוך כדי עסקת החבילה האלה יש לחתור למסגרת זמן ארוכה יותר, לתכנן מסגרת, נאמר, של שנה; ותוך כדי כך להתמיד במאמץ העליון להכשיר את עצמנו ליום שבו תהיינה לנו דורכות וצמיחה כלכלית, ולטפל במינהל הציבורי אגב קיצוצים: אפשר לעשות רפורמות אגב קיצוצים. אני מברך על מינהל ציבורי שיש בו שבע מערכות גביית מסים, יש בו שלושה-ארבע מערכות שמטפלות בנכים, 203 שלטונות מקומיים — נסיכויות, אמירויות, רפובליקות, דוכסיות שרובן בגודל של שכונה — 200 חברות ממשלתיות שמחן כ-98% של הפעילות נעשית ב-100 וכ-2% של פעילות — ב-100 אחות, על חבר המנהלים ועל חבר אנשים שחיים לא מהכנסות אלא רק מהוצאות, ועוד כאלה וכאלה.

אני מודע לקושי לעשות את הרפורמה. אני יודע שאיננו יכולים לפטר בקלות אנשים, ואיננו רוצה לפטר אותם, וכל רפורמה כזאת קשורה בכך. אבל אני אומר: יש להכשיר אנשים לקראת ימים של צמיחה כלכלית, לנצל את הזמן הזה, כי אז אולי נוכל לנייד חלק, בהסכמת ההסתדרות, וברוח טובה ובלא פיתרון בוטים וגסים שמפעילים משטרים קפיטליסטיים בלתי מרוסנים.

עד אז, אני קורא לחברי הכנסת לגלות מידה גדושה של סבלנות, להימנע מהיסטריה עד כמה שאפשר, וגם לא להפריח ססמאות שהציבור מוכן לגזירות והממשלה צריכה להטילן עליו. כל ציבור מוכן שיטילו גזירות על הציבור האחר, יש אצלנו לא מעט גילדיום, ואנחנו עברנו ממזכ של "מעמד לעם" למזכ של "מעם למעמד" ואחרי-כך "מעמד לגילדות". לא צריך לזרוע את האשליה הזאת, שהציבור מוכן לגזירות.

לכן, הממשלה צריכה לעשות זאת בעדינות, בתיאום ובסבלנות, והיא לא יכולה בקלות כזאת להגשים את כל הסמאות שמפריחים כאן, כאשר חלק מן המפריחים מפרחים באותו יום ססמאות מנוגדות. תודה רבה.

ביקורת צינית — ואין כל בעיה לבקר. אמרתי לחברתי אורה נמיר, שזו באמת שאלה של החלטה. אני יכול להתיצב כאן או במקום אחר ולבקר את כל העניינים מאל"ף ועד תי"ו. זו באמת שאלה של החלטה: האם אתה מחליט לבקר, או שאתה מביא בחשבון את קשיי הזמן, את מצוקת השלטון עם פרלמנט מפורר, ואתה מחליט פשוט להתרשן בהשמעת הביקורת. הבעיה איננה אינטלקטואלית, הבעיה היא בהחלט רגשית, ערכית: היא בעיה של החלטה.

אפשר לכתוב יום יום סטירה על כל נושא ולהשמיע אותה ברבים. ויש לי טענה חזרת ונשנית כלפי חברי קואליציה. קואליציה איננה מוסד התומך באופן עיוור בממשלה, כי אם כך יכולנו למחוק את כל המסגרת של הכנסת. אבל מצב הפוך הוא, ודאי אבסורדי, שחברי קואליציה מתחרים ביניהם על תוקפנות הביקורת כלפי ממשלתם. ואתה מוצא דברים שהם תיאורן האבסורד הפרלמנטרי והפוליטי. מופיעים כאן שלושה-ארבעה אנשים מאותה מפלגה, ששבע שנים נשאה באחריות לשלטון, כוחשים זה את זה, זה את שריו של זה, ובסך הכול — את כל המערכת השלטונית. זו התנחקות מוחלטת מן האחריות בעבר והתנחקות מוחלטת מן האחריות להווה. זו לא דמוקרטיה, זאת דמוקרטיה.

מאיר כהנא (תנועת כך):
איך?

שבח וייס (המערכ):
דמוקרטיה. אני מצטט את ברנרד שאו אחרי כיקור שלו בפרלמנט של ויימר, אם חשוב המקור.

מאיר כהנא (תנועת כך):
יפה מאוד.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

שבח וייס (המערכ):
קפוצייה — זו היתה התרומה בישיבה הקודמת. כל ישיבה ופסוק אחר, אם אפשר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

שבח וייס (המערכ):
מרדכי, מה קרה לך? אתה נחשב לנציג המשכילים, וכל פעם שאני משמיע איזה פסוק או ציטטה, אתה מתקומם. אני מתחיל להשתכנע שאתה לא נציג המשכילים, אלא רק נציג האקדמאים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני הצבעתי — — — התקציר כמו עמיתך.

היו"ר ש' הלל:
חברי הכנסת, חבל על הזמן.

שבח וייס (המערכ):
אני בא בטענה גם כלפי חברי, ואני אומר את זה גם לסיעתי.

הממשלה הזאת היא מעין ועד פועל של הכנסת, מה לעשות? אי-אפשר להקים ממשלה אחרת. כל אלה שבוקר בוקר ממליצים לפרק, לא רק שאין להם אלטרנטיבה, אלא הם מחסום בפני אפשרות של הקמת ממשלה צרה. למשל, אם עושים את זה חברי ועמיתי בשמאל — הרי הם מבקשים לכונן קואליציה צרה יותר — הכסיס היחיד האפשרי הוא כשיתוף עם המפלגות הדתיות. והוא הן יום יום במערכה עם המפלגות

לכאן היום שר האוצר על עליית השכר הריאלי ברוטו ועוד יותר על עליית השכר הריאלי נטו, כתוצאה מההסכמים במסגרת עסקת החבילה להורדת מס הכנסה, מי שלא מכיר את הנתונים מהצד הזה, יטריח את עצמו ויבדוק ויראה במפעלים — גדלה המכירה לשוק המקומי, גדלה הצריכה הפרטית ובייצוא אנחנו דורכים במקום. לעומת המגמה של קצב גידול מהיר בשנה שעברה.

אם כן, קל מאוד להשוות את הנתונים לעומת תחילת השנה שעברה. אבל, יושבים כאן באולם מספיק אנשים שמכירים את הנתונים ויודעים שכאשר אחת משווה מגמה מנוכח וענתיות, אתה חייב להשוות אותה לקו המגמה ולבדוק האם נעצרה התפתחות הייצוא או לא. ודאי, האבטלה קטנה על אף העובדה שלא תיקנו את החוקים בצורה שלא תעורר אבטלה, אבל החרגה מהתקציב מצטברת מחודש לחודש.

אמר כאן שר האוצר: "קיצצנו את הסובסידיות" — כן, לעומת רמת הסובסידיות הגבוהה שאליה הכנסנו את המשק במסגרת עסקת חבילה א'. עסקת חבילה א' לא הצליחה, כיוון שהיא הגדילה את רמת הסובסידיות בכ-500 מיליון דולר בקנה מידה שנתי.

אני מצטט את הפרופסור צבי זוסמן, שהרגיש שעסקת חבילה א' הצליחה, המהלך שלה הצליח, משום המיתון החלקי שקדם לה, ושמה שמופעל במדיניות הממשלתית הוא תהליך הפוך. תהליך שמכניס מצד אחד את כל מערכת הייצוא לאי-יודאות, ומצד שני נתון ודאות אחת: בשוק המקומי חטוף ומכור, חטוף וקנה. במצב כזה מצפים לבלימה של האינפלציה? במצב כזה עסקת החבילה הופכת להיות חומר נפץ שמפוצץ את המערכת. לגד יעקבי היה פטנט דרי-חודשי ולמודעי היה פטנט תלת-חודשי. שום פטנט לא יכול להיות כאן.

אני רוצה להזכיר לעצמנו את ההסבר שהיה: אם יהיה פטנט דרי-חודשי — זה יעבוד. פטנט דרי-חודשי לא יכול לעבוד ופטנט תלת-חודשי לא יכול לעבוד: יכולה לעבוד רק מערכת שמצמצמת את הביקושים בשוק המקומי, והיא כרוכה בעלייה זמנית באבטלה. וכאשר ראש הממשלה ושר האוצר מתאים בכך שהשנה יורדת האבטלה מהאחוז הנמוך — הוא היה גבוה ב-1984 לעומת 1983 — זה חלק מהמחיר של שינוי מבני. ומי שיוודע לעשות זאת בלי אבטלה — אשירו וטוב לו. אבל, כאשר באים ומתגאים ומצביעים על כך שהאבטלה יורדת והצריכה הפרטית עולה ושלום על ישראל — שום עסקת חבילה לא יכולה לפעול. אלה הנתונים שבהם פועל המשק, אלה הם הנתונים המעלים את רמת אי-הוודאות.

כולנו חרדים מירידה. הגדלת האבטלה כרוכה בירידה. אבל אין דבר שמעורר ירידה יותר מאי-יודאות לגבי עתיד המשק. לגבי הסיכוי של כל פרט וכל צעיר להבטיח לעצמו שהוא יוכל לבנות כאן את עתידו. אם כן, אנחנו משלמים במחיר של היירדה בלי שאנחנו פועלים לשינוי המבני.

אומר חבר הכנסת שבח וייס, שצריך לשמור על קיום הממשלה. האם זו תכלית בפני עצמה או זה אמצעי לקידום יעדים?

אינני חבר ועדת הכספים, ואינני בא להגן על חברי ועדת הכספים. אבל אנחנו יודעים, שכאשר חברי ועדת הכספים אינם מאשרים הצעה של הממשלה, זה משום שחלק מהשרים באים ורומזים שהדבר הזה איננו מקובל. זאת האמת. ואז הולכים לפטנטים. במקום אגרת חינוך — הגדלת מס הכנסה. אנו מכירים את הפטנטים, לא אפרטם כי חבל על זמנה של הכנסת.

היזיר ש' הלל:

תודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן-אורגד. ואחריו — לחבר הכנסת תופיק טובי.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הן בדבריו של שר האוצר והן בדבריו של קודמי, חבר הכנסת שבח וייס, באה לביטוי ברור תופעה חמורה, שבה מתחלפת המסגרת כאמצעי בתוכן הכרחי. אני אומר זאת משום שאני, כחסידי של הקמת ממשלת אחדות לאומית וקיומה, ראיתי ואני רואה בה ניסיון לחלות — לא את הכישלון באי-ביצוע מדיניות כלכלית אלא את אי-ביצוע מדיניות כלכלית בממשלת אחדות לאומית. זה אכסורד שאין דוגמתו, בעיקר כאשר הוויכוחים בתוך הממשלה אינם ויכוחים בין שתי מפלגות, יכולתי להבין למה הדברים האלה קורים אילו היו הוויכוחים בממשלה בין שתי השקפות עולם, בין שתי מפלגות מגובשות — כוונתי בתחום הכלכלי-החברתי. אך הוויכוחים והנטרול ההדדי הם בתוך המפלגות, וזה כבר לא נטרול הדדי אלא מציאת המכנה המשותף איך לא לעשות. והרי אין שום קשר בין אי-עשייה לבין קיומה של ממשלה רחבה ואין, כמובן, בקיומה של זו שום תירוץ לאי-העשייה. ההיפך הוא הנכון.

הדבר השני הוא מסגרת עסקת החבילה. כאדם וכחבר הכנסת חמכתי בקיומן של עסקות חבילה. בקיומה של עסקת חבילה. גם היום אני חושב שעסקת חבילה היא דרך עדיפה, כמסגרת. אבל איני תומך בדרך זו כאשר עסקת החבילה, המסגרת, הופכת להיות תחליף לתוכן ותירוצו לאי-עשייה. מה אמר לנו היום שר האוצר? הוא אמר: "עכשיו, אחרי תשעה חודשים של קיום עסקות חבילה" — אני מצטט מדבריו — "צריכים לעשות צעדים משלימים".

עסקת החבילה היא אמצעי טכני, עם מגבלות ועם חומרות; אמצעי שיש לו יתרונות; אמצעי משלים למדיניות. כשעסקת החבילה הופכת להיות תחליף למדיניות — אזי צריך להתחיל לשחק בנתונים, כפי שעשה כאן היום שר האוצר, כדי להצדיק את המערכת של עסקת החבילה. הוא החל בשכירי הלל לעסקת החבילה לעומת האלטרנטיבות, וגמר — לא ברור לי בדיוק כמה.

אחיינס לעובדות: הממשלה מתפקדת תשעה חודשים — שמונה חודשי מדר. בחמישה מהם, ובכללם מדד יוני, מדר המחיירים, באופן מובהק, גבוהים מאלה שהיו בשנה שעברה. על אף ההשוואה של אוקטובר לאוקטובר של השנה הקודמת, שבו היה הפיחות הגדול: בשלושה חודשים — דצמבר, ינואר ומאי — המדדים נמוכים בכירור לעומת אלה שהיו בשנה שעברה; ובחודש אחד הנתונים פחות או יותר שווים. בחמישה חודשים הם גבוהים הרבה יותר. הממשלה נכנסה, כממשלת אחדות לאומית, לתפקיד והקפיצה את האינפלציה, בחודשיים הראשונים, ממדרגה של 15% — 16% ל-22% — 23%. אפשר להסביר את זה בשגיאות של התחלה, אבל לנסות לעוות את הנתונים ולציור את הרושם כאילו הצלחנו להוריד את דרגת האינפלציה. הרי זו פשוט אשליה: במקרה הטוב זו אשליה, ובמקרה הגרוע — הרבה יותר חמור.

כאשר שר האוצר והממשלה מעוותים חמונה, הסכנה היא פחותה מהסכנה שמתהווית כשמעוותים את התמונה כלפי הציבור. אבל, הסכנה הגדולה היא, כאשר מתחילים להאמין בעיוות הזה.

בהחלט, השנה יש ירידה באבטלה, מכ-19,000 — 20,000 מובטלים בשנה שעברה — לכ-11,000 — 12,000 מובטלים השנה. חזרנו לרמה של 1983. זה עקבי עם הנתונים שהביא

אמצעי מדיניות שיורגשו מחר וייתנו את התוצאות בתחום מאזן התשלומים והאינפלציה מחרתיים. הדבר ניתן.

האחריות של הממשלה — שלא יושבת כאן פרט לשר בלי חיק יגאל הורביץ, וסגן שר האוצר עדי אמראי, ושר הבריאות מרדכי גור, שאני מכין שהוא ימשיך ללחום בקנאות על כך שייתוספו עובדים למערכת הבריאות, 200 כפשוה, ושלא תיגבה אגרת בריאות; הוא ימשיך להילחם על כך בהצלחה במסגרת האופוריה המטורפת והמטומטמת שאנחנו כולנו שותפים לה.

שר הבריאות מ' גור:
האם שר הבריאות לשעבר יאפשר לי לומר מלה לשר האוצר לשעבר?

היו"ר א' שוסטק:
בבקשה.

שר הבריאות מ' גור:
אני רוצה להודיע לך כהכנה, שאני לא נלחם על תוספת תקנים. אנחנו עושים שידור מערכות כולל בתקנים. אבל אתה צודק — ועל כך דיברנו בחוג — שהתפתחות מערכת בריאות מודרנית דורשת יותר משאבים. השאלה היא איך למצוא אותם. אבל בעניין התקנים — — —

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):
לכן עושים היערכות ובנייה מחדש. בשלב ראשון מוסיפים 200 עובדים לא-רפואיים, עובדי מינהל ומשק — זו הפרשה. כאשר עומדת השאלה מי צריך לשלם, זו שאלה יפה מאוד כסימפוזיון אקדמי, והתוצאה היא — — —

שר הבריאות מ' גור:
תוצאה מצוינת, אבל לא נכונה.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):
הוספתם עכשיו 200 עובדים, לא תקנים.

שר הבריאות מ' גור:
לא.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):
עדיין לא. לאחרונה — — —

שר הבריאות מ' גור:
אילו הוספתי, לא הייתי מתכייש להגיד לך. השביתה התחילה כי הודענו שלא נוסיף על התקן הזה אפילו אדם אחד.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):
יש דרישה ל-600 עובדים.

שר הבריאות מ' גור:
מכיוון שהיו 400 משרות פנויות, התחייבנו למלא את המשרות האלה ללא תוספת תקנים.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):
אני מדבר על כך שלקחתם מעל רמת השיא של העובדים, הגדלתם ב-200 עובדים את מספר המועסקים בפועל, אתה יכול לדבר אתי על תקנים, אתה יכול לדבר אתי על ארגון מחדש, ואתה יכול להעלות שאלה אקדמית לגבי השאלה מי צריך לשאת במודרניזציה של מערכת הבריאות והעמקתה, וכך כבר ליצור מצב שבו לא גדל הנטל על אלה שיכולים לשלם.

דרך זו מוליכה את המשק לאסון. אפשר להיחלץ ממנה. ממשלת אחדות לאומית עדיפה לביצועה, אבל ממשלת אחדות לאומית ועסקות חבילה כמסגרות שמחליפות תוכן הן דבר שאת מחזירו כולנו נשלם ביוקר רב.

אלה הם הנתונים שבהם אנחנו עומדים היום. בסוף החודש התשיעי של עסקת החבילה. משלה את עצמו חבר הכנסת קיסר, כמזכ"ל ההסתדרות, שהוא יצליח לאכול את העוגה ולשמור אותה שלמה. בשנה שעברה הוא אמר: שחיקת שכר זו מלה שלא צריך להשתמש בה ולא לעשות זאת. אם מישהו משלה את עצמו שאנחנו מסוגלים לקיים את רמת השכר הריאלית, הגבוהה יותר, כלי להגביר מאמץ. עליו לדעת שזאת פשוט אשליה. שום עסקת חבילה לא תעזור. מוכן שבסוף תמיד המעגל נסגר. האם רוצים באמת שהמעגל ייסגר דרך אבטלה המונית, כתוצאה מחוסר מטבע-חזק?

חברי הכנסת, אין זה מקרה. הקשכתי לדבריהם של שישה חברי הכנסת ושל שר האוצר. נושא אחד לא עלה בדבריהם. הוא הנושא של ההכרח במדיניות שמצמצמת את היבוא ומגדילה את היצוא, מדיניות שמבטיחה את עצם קיום המשק. הרי עסקת החבילה, פלוס הבטחות ל-750 מיליון דולר, מרדימות אותנו, מרדימות את המשק, והממשלה עוסקת בהרדמה עצמית ובהרדמת המשק לגבי ההכרחי כתחום שיכתוב אם תהיה עבודה בארץ. עסקת חבילה כאמצעי עור לעתיד — כן; כתחליף למדיניות — אסון.

כפי שהדברים נראים ברגע זה, עם חיפושי הפשרות והנוסחאות, הממשלה מחכה כנראה לסוף השנה, כדי להגיע למסקנה שהיעדים לא הושגו. אם הממשלה לא תיגש מייד, כלא תוכניות כומבסטיות, לביצוע אותה מערכת צעדים תקציביים, שמרכיב הציבורי ידריש אותה בכיסוי — ואין צעדים תקציביים מצמצמים שלא מרגישים אותם בכיס, כי כאשר משלמים יותר כעד שירותי בריאות, מוציאים פחות על מוצרים אחרים; אם זה לא ייעשה — אנחנו נגיע לאבטלה כתוצאה ממחסור במטבע-חזק, או שנגיע — ויש כאלה שמאמינים שיש לנו מה למכור — לכן שנוותר בהדרגה על תכנים הכרחיים של קיום לאומי בתחום הביטחוני, כדי להבטיח הזרמות של מטבע-חזק מארצות-הברית.

את אשר צריכים לעשות מסוגלת להפעיל ממשלת אחדות לאומית ביתר הצלחה מממשלה מצומצמת. ובין שתי האפשרויות האלה — ממשלת אחדות לאומית מסוגלת לעשות את הדרוש. אבל יש תולשת דעת, דוברי שר האוצר, יש רפיון רצון, יש פזילה לקהל בגלל בחירות; לפני חודשיים הסבירו שהבעיה תיפתר לאחר הבחירות של חודש מאי, והנה מאי עבר, יוני עבר, ואנחנו מחקרים לילול.

רבתי חברי הכנסת, אם הממשלה לא תעשה היום לפחות את הצעדים שהיא הפעילה בשנה שעברה, שהביאו לירידת הצריכה הפרטית ב-7.5% ויכלו כתוצאה מכך לאפשר גידול היצוא התעשייתי ב-17%, אם היא לא תעשה את המינימום הזה, אנחנו נרסק את המכונית הזאת לקיר.

גדעון גדות (הליכוד):
הממשלה היא עסקת חבילה כמו עסקות החבילה, פרי יצירתה.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):
חבר הכנסת גדעון גדות, אנחנו כולנו יכולים להתכבד, גם אני יכול ברגע זה למצוא איו מילתא רכדיוחא שחסיים את העניין. אבל, רבתי חברי הכנסת, המכונית הזאת לא רק מירדדת. מעבר להירדדות האובייקטיבית, היא מוליכה ציבור הולך ורחב להתייאש כליל מקיום ההנהגה בישראל. לכן, זה הרגע האחרון של הלגיע להטלת חבלה של עסקת חבילה — שישה חודשים או תשעה חודשים — אלא להפעיל מערכת

החבילה ובראשם ראש הממשלה, שלא תהיה אבטלה. אך אלו הם דברי רמאות, כי האבטלה היא מטרה יסודית בעסקות החבילה, נוסף על שחיקת השכר, והנה היא מטילה את צלה האפל על הוברה בישראל. בית-שאן היא ביטוי למתרחש בעיירות הפיתוח. 30% מהמפרנסים הם בלא מקור מחיה, כאשר מפעל אחרי מפעל נסגרים. הבעלים קיבלו כספים מהממשלה, כמו בעל מפעל לזכסנים שקיבל מיליון וחצי דולר, והם נעלמו בלא השאר סימן אחריהם, והפועלים מוצאים את הדלתות נעולות.

חברי הכנסת, "אתא" היא ביטוי מובהק למדיניות עסקות החבילה — סגירת מפעלים הנקראים "לא יעילים". מאז פרץ משבר "אתא", בגלל מדיניות הניהול הגולני של מקבלי טובות ההנאה מהמדינה, אמרנו שהממשלה הולכת לסגור את "אתא" ולשלוח את אלפי פועלי "אתא" לרחוב. היה סיכוי שכתוקף מאבקם של פועלי "אתא" המזימה הזאת תיכשל. אני מקווה שהם עוד יצליחו, אבל אלה הם פני מדיניות הממשלה — להביא לפיטורי פועלים. "אתא" היא המדיניות, היא האמת. היום מדובר ב"אתא", ומחר ב"מספנות ישראל" בחיפה, בחברת צ"ס, בעובדי רפ"ל, ב"מנועי בית-שמש", מפעלי "מרכבים" ו"הארגון", ובעוד ועוד מקומות עבודה. ואם מתרחים את פיטורי אלפי העובדים במקומות אלה בקשי ניהול ובמשבר כלכלי, במה יסבירו את פיטורי אלפי מורים כיום ממשרד החינוך ואת פיטורי מאות העובדים הפיזיאלים ואלפי עובדי ציבור? מפטרים כדי ליצור לחץ על ציבור העובדים. כדי לשחוק את השכר נחוצה אבטלה שתלחץ, ואותה יוצרים.

במקום לטפל בשורש המשבר הכלכלי, בהינתקות ממדיניות הכיבוש, המלחמה וההתנחלות, מפריקטים מלחמתיים כמו פריקט מטוס ה"לכא" הבלע מיליארדי דולרים; במקום להינתק מהלבנון ומההוצאות הענקיות הנמשכות עד היום הזה עליידי מימון צד"ל ושכירי החרב — במקום זה שלפים החוגים השליטים עוד תוכניות סרק, שוב שולפים תוכניות בשמות שונים — דולריציה, החלפת השקל ב"סלע" או ב"זוז", המכנה משותף לכל התוכניות האלה הוא פיתוח מקיף, הורדת רמת החיים, שחיקת השכר, מסים נוספים, אבטלה, כאשר הקורבן יהיה שוב המוני העובדים. ה"הוקוס-פוקוס" של החלפת המטבע אינו אלא עוד הציבור על-ידי פיתוח המטבע במכה אחת, גנבת חסכונו והורדת דרסטית של ערך השכר, העלאת מחירים והצפה של גל מסים חדש.

כאשר הובאו עסקות החבילה על-ידי ממשלת האחדות הלאומית, דיברו שרי המערך גבוהה בזכות עסקות אלה, כצעדים מכאיבים לכול אך חינויים להבראת המשק והכלכלה כביכול. אחרת שהמערך הצעירי אלה מוציא את הערמונים מן האש לליכוד. אתם, מנהיגי המערך, נוקטים צעדים נגד ציבור העמלים ובראש ובראשונה צעדים שהליכוד לא העז לנקוט אותם בעת שלטונו. בחוכניות האנטי-פועליות, האנטי-עממיות האלה, אתם מכאיבים אך ורק להמוני העובדים. הבאתם למצב של 71% מהנשאלים בלשאלה-עם התוודו שמשכורתם כיום אינה מספיקה למחיית משפחותיהם. עסקות החבילה שנעשו, גם לפי תביעותי המפורשות של הממשל האמריקני, שלטון בעלי הון, מעמיקות גם את הפערים החברתיים. מקצצים בהוצאות שירותי החברה, סוגרים בתי-חולים ובתי-ספר, מרוששים את המוני העם, סוגרים מפעלים, משלחים אלפי פועלים לרחוב, והמוני העובדים קמים ונאבקים ומגינים בצדק על מקום העבודה, על פת הלחם, על תנאי העבודה הבסיסיים. וכל העולות האלה נזקפות על חשבון מפלגת העבודה, ושיר הליכוד ומנהיגיו מופיעים

הי"ר א' שוסטק:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל כהן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מעסקה לעסקה מידרדרים לבירא עמיקתא. עסקות החבילה שבאו, כביכול, להבריא את המשק והכלכלה, התכוונו לאמיתו של דבר לדבר יסודי אחד: להוריד את רמת החיים של המוני העם ולשחוק את השכר על-ידי ביטול טובסידיות, העלאת מחירים, הגדלת מסים, קיצוץ שירותים חברתיים, פיטורי פועלים ואבטלה. אם יוסרו הכחל והסרק, יתגלו בבירור המטרות האמיתיות האלה של שלוש עסקות החבילה.

חברי הכנסת, היות שראינו והערכנו נכון בזמננו את מהותן המעמית של עסקות החבילה השונות, שאותן הביאה ממשלת האחדות הלאומית עם כינונה, עסקות המכוונות לפתור כביכול את בעיות המשק, היינו היחידים שהתנגדנו להן. אמרנו שאלו עסקות נגד הפועלים, שהן יפגעו ברמת חייהם של המוני העם, כשבעלי ההון, הבנקים, יצאו נשכרים. הוזהרו שכל הדיבור על הבראה כלכלית באמצעות הצעדים האנטי-פועלים האלה של הורדת שכר, צמצום השירותים החברתיים, חינוך, בריאות, סעד וכו', פיטורי עובדים, מסים גדלים — הוא דיבור סרק והונאה הציבור. אמרנו והוזהרו שכאשר לא מטפלים במחלות היסוד ובשורשי המשבר הכלכלי והחברתי בישראל, במקור האמיתי של האינפלציה, של הגירעון התקציבי, של הפער כמאזן התשלומים, של גידול חובות המדינה; כשלא מטפלים במקור של כל המחלות האלה, במדיניות הרשמית של מלחמות ומקן שירותים אסטרטגיים לארצות-הברית, מדיניות המביאה להוצאות צבאיות האוכלות 75% מכל תקציב המדינה — אזי כל הדיבור על הבראה הוא ומגוניה, וכל הצעדים הננקטים הם רמיסת חיי המוני העם, שחיקת שכרם והורדת רמת חייהם לטובת בעלי ההון הזר והמקומי, שחוגי השלטון, אם מן הליכוד ואם מן המערך, שקורים אליהם בטבורם. זו האמת. והנה עסקת החבילה השלישית מתגלית ככל מערומיה, ובטרם הגיעה לגבולה הזמני היא כבר מתפצעת תחת לחץ העלאת המחירים המסחררת ושחיקת השכר, והאבטלה פוערת פיה לאכול את הירוק והיבש.

קבעו בעסקת החבילה האחרונה העלאת מחירים שתנוע בין 3% ל-5% לתודש, עם פיצוי במיסוי כאחוזים מקבילים. אך העלאת המחירים היתה כשיעורים של 19.5% באפריל, 8% במאי, ואומרים שהיא תהיה 20% בינוי וביוני תגיע ל-40% עד 50%. אך פיצוי לפועלים היה בבחינת אצבע משולשת, כאשר לא ניתן שום פיצוי במיסוי ולא שולמה תוספת יוקר.

ההעלאה של מחיר הדלק ב-41% והעלאות המחירים של אתמול, של 150 מוצרי מזון, כפי שהתפרסם, ומצרכים חיוניים עד 16%, בניגוד גמור לכל קביעות עסקת החבילה, הוכיחו שרק ציבור הפועלים משלם את המחיר הכבד. מזכ"ל הסתדרות מר יוסר נאלץ להצהיר ב-20 לחודש זה. שהרדת היחיד שמושג בעסקות החבילה הוא שחיקת השכר. מאז התחילו עסקות החבילה, שכר העובדים נשחק ריאלית ב-30%. השכר הממוצע כמשק נשחק במונחים דולריים אחרי הבחירות לכנסת האחת-עשרה משכר השווה 650 דולר בממוצע ביוני 1984 ל-489 דולר במאי 1985, והאינפלציה הולכת, דוהרת וממשיכה לדהור. ביטול טובסידיות והעלאות מחירים דרסטיות, בלא מתן פיצוי, מורידים כיום עשרות אלפי משפחות נוספות אל מתחת לקו העוני. אבל הפיר המר ביותר של עסקות החבילה הוא האבטלה וסגירת מפעלים. אמרו קבניטי עסקות

כשאני שומע את חבר הכנסת קיסר אומר: "דחתנו" ו"נתנו" — כאילו הוא עושה מזה ערך מקדוש — אני יכול להבין אותו.

אברהם ורדיגר (מורשה):

למה לא ביטלתם אותם במשך שבע שנות שלטון הליכוד?

יגאל כהן (הליכוד):

אני חוזר וטוען את הדבר הזה כלפי כל שר אוצר, בכל ממשלה. אני נאבקתי עליו עם חברי. פעם זה עלה ופעם זה ירד. אני נאמן למה שאני מאמין. אני חושב שרוב הכנסת יכולה להתאחד על עניין זה, זו דוגמה אחת.

דוגמה שנייה — מדברים, ודיבר על כך בפחוס חבר הכנסת יאיר צבן, כאילו ירדנו בהוצאות לרווחה, לבריאות, לחינוך ולתשלומי העברה, ומי יודע מה קרה לנו. שוב, מי שמגלה רגישות חברתית כאמת יכול להבין שהנתינה הזאת לכול, בלא אבחנה, אם בחינוך ואם בבריאות, היא עוול נורא דווקא לשכבות שאתה רוצה להגן עליהן. אין נתינה לכול. אין אוצר שיכול לחלק לכול — גם לרווחה, וגם לבריאות וגם לתשלומי העברה, בלא הבחנה ברמות ההכנסה וברמות החיים. אבל, כשמדברים בפחוס ומפריחים ססמאות, מדברים, כמובן, בשם החלשים ולמעשה מתכוונים לתת לכול.

הססמאות האלה הן בעוכרי התברה והמשק. הן מעוותות את התמונה הנכונה של ההתמודדות האמיתית עם הבעיות. מדברים על עובדים, על שכר העובדים. אפשר לחשוב שיש כאן מדינה, שיש גולם כזה, קומץ קטן של עובדים, וכולם צריכים להיאבק למענם. רבותי, 80% מהמפרנסים בישראל הם עובדים. מה הקשקוש הזה? יש עובדים שמשתכרים 2 ו-3 ו-5 מיליוני שקל והם שכירים. מה זה? אפשר לדבר בהכללה כזאת? אומרים "עובדים", ומדברים על אלה שמשתכרים 200,000 שקל. שוב, זה אחד העיוותים הכי גדולים, שאנחנו מדברים בהכללות כל כך גדולות.

80% מהמפרנסים בישראל הם כסטטוס של עובדים שכירים. יש להפסיק לדבר בכללותו ולפרוס סממאות של לתת לכול בלא הבחנה. אם מדברים על הדבר הכי רגיש, על חינוך ועל בריאות ועל חלוצה מסכן — מי לא רגיש לחולים? אבל השאלה היא איפה. למי, בעד מה? כל אחד יכול לשלם אותו דבר? או אולי מי שיש לו צריך לשלם? אין אפשרות לתת הכול. יש לחדול משימוש בססמאות ולהתרכז בעיקר. יש להצביע על דרך שתאמר איך לעשות הבחנה בכל נושא ובכל רמה ובכל קבוצת עובדים.

נדמה לי שלא מתמודדים עם בעיה שהיא אולי התמורה ביותר אצלנו, בעיית מבנה המשק. בעולם המערבי אין משק כמו משק ישראל מבחינת אחוז עובדי השירותים והמנגנונים מול אחוז עובדי הייצור. אם לא נתמודד עם בעיה זו, כל מה שנעשה לא יעזור. אין זו התמודדות קלה — גם זו ססמה, אולי. אבל, צריך ללכת בכיוון זה, ולא להעדיף את הסובסידיות ליצוא ולתעשייה דווקא. לא צריך לדבוק בסובסידיות ישירות, אלא כמתן העדפה לעובד. למעסיק וליצוא. צריך ליצור מצב שלא תהיה ברירה אלא רק שם לעבוד ושם להתפרנס. אבל, כשאנחנו ממשיכים לטפח את המנגנונים ואת השירותים ומשאירים את מבנה המשק כפי שהוא, דבר לא יעזור לנו.

אני מדבר על נורמות חדשות בעבודה. הרי מיחסי העבודה בארץ עשינו גולם, והגולם קם על יוצרו. אי אפשר לדבר בהכללה כזאת, כל הזמן מאבק. כל הזמן אני שומע רק על מאבק. אפשר לחשוב שיש לנו מדינה שכל הזמן משהו נאבק בה. ההסתדרות נאבקה, וועדי העובדים נאבקים, כל הזמן נאבקים. כמי נאבקים, על מה נאבקים? צריך אולי לדבר על

כצדיק הדור וזוקפים לחשבונם את הדאגה ל"אתא" ולכל המפוטרים והנשחקים, לחושבי עיירות הפיתוח.

חברי הכנסת, המשכר הכלכלי והחברתי ילך ויעמיק בתוקף המדיניות שהממשלה הזאת מנהלת; המשכר ילך ויעמיק, ועמו יגרלו כוחות פוליטיים הרסניים. כוחות הימין הלאומי והפאשיזם, התחיה וכהנא הולכים ואוספים כוח, כפי שמראה משאל פור"י מהיום. אל ישתעשעו אנשי המערך בנתון מפוקפק על עלייה של אחוז-דחצי. זכרו משאלים שהיו ערב הבחירות הקודמות.

העושה החברתי שהממשלה הזאת, כהנהגת המערך, יוצרת בכל תחומי החיים מעורר כוחות שחור אנטי-דמוקרטיים, אנטי-עממיים מסוכנים לציבור העובדים ולחירויות החברה והפרט, ואחם אנשי המערך, תקצרו את הסופה מהרוח שזרעתם.

וכפי שהממשלה הזאת איננה מסוגלת, איננה רוצה לחלק את ישראל מהבין הלבנוני למרות יומרותיה, וכפי שהיא איננה מסוגלת, או יותר נכון איננה רוצה לקדם את המדינה והאזור לשלום אמת, היא גם איננה יכולה ואין דרכה להבראת המשק ולריפוי הפצעים החברתיים, כשפניה האמיתיים הם לטובת בעלי ההון הגדול וההון המקומי.

לכן, אין מוצא אלא בהתפטרותה, בהליכתה של ממשלת המערך-הליכוד, כדי שתפלט את הדרך לממשלה חדשה.

היו"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק פרץ.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש חברי הכנסת, רציתי להעיר כמה הערות קצרות, אולי בשולי הוויכוח, שהוא לא ויכוח כלכלי אלא כביכול ויכוח בין לבין עסקת חבילה זו או זו; רציתי לחזור אולי על כמה דברים שלי נראים אולי החשובים ביותר בוויכוח הזה.

לי נדמה — ושמעתי כמה נואמים — שאנחנו חוזרים לנהל ויכוחים בשפת הססמאות. חייבים להתווכח על ררכים, על מגמות, ולא לזרוק ססמאות. עסקת החבילה, או עסקת החבילה — זו לא מלת קסם. לכולם היה ברור שזו הסכמה לצעדים ומניעים, ודאי שלא תחליף למדיניות. מה חשוב איננו האם עסקת חבילה א' הצליחה יותר על חשבון אוצר המדינה או פחות, או האם עסקה ב' פרצה סכרים והעלו מחירים מעל ומעבר, אלא — האם מתמודדים כאמת עם הבעיות העיקריות של המשק ושל החברה.

לצערי, אני חושב שהממשלה אכן מתמודדת עם בעיות היסוד של המשק. כששמעתי מבמה זו את חבר הכנסת קיסר, לא יכולתי אלא להתפרץ בקריאת כיניים. הוא אומר: "נתנו שתמשיכו להעלות את הסובסידיות והעלייתם מעל ומעבר", ואני שואל את עצמי ושאלתי אותו: מה זה "נתנו"? אפשר לחשוב שהוא, ההסתדרות, מהקרנות שלו יותר על איזה סכום והעבר אותה לאוצר המדינה כדי, שלא יכושל חלק מהסובסידיות. כל כרי-ידיד יודע, שאחת השגיאות הגדולות ביותר שלנו עד היום היתה נתינת סובסידיה לכול, לעני ולשבע, לאזרח ישראל ולכן ישמעאל, לגבולות כאלה ולגבולות אחרים שממש עוברת הסתירה. והסבסוד הזה לכול דלדל את אוצר המדינה ועיוות, מבחינה חברתית ומשקית, כל מושג וכל ערך שחייבים להיות כדרך להבראה כלכלית.

והכואבים שיש לעשותם, והנה לא עשיתם לא צעדים קשים ולא צעדים כואבים.

אני שמח שירידי חבר הכנסת שבת וייס חזר למקומו. אני רק רוצה לנחם אותך, שבפעם הבאה תוכל להמשיך להגיד מה שאמרת, שהאופוזיציה רק תוקפת, כן, היא כהחלטת תוקפת, זה תפקידנו בחיים. אני רק מקווה שאנחנו תוקפים מתוך אמונה בעצמנו. תקשיב לדברי כדי שתשמע לפחות כמה אני תוקף.

שבת וייס (המעריך):
זה תפקידכם.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חלק מנאומך הקדשת לאכזבתך מירידיך בסיעות הקטנות, שלא עוזרות לממשלה. אילו עזרה הממשלה קצת לעצמה, יכול להיות שהיינו תוקפים פחות. אם כי גם אז היתה חובתנו לתקוף אתכם.

שבת וייס (המעריך):
לא אמתי זאת. תפקידכם לתקוף.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נעזוב את זה. לא זה העניין.

ובכן, ממשלת אחדות לאומית למען הבראה כלכלית, והבראה איננה באה.

לאחר שהתחלתי בדברים לא נעימים על שר האוצר כיום, אני רוצה בכל זאת לומר מלה אחת לטובתו. מה שקרה כאן הוא שירידינו למפלגה, שניים אוכרי בשמותיהם, השר ארליך ו"ל וייכרל לחיים ארוכים השר ארדור, הם שקבעו את המצב שבו הבראת המשק היא כמעט בלתי אפשרית. המצב דומה לחולה שיש לו גם מחלת לב, גם דלקת קרום המוח, גם אלרגיה לאנטיביוטיקה, גם אלרגיה שבגללה אין הוא יכול לאכול לא כשר ולא חלב, ולך תרפא אותו.

במצב שבו יש לנו חוב לאומי שהגדילו אותו השר ארליך בשעתו והשר ארדור במצב שיש לנו חוב לאומי חיצוני בלתי נסבל, שהגדילו אותו השר ארליך בשעתו והשר ארדור אחריו, ובמצב שיש לנו חוב פנימי בלתי נסבל שלא מאפשר כעצם לעשות שום פעולה אמיתית שתקטין את הביקושים של הציבור, ובמצב שבו האינפלציה כבר מגיעה לספרות שבהן היא מתגדגדת על שולי ההיפר, או מה שקוראים כפו מו! האינפלציה הבורחת, במצבים כאלה באמת ובתמים קשה מאוד להכריז את המשק, כי כל אמצעי שלא חבחר — כבר לקחו אותו. אחת הדרכים שמדינות נוקטות היא לקחת עוד הלוואות בחוץ — כבר אין אפשרות; אחת האמצעים שממשלות נוקטות הוא ללוות מהציבור — אנחנו בקושי מחזירים את החוב הקיים; אחד האמצעים הוא להשתמש באינפלציה כדי להכות דבר אחר — כל הדברים האלה כבר לא מסתדרים אצלנו במשק, והם לא מסתדרים מפני שירידינו כל השר מורעי, חברי מפלגתו, קלקלו במשך שבוע שנים את כל מה שאפשר לקלקל אי-פעם. אני אומר לזכותו של השר, שמוטלת על כתפיו משימה קשה, או כמעט בלתי אפשרית.

ובכל זאת, אני אומר כמעט בלתי אפשרית, משום שיש מה לעשות. לא נלאה מלחזור ולומר זאת, אף שכל עיתונאי קטן בכל טור כלכלי קטן אומר את זה חמש פעמים בשבוע, אלא שעדיין לא עושים את זה.

אתם מנסים לפעול בשלושה תחומים: האחד הוא הגדלת ההכנסות, השני הוא קיצוץ סובסידיות, והשלישי — קיצוץ תקציב המדינה. למעשה אתם פועלים רק בשני התחומים הראשונים. אני אומר שלא צריך לפעול בשני התחומים

נורמות חדשות של שכר ועונש גם ביחסי עבודה, ולא לקרש את קרשות ועד העובדים והאגוד המקצועי בכול ולכול, ואם אנחנו רוצים באמת ליצור מוסר עבודה אחר וחדש בארץ, של שכר ועונש — —

היור"א' שוטסק:
חבר הכנסת כהן.

יגאל כהן (הליכוד):

אני יכול למנות עוד ועוד, אך לסיום אני רוצה לומר: אני מציע לכולנו, גם בממשלה, גם בכנסת, גם בסיעות, גם לחברי, לחזור ולשנן, שלא תהיה הבראה למשק בזה שנגיד שאין מדיניות כלכלית. מדיניות כלכלית פירושה אלפי פרטים שאתה עושה בקשת רחבה ביותר. זו מדיניות. מי שחושב שהוא יצביע על כמה דברים, וכזה הוא יציג מדיניות כלכלית, לא עשה מאומה. אם נתמודד בקשת רחבה, ככל מגורי המשק, בחלק מהדברים שציינתי, וודאי שלא מניח את כולם, אזי, לדעתי, זו תהיה המדיניות הכלכלית הנכונה, והעיקר — זאת היא הדרך להבראה כלכלית ולצדק חברתי אמיתי במדינת ישראל.

היור"א' שוטסק:

חבר הכנסת יצחק פרץ איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בריאון, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, כנסת ריקה ונכבדה, יתרות מטבע-החזק ממשכיות להידלדל בקצב של יותר מ-100 מיליון דולר לחודש. הדרכה של תקציב המדינה כמעט נאכלת בטרם חלפו שלושה חודשים מאז אושר התקציב, ואפשר לשער שההזרמה השנה תהיה לפחות כפולה מן המחונכן בחוק התקציב. האינפלציה ממשיכה לנוע בתחומים שבין 300% ל-500% לשנה, ואני חושב שהמספר הזה שנקבע בו נמוך מעט מן המספר הנכון. במשק יש שביחות והשבחות. אין שום סימנים אמיתיים של הבראה, ומה אנחנו מקבלים כאן בכנסת בדיון הזה? — נאום חיזור, שדוף וחסר בשורה של שר האוצר.

נמצא כאן סגנו, ואני מקווה שהוא ימסור לו את הדברים, כי אני מצטער לומר בדברים כנעימה אישית בהיעדרו, אבל כך דרכה של עבודת הכנסת.

הקשבתי לדברי שר האוצר ולכי נמלא חרדה. משום שהרגשתי שהוא עצמו אינו מאמין בכל העניין: שוב אין הוא מאמין בכל העניין.

מה שמעניי? — שאלמלא עסקות החבילה היה המצב גרוע הרבה יותר. זאת באמת נחמה מסוג הנחמה של אותו שועל שלא יכול היה להגיע לענבים — שאלה ענבי הבוסר.

בשביל מה הקמתם את ממשלת האחדות הלאומית? אמרתם שיש לכם שתי סיבות עיקריות לכך: הצורך ביציאה מלבנון והצורך בהבראה כלכלית. רבותי, אני רוצה לומר לכם, שגם אילו ישבה בממשלה חברת הכנסת גאולה כהן, גם היא היתה נפונה מלבנון. לבריה, בלי המערך וכלי הליכוד, ממש שהיה הכרח לסגת מלבנון, וכזה אין שום רבותא. ראש הממשלה יכול להתגאות שהוא הוציא את צה"ל מלבנון ככל שירצה, אך לא הוא הוציא אותו משם, המציאות הוציאה. בזה לא השתגם שום הישג מיוחד ולכן לא היה צורך לא באחדות ולא בשום דבר מסוג זה. כל ממשלה היתה עושה את זה.

נותרה הסיבה השנייה: הבראה כלכלית. אתם יושבים בממשלה כבר עשרה חודשים, לאחר שאמרתם שרק על-ידי אחדות לאומית ניתן יהיה לעשות את הצעדים הקשים

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.
ואחריו — לחבר הכנסת יצחק פרץ.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בנושא הזה, כמו נושאים קליטיים אחרים, כבר דובר רבות בכנסת, ובכל פעם שאנחנו מעלים את הנושא הזה, המצב נעשה יותר חמור ויותר גרוע.

אני רוצה לציין, אדוני היושב־ראש, שאומנם השביתות העוברות עלינו מדי פעם קמות ונעלמות, אבל מי שתושב של אחר שביתת מסתיימת ואנשים חוזרים לעבודה, הכול בסדר, או שהדבר איננו משאיר סימנים — איננו אלא טועה. גל השביתות שעבר על המדינה בשנים האחרונות, חריפות השביתות והעוצמה שלהן פגעו בצורה קשה ביותר במערכות החיים הציבוריים שלנו. אולי לא מעט מן האלימות המילולית והאחרת, ולא מעט מן ההתייחסות השלילית של חלק מן הציבור אל החיים הציבוריים שלנו, היחס לממשל, נובעים מהתחושה שאין שליטה על השירותים שהאזרח זכאי לקבלם בתמורה לכספים הרבים שהוא משלם כמסים. הדבר הזה מכרסם בנו שביתת שמסתיימת איננה חולפת. היא משאירה צלקת עמוקה. המקום איננו מבריא.

גם, אלה שלא התלחבו מעצם הקמתה של ממשלת האחרות הלאומית חשוב, שכיוון שכל הגורמים יושבים יחד בממשלה אחת, שהחברה הגדולה יושבת בממשלה אחת, סוף סוף תהיה אפשרות להתמודד עם בעיות הכלכלה, תהיה אפשרות לרסן את התהליכים השליליים במשק — האינפלציה, ההידלדלות ברזרבות מטבע-חוץ ויחסי העבודה, שבשיתות לא תהיה כלי באמצעותו יוכה הציבור יום יום על-ידי חלקים אחרים שלו. אנחנו צריכים לזכור דבר אחד: השביתות המתקיימות היום במדינת ישראל אינן, בדרך כלל, שביתות של ציבור עובדים מזו-ערכם נגד קפיטליסט שמן וגדול המעשן סיגר, אלא הן נגד חלקים אחרים של הציבור. הציבור שובת נגד עצמו. פעם אחת שובת ומשכית השירותים השלטון המקומי, פעם אחרת עובדי השירותים הרפואי, פעם אחרת נהגי המוניות ופעם אחרת בעלי המוסכים או תחנות הדלק. כל פעם גוף אחר שובת. ולמעשה, הוא שובת נגד הציבור, נגד עצמו. והדברים האלה מצטברים ונערכים. לעצרי הרב, הממשלה הזאת, עם כל גודלה ועם כל המגמות שלה לשכך את היריבויות ולגמור את הקיטוב, לא הצליחה להתמודד עם הבעיה הזאת. התחושה היא שהמצב הולך ורע.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אנחנו נתקלים בשביתות קשות, כיחסים מעוררים בין חלקים שונים של הציבור, והמצב הולך ורע. המניין הוא, שהממשלה הזאת, כמו קודמותיה, לא למדה להתמודד עם הבעיה, לא למדה שאפשר למנוע חלק ניכר מהשביתות, וכך למנוע סבל מן האזרחים ולמתן את הקיטוב שנוצר בחברה הישראלית כתוצאה מהן.

אדוני היושב־ראש, נביא לדוגמה את שתי השביתות האחרונות שהיו, שנסתיימו, האחת, השביתת בשלטון המקומי, והשנייה — השביתת של המוניות. במשך ימי השביתות של השלטון המקומי ראינו את הנוק שנגרם לציבור, את הוזהמה שמילאה את רחובות הערים שלנו, את הפגיעה בשרויתם הציבוריים בחחום הרשות המקומית. נגרם סבל, ולא רק סבל אלא גם תקלות, שתיקנתן יעלה אותו כסף שבגינו שבתו. האם לא היה אפשר למנוע את השביתות הזאת על-ידי הסדר בין מרכז

הראשונים, ייתכן שצריך לפעול בהם, אך בצורה מאוזנת. זה לא-תמיד נכון שאסור להעלות מסים, וזה לא-תמיד נכון שלא צריך להוריד סובסידיות. אבל כשאלה הן שתי התרופות היחידות שכמשך עשרה חודשים, ומשתמשים בהן שוב ושוב בלי לעשות שום דבר מרכזי — אתם משתמשים למעשה באספירינים וכקמפורסים ואת הניתוח אינכם עושים.

אני רוצה להציע לך, אדוני סגן השר — נעים לי לדבר אליך כשאתה יושב ושומע — לוותר על הביטוי "עסקות חבילה". הוא מפריע, הוא לא עוזר. אתם מחזיכים עד חודש יולי — תמשיכו עד חודש יולי, אחרי זה, בשם אלוהים, אל תעשו עסקות חבילה נוספות. ואני רוצה להסביר לך למה.

מהי עסקת חבילה? — עשיית הסכם לתקופת-מה במצב מסוים. זה כבר נעשה, והכלי הזה כבר בוזבז. אפילו את העסקה הראשונה, שבה הצלחתם, שהייתה נכונה, בזכותם ולא ניצלם אותה. מעבר לזה, מה זה עסקת חבילה? וכי ממשלה שרוצה לנקוט מדיניות לא היתה נוצצת בהסתדרות, לא היתה מתחשבת בדעתם של התעשיינים? אם אתם רוצים עסקת חבילה, אתם מתחייבים לדבר, אתם אומרים: לא נעשה שום דבר שלא יהיה מוסכם גם על קיסר וגם על הורוביץ. על-ידי כך אתם כובלים את עצמכם.

במקום זה, צריך להגיד: נפסיק עם עסקות החבילה, נרד מהעץ הזה. נתחיל לבצע מדיניות שבה נתייעץ, כמובן, עם כולם, לפעמים נסכים אתם, ודאי שלא נעשה צעד שבו נרגיז אותם עד כדי כך שהם ישביתו וישכחו. כי זה מזיק למשק, מדיניות הממשלה לא יכולה להיות מדיניות לא-פיקחית, היא צריכה להיות כזאת שלא גורמת למשברים מסוג זה. אבל, תעמידו את עצמכם מולם, לא נגרם. תשחקו אתם בהגמשים, לא שהם ישחקו אתכם. תנסו להשיג את המקסימום שאפשר בניגוד לאינטרסים גם של ההסתדרות וגם של התעשיינים. ברגע שמדברים על עסקת חבילה, אתם מחזיכים להסכים על הכול. מי אומר שצריך להסכים על הכול? אולי לא היה צריך להעלות את המחירים של 90 מוצרים, ואולי צריך היה להעלות מחירים של 120 מוצרים? — אבל לא יכולתם, הייתם צריכים להגיע להסכמה.

לכן אני אומר, שכרגע אתם צריכים לרדת מהעניין הזה. למעשה, לא יהיה כזה שום שינוי, חוץ מזה שאתם תתחילו למשול בארץ הזאת. בשם אלוהים, תתחילו למשול. תתחילו להיות אחראים למדיניות הכלכלית, תקבעו אותה ותנסו לממש אותה. אז יהיו לכם קשיים כאלה וכאלה, ואתם, כמובן, תתחשבו כמה שנתחן להתחשב, אבל, עסקות החבילה היום הן רק מפלט לכם. הן לא מוליכות אתכם קדימה. אנחנו מעבר למקום הזה. זאת עכשיו רק מלה נכונה, שמזכירה את חוסר היצון שלכם להכריע הכרעות כואבות ולהיאבק עליהן נגד כל הסקטורים, לא רק נגד סקטור אחד.

לכן אני מציע לכם לצאת בהקדם מעסקת החבילה. החזירו אותנו למצב נורמלי של משק, שכאשר יש בעיות — הממשלה פותרת אותן. צריך לצאת מן העסקות האלה ב"נחיתה רכה". אני מצדד בהחלט ב"נחיתה רכה", אבל ודאי שאינני יכול לקבל האשמות כלפי הכנסת. אני יושב בוועדת הכספים זה חודשים רבים. קודם כול, במידה שהיו תקלות ועיכובים, לא האופוזיציה אחראית להם אלא חברים מהקואליציה. שנית, כך הכול לא היו עיכובים. אתם גם אינכם מצפים שהכול ילך חלק, גם אין מצפים שהכול ילך חלק. אך להאשים את הפרלמנט בחוסר המדיניות שלכם — זאת זריית חול בעיניים. מוטב שתפסיקו גם עם זה. תודה רבה.

לכן, הבעיה הכלכלית של היום היא בעיה קיומית לא רק כתחום הכלכלה. היא נוגעת בעצם קיומו כמדינה דמוקרטית וחופשית. ואני חושב שעל הממשלה לתת רעתה על כך, שהיא אינה יכולה להמשיך בדרך הזאת ימים רבים, לפני שתשתלט האנרכיה על כל חיינו.

היו"ר א' שושק:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק פרץ. ואחריו — לחבר הכנסת דן מרידור.

יצחק פרץ (המערך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אנו דנים היום בעסקת החבילה ובהשלכותיה. ואני שואל את עצמי: האם אנחנו דנים בעסקה שהושלכה או בהשלכת העסקה? ובכן, לא בזה וגם לא בזה, כי עסקת החבילה האחרונה כרעה תחת עומס כובדה, קשריה וקשיורה נפרמו מיד, והאריזה שבה ניסו לארוז אותה נסדקה. זהו גורל אומלל למדי לחבילה חסרת תוכן ולעסקה, שלצער, גם בסיס לא היה לה.

היכן היא העסקה הזאת? על איזו חבילה אנחנו דנים? האם על חבילת מרורים לנכים, למוכרי-גורל? כן, זו חבילה שהועמסה כמלואה, כמלוא משאה, רק על כתפי הרופפות של השכיר. אולם, האם זו חבילה שהיתה אמורה להיות חבילה לכל מגזרי המשק? — לא ולא. העסקה, או עסקת החבילה, שכולם שקרו על קיומה וחפצו בטובתה, רק השכיר, שהוא הקורבן התמידי לכל מס חדש, שהוא הפרטנו הדומם והפסיבי, שכדרך כלל אין מי שישאל את פיו, הוא היחיד שתתם את מלוא המחיר של תוצאות התוצאה לפועל של העסקה הזאת, והוא שיישא בסוף בתוצאות הצפויות הבלתי-נעימות שלה.

החבילה אליבא דשר האוצר נערכה ויצאה בקול תרועה לדרכה — הוא אמר — על-פני המסלול של הכלכלה הישראלית. איפה הכלכלה הישראלית? איפה המדיניות הכלכלית הישראלית? איפה התוכניות הכלכליות?

היום התבשרנו על תוכנית-חומש של השר לתכנן כלכלי, השר גד יעקבי; אתמול שמענו את השר גרעין פת-שלשום את השר יגאל הורביץ, ולפני כן שרים אחרים. כל יום אנו שומעים שר אחר מדבר על נושא כלכלי, וחבילה אחת או אגודה אחת — עדיין אין.

בעוד בראשיתה, באותו מסלול שעליו דיבר שר האוצר, כבר היו ידיים מכאן ומכאן שפרמו את הקשרים. לא השכירים, לא הם עשו זאת, אלא המרכיבים האחרים בעסקת החבילה. משרד האוצר נתן את אות הפתיחה בהעלאה רכתי של מחירי המוצרים, ואחריו כמובן כל אחריו המעסיקים, התעשיינים, תעשייני המזון, תחנות הדלק.

ומה אמר שר האוצר בדבריו היום? — "הצלחנו להתגבר על החריגות רק אמש, בעיקר ליצרנים. אישרנו את התוספות המוסכמות לאותן קבוצות" — 90 יצרנים או מספר אחר, אינני יודע את המספר. והוא אמר עוד: "נתנו לנהגי המוניות והמשאיות אותן תוספות חריגות; רק אתמול הצלחנו להתגבר". זאת אומרת, כל אלה שהיה ביכולתם להחזיק ולעצור את המשק על-ידי שכיחות והשבתות וחסימת כבישים, קיבלו. אינני נכנס כרגע לשאלה האם הם צדקו או לא, אני מדבר על הדרך, על דרך ההשבתה. אפשר למצוא פשרה. אפשר להתכנס ולדון וגם לתת תשובות.

אם אנחנו אומרים שתוקעים בתוצאות ומכריזים על עסקה שכולנו, או רובנו ייחלנו שגורלה יהיה אולי כגורל עסקת החבילה א', מבחינת האמון שהיה לה בציבור, ומפסיקים

השלטון המקומי, ממשלת ישראל וארגון הפקידים? אף אחד מן המוסדות האלה לא היה צריך להיכנס לעימות. העובדים לא היו צריכים לצאת לשביתה. הם יצאו לשביתה על-כורחם, במידה מסוימת, וגרמו סבל רב לאזרחי מדינת ישראל. אפשר היה למנוע זאת וצריך היה למנוע זאת. אבל יש תחושה בציבור, שכל עוד לא שובתים וכל עוד לא מחריפים את המצב עד כדי שיתוק השירותים, עד אשר הציבור צועק בגלל הסירחון, או מפני שאינו יכול לקבל שירותים — אין פותרים את הבעיה. וגם אז פותרים את הבעיה קודם כל בדרך של צווים של בתי-משפט. מקובל עלי, שמדי פעם צריך להשתמש בדרך זאת. אבל היא הפכה אצלנו לשגרה. בתי-המשפט, בתי-הדין לעבודה וגופים אחרים הופכים להיות הזירה המרכזית בסכסוכי עבודה. אני חרד ליום שגם התרופה הזאת לא תועיל עוד, וזה יוסיף נדבך לאנרכיה השוררת בחיינו.

השביתה השנייה, שביתת המוניות, אדוני היושב ראש, הרי קודם כול ממשד התחבורה יצא מכתב אל ועדת המכ"לים, ובו היתה הודאה בעובדה שהעלייה בהוצאות של בעלי המוניות היא באותו שיעור שבו חבצו לתקן את התעריפים. אבל, היו צריכים לעבור תשעה ימים, ובהם התקיימו הפגנות שהיו מלוות באלימות — נשרפו מוניות — וגרמו לציבור סבל רב. גם לציבור בעלי המוניות נגרם נזק. הם לא רצו לשבות, כי אין להם קופות שיכולות לממן להם ימי שביתה. אחרי תשעה ימים נפסקה השביתה, במידה רבה מפני שלא היה להם כסף להמשיך במאבק. אבל, משהו הושג. האם להישג זה יכלו להגיע רק אחרי המאבק הקשה הזה, אחרי שעירוב את שר התחבורה, את שר האוצר ואת ראש הממשלה, ואחרי האשמות הדדיות?

הבעיה שלנו, אדוני היושב ראש, חברי כנסת נכבדים, היא גם פוליטית וגם חברתית, אבל קודם כול היא איזה פגם שדבק בנו, באורח החיים שלנו. כדי להתמודד עם בעיה מסוימת, כדי להסדיר עניין מסוים, ולהסדיר אותו בצורה שבה היה אפשר להסדיר אותו מלכתחילה, הרי קודם כול מגיעים לעימות חריף. להתמודדות חריפה. לקטוב חמור מאוד ולאלימות. וזה משאיר בנו סימנים. זה נובע בעיקר מכך שאין הממשלה מושלת ביד חזקה ונחרצת. היא מתפשרת, היא מוותרת, היא דנה, היא מושכת עניין, היא מכריעה בו רק כאשר אין מנוס, וגם אז קורה שהיא מחכה כמה ימים, ולפעמים יותר מזה.

אם אנחנו צריכים לבחון היום את הישגי הממשלה, אנחנו יכולים להגיד, שבתחום הכלכלה היא לא תיקנה דבר אלא רק העמיקה את הקיטוב, הקטינה את התקווה שפיעמה בלבבות האנשים ליציאה מן המשבר הכלכלי, ויצרה מצב שהתקווה שנוכל לפתור את הבעיות שלנו בכוחות עצמנו ולהגיע לכלכלה בריאה יותר, תקווה זו נגזזה; ותחושתה היא שהיא נגזזה גם מקרב שרי הממשלה עצמם, וכאן נעוצה הבעיה הקשה ביותר.

כפעם הראשונה אחרי הרבה שנים — ואינני נואם נאום אופוזיציוני, אני נואם כאזרח המדינה שכואב לו — חלקים גדולים של הציבור מרגישים כך. אני שומע על כך מאנשים וקורא על כך בעיתונים, ואני חש זאת כלבי. לאנשים יש תחושה שקיים חוסר יכולת להתמודד עם הבעיות החברתיות הכלכליות הגורליות שלנו, שיש חוסר יכולת לגלות את הכיוון הנכון שממנו יבוא אולי האור, כי לא רואים הנהגה פוליטית מלוכדת המנסה לפתור את הבעיות. להיפך, רואים הנהגה פוליטית שהיא מסוכסכת עד כדי כך, שבמקום להתמודד עם הבעיות המרכזיות, האנשים כתוכה מתמודדים זה עם זה. כך צומחות שכיתות, כך צומחת אלימות, וכך צומח חוסר אמון של ציבור בממשלה וכמשטר הדמוקרטי.

מסוימים בחברה הן קשות ביותר, ואני פונה שוב ומבקש: אם יש צורך שוועדת החריגים בראשותו של שר האוצר תתכנס עוד היום כדי שאותם מעונות ומוסדות של נכים לא יסבלו — יש לעשות זאת היום. ותמיד צריך לחשוב קצת קודם.

הייתי שמח אילו הוכחה לנו תוכנית ברורה שתנחה אותנו. יש לעשות זאת בהקדם, בעוד שבוט, חורש או חודשיים. אדוני השר ואדוני סגן שר האוצר, הברו לנו תוכנית שתנחה אותנו ותגיד לנו: זה המצב היום, זה מה שיהיה תוך שנה-שנתיים, וזה מה שיהיה בעוד שנתיים. הפסיקו להוציא תוכניות מהשולל. תנו תוכנית, ואז נעמוד מאחוריהם. כלי תוכניות, קשה מאוד יהיה לעמוד במצב הזה.

היורד א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן מרדור, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

דן מרדור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בקורסי מפקדים בצה"ל מלמדים אותך להעדיף מטרות — על איזו מטרה יורדים קודם. והכלל הוא, שיוצאים על המטרה שמסכנת אותך יותר מכל מטרה אחרת. חשוב מאוד לעסוק בענייני טאבה, וחשוב לעסוק בענייני המשא-ומתן עם מדינות ערב, ואינני אומר זאת בלגלוג. אילו עשה הצד השני איזו פריצת דרך, הייתי אומר: נעזוב את הכול, נעסוק בזה. כי מה חשוב יותר משלום.

עבדאללה בראושה (המערך):

— — —

דן מרדור (הליכוד):

אבל, כשאני מסתכל היום סביבי ובוחר את המטרות שמסכנות אותי, אותנו, את מדינת ישראל, אני מגיע למסקנה: שהנושא הכלכלי הוא הנושא המסכן אותנו ביותר, שמצבנו הכלכלי הוא המצב הקשה ביותר. לעומתו, מצבנו המדיני ומצבנו הביטחוני טובים לאין ערוך.

לכן הממשלה הזאת צריכה לעסוק בראש ובראשונה בנושא הכלכלי, והיא צריכה להקדיש את מירב מאמציה ואת מיטב מוחותיה ואת התמיכה הציבורית שיש לה לנושא הכלכלי, לקבלת החלטות בתחום הכלכלי.

יש הכרח לראות את הדברים כראיה כוללת ולא להסתכל על מגזרים צרים. דוגמה להסתכלות על מגזרים צרים היא הסכמה הנשמעת שוב ושוב: לעודד את היצוא; כאילו יש לממשלה זרובות של דולרים מוחבאות באיזה מקום, והיא יכולה לתת אותן ליצואנים כדי לעודד את היצוא, וכאילו כל עידוד ליצוא לא בא מהלוואות בחוץ-לארץ. כדי להביא בסוף אותם דולרים בחזרה.

אני מציע לפעול מתוך ראייה כוללת: כולנו מחויבים בה. ובאמת, כשתי כעיות אנחנו מתחבטים זה שנים רבות, ודיברו עליהן רבות — האינפלציה והגידעון במאון תשלומים, ניסו לפתור בעיה אחת, ניסו לפתור בעיה שנייה, ניסו לפתור אותן יחד. צריך לקבל החלטה על סדר הפעולות.

נדמה לי שהיום מעט מאוד אנשים יחלקו על הקביעה, שבאינפלציה כזאת אי-אפשר לטפל בשום בעיה. אי-אפשר לפתור את בעיית הגידעון במאון התשלומים, את בעיית אי-הצמיחה, שום בעיה של המשק, כאשר המשק איננו יכול לחפף. הפירמות אינן יכולות לעשות חשבון, הממשלה אינה יכולה לנהל תקציב, כאשר משתוללת אינפלציה של מאות אחוזים בשנה.

להדפיס את האשכולות של גולדה, ומקפאים, לפי החלטת הממשלה, את השירותים, את התקנים ואת ההתקשרויות, לאחר שנבדקו כל הצרכים — נחא. אם הממשלה היתה מקצצת בתקציבה כמתחייב וכמוצגה, מילא — גם את זה הייתי מקבל. הייתי אומר: זה חלק מהעסקה. אלא מה? צאו וראו, מי הם אלה שנטלו אותם תשעה קבין מייסורי החבילה האומללה הזאת, כתוצאה מהקפאת התקנים והמקפאת ההתקשרויות? — חולים כרוניים, קשישים, מפגרים, נכים, תינוקות של בית-רובן.

סגן שר העבודה הרוחה הופיע היום עם אנשיו ועם עובדי המוסדות למפגרים בוועדת העבודה והרווחה. הם אמרו לנו, שמה שיותר במשרד הבריאות, דהיינו להביא מחליפה לאחות שיצאה לחופשת לידה — ואני מדבר על תקנים במסגרת שאי כוח האדם המאושר — אינו אפשרי במוסדות והמטפלים השכנים והערב, יומם ולילה, בחולים כרוניים, בקשישים, במפגרים ובנכים, והם אינם יכולים לקבל עובדים בהתאם לתקנים המאושרים עליידי משרד האוצר. לגבי מוכי גורל שאינם יכולים לעשות שום דבר, לא לשבות ולא להפגין, זה מותר? איפה שר האוצר, אדוני סגן שר האוצר?

הוקמה כרגיל, כמו אחרי כל החלטה, ועדת שרים לחריגים. האם אותה ועדת שרים לחריגים, או האם הממשלה — כי אני מדבר בנושא שנקרא התקשרויות ותקנים — שמורכבת מ-25 שרים לא הגיעה לפני שקיבלה את החלטתה למסקנה, שאותם מוסדות שהחברה חייבת להם כה הרבה צרכים לצאת מכלל המשחק הזה? צריך לקבוע במיוחד חריג בנושא זה? ועדת השרים אינה מתכנסת. סגן השר פנה לפני למעלה משבועיים, ב-4 כחודש. עד היום אין תשובה. מתי יתעוררו? — כאשר אותם מנהלי מוסדות שהיו היום בוועדה ישלחו ילדים מפגרים הביתה? אז כולנו נתעורר. תמיד מוטב לחשוב לפני שמחליטים.

יפה שמצהירים על הקפאה. אני בעד הקפאה, בעד הקפאת התקשרויות, בעד הקפאת תקציבים. אבל איפה? לפני חודשים מספר אמרתי מעל הבמה הזאת: בבקשה, לא נבנה בניין פאר, אין שום צורך בהם; אין צורך להוסיף כל כך הרבה תיאטרונים; גם באוניברסיטאות אין צורך לבנות; ולא בתל-אביב ובאזור המרכז. צריך לדעת גם איפה להקפא, צריך לדעת מה הם סדרי העדיפויות. אבל סדרי עדיפויות אין, וכאמור, צריך לחשוב מראש. לפני שמקבלים החלטה. כולנו אומרים שהממשלה צריכה להגיע למצב, שכשהיא רוצה לרדן ולהחליט, היא צריכה לחשוב לפני כן. לפני שהיא מקבלת החלטה. היא צריכה להיות מודעת לכל הדברים, ולא להתעלם מהם.

אני רוצה להביא דוגמה נוספת — שחיקת המשכנתאות. ישאלו אותי בודאי מה היא שייכת לעניין. היא שייכת. אם לפי החלטת הממשלה המשכנתאות היו צריכות להיות מעודכנות פעמיים בשנה, ולא מעדכנים אותן, יש שחיקה. מדעמבר 1984 עד יוני 1985 חלה במשכנתאות שחיקה גדולה. למשל, פנו אלי משפחות חד-הוריות וטענו, שבדעמבר 1984 יכלה משפחה כזאת לקבל הלוואה של 32,000 דולר, בשקלים. והיום היא יכולה להגיע בקושי ל-20,000 דולר. שאלתי במשרד השיכון מדוע קרה הדבר והשיבו לי: זה מה שהאוצר נותן. האם השתנה משהו? האם לאותן משפחות חד-הוריות יש היום יותר כסף מאשר היה להן בדעמבר? אולי צריכה להיות בדיקת זכאויות? — בבקשה, לזה אני מסכים.

לכן אני אומר: הכה נראה מי נשא על גבו את ההשלכות של העסקה הזאת. אנחנו רואים שההשלכות שלה על מגזרים

חוברת ל"ו, ישיבה ק"א
— הודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה —

מתכוון גם לסובסידיות, וגם לדכרים אחרים. נעתי בביטחון כי
הוא הקודה הקשה ביותר.

דבר שני שצריך לעשותו הוא הורדה משמעותית של
המעורבות הכלכלית-פוסקת של הממשלה במשק. הרעיון ש-25
אנשים, ויהיו חכמים ככל שיהיו, יודעים לנהל בצורה הטובה
ביותר את העסקים הכלכליים של ארבעה מיליוני אנשים, לא
מקובל עלי. צריך כל כך הרבה פקידים בשביל כל רשיון, וכל
כך הרבה רשיונות בשביל כל פעולה כלכלית, שהתוצאה היא
עיוות מוחלט של כל הפעולות של המשק הישראלי.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אפשר לפתור בזה את האבטלה.

דן מרדור (הליכוד):

אם נפתח את המעורבות הממשלתית במשק, אחת
התוצאות תהיה הפחתת הצורך בכל כך הרבה פקידים
בממשלה כל כך גדולה. תוצאה אחרת תהיה הפחתת תקציב
המדינה, ולכן גם פחות הודקקות של הממשלה לשוק ההון.
שהוא כולו משועבר היום לצורך של הממשלה לגייס כספים
לתקציב הגדול שלה.

לאחר שתיתרתי את המצב החמור, אני רוצה לומר משהו,
כדי לאזן את ההערכה. בשנה הזאת ובשנה הבאה תתיינה לנו
העברות חד-צדדיות בסביבות 5 מיליארדי דולר מחוץ-לארץ
— למעלה מ-4 מיליארדי דולר מארצות-הברית, ועוד, אני
מערך, כ-700 מיליון, 800 מיליון דולר העברות חד-צדדיות
מעבר להעברות של ממשלת ארצות-הברית. בואת יש כדי
לכסות את הגירעון הצפוי של הממשלה. אפשר להגיד: טוב,
נשב בשקט, לא נעשה כלום, הגירעון לא יוחמר. אך יהיה זה
אסון, אם דווקא בשנים כאלה, שבהן קיבלנו מימון חירום כזה,
לא נתחיל לכצק, ולא בצורה דרסטית, בלא להגיע לאבטלה
גדולה. — אסור להגיע אליה — לא נתחיל לעשות בכיוון
הנכון של הורדת הנטל הנורא שהממשלה הזאת מטילה על
האזרחים בתקציבה, בהוצאותיה ובאסוריה.

צריך לקבל החלטות לא קלות בעניין זה. דיברתי על
ביטחון — זה כרוך בסכונים. אם אני מדבר על הקטנת תקציב
הממשלה, זה לא מספיק, זה שינוי מבני במשק, זה שינוי
תפיסה. איוו ממשלה יכולה לקבל החלטות כאלה? אני זוכר
ממשלה ש-61 — 63 חברי הכנסת תומכים בה, אני זוכר את
האיומים של הסיעות השונות: אם תקבלו החלטה כזאת, אין
ממשלה. ואני זוכר ששרים נאלצו לקבל וממשלה נאלצה לקבל
החלטות בניגוד לדעתם, דווקא בנושא הזה, בגלל איומים
כאלה. אבל לשם כך הקמנו ממשלה רחבה כזאת, של 97 חברי
הכנסת. מישהו חושב שהיה קל למקמי הממשלה, משני
הצדדים, ללכת להיוועד ביחד? מישהו חושב שהחלום שלי
היה להגיע לממשלה — והיה לי חלק מסרים בהרכבתה —
כראשות המערך, אפילו לשנתיים? אני מודיע לכם: לא. עשינו
אח זה. — ואני יכול להעיד על עצמי — מתוך אמונה שיהיה
לממשלה הכוח, האומץ, היכולת לעשות את הדברים שכל העם
מחכה להם. ואני לא מדבר בפראזה, אני אומר: הדברים
ניתנים לעשייה.

מדוע יש פה אלמנט של טרגדיה? — לו היינו נידונים
למצב שאין לו פתרון, היינו יכולים רק להתפלל. ואומרים חבר
הכנסת שפירא וחבר הכנסת פרוש: אנו זקוקים לרמי שמים.
זה תמיד טוב. אך אני משוכנע שאפשר גם לעצור את
האינפלציה מייד. לא היינו רחוקים מזה, אך העלו את מחיר
הדולר כפי שהעלו אותו אז. איננו רחוקים מזה גם עכשיו. אם

לכן צריך קודם כול, ומהר, לרסן את האינפלציה לממדים
נורמליים, אם אתם רוצים — לממדים אירופיים, אמריקניים.
אני אומר שהדבר הזה אפשרי. הוא אפשרי מפני שהאינפלציה
אצלנו, בניגוד למה שהיה מקובל לחשוב, איננה תוצאה של
עודף השקלים המתורוצצים בשוק. חשוב להבין זאת. איך
הממשלה מממנת את התקציב שלה, או את הגירעון התקציבי
שלה? — היא גובה מסים; ובזה אין דבר. היא לווה מן הציבור
באמצעות איגרות-חוב — והגענו לרמת חיסכון גבוהה מאוד.
יתסית לעולם המערכי, אך במשק במצב כמו שלנו הציבור לא
רוצה עוד להלוות. לכן, החלק הנוסף של התקציב הוא שקלים
שהממשלה מנסה להזרים, והוא מתחלק לשניים. חלק קטן הוא
מה שנקרא הדפסה, בשווי של כ-400 מיליון דולר לשנה, ומאז
שנת 1973 ממדיו לא השתנו, כי רוב השקלים האלה חוזרים
לממשלה. איש אינו מעוניין להחזיק בהם בכיסיו. האוצר
מכריח את הממשלה למכור לו דולרים, לא בכסף, דרך היבוא.
כן שלמעשה הממשלה מממנת את הגירעון בתקציב שלה,
בסביבות 2 מיליארדי דולר לשנה, על-ידי הלוואות
מחוץ-לארץ. במנגנון סיכוכי כזה, זה הקשר המיידית בין שיעור
תקציב הממשלה, שיעור הגירעון הממשלתי, לבין מאזן
התשלומים והגירעון במאזן התשלומים.

לכן, אדוני היושב-ראש, צריך קודם כול לטפל
באינפלציה, ומייד, וזה אפשרי או בדרך של הצמדה לסל
מטבעות או לדולר, הצמדה מוחלטת של השכר ושל המחירים,
או בדרך של הקפאה מוחלטת, גם של שער החליפין. בעסקת
החבילה הראשונה שהוגשה לכנסת הכול נראה יפה, והעסקה
גם הביאה את האינפלציה לרמה של קצת למעלה מ-3%
לחודש, ירידה משמעותית. אלא שרצו להתחכם עם הציבור:
יחד עם הקפאת המחירים, כל הזמן העלו את שער הדולר. כמה
זמן אפשר להתחכם עם הציבור? עסקה כזאת, שבתוכה בניו
מנגנון כזה של פצצה מתקתקת, לא יכולה להחזיק מעמד,
ובאמת היתה התפרצות.

אחרי שנעצור את האינפלציה, על-ידי הצמדה מוחלטת או
הקפאה מוחלטת, צריך יהיה באמת לקצץ בתקציב, וזאת מן
ההנחות שהזכרתי קודם. קל לומר זאת, ואין מי שאינו אומר
זאת. אבל צריך להצביע על המקומות בתקציב שבהם יש
לקצץ. אנדי דבר שאולי לא מקובל לומר אותו, וקשה להגיד
אותו דווקא בחוגים שמהם אני בא. אני אומר, שבלי קיצוץ
משמעותי בתקציב הביטחון אין קיצוץ בתקציב המדינה. לא
יעזרו הנחונים על מדינות ערב ולא על צבאות ערב. מאז שנת
1973 עם ישראל מוציא 25% — 28% מהתוצר הלאומי הגדול
שלו על ביטחון. זה לא קיים בשום מדינה מערבית, זה לא יכול
להתקיים פה לאורך זמן. ממשלת ישראל מוציאה כ-45%
מתקציבה להוצאות ביטחון. אי-אפשר לקצץ בתקציב בלי
לנגוע גם, ובאופן די משמעותי, בביטחון. ישאלו: אפשר לקצץ
בביטחון? אך השאלה האמיתית היא: האם אפשר שלא לקצץ
בו? המסלול שאנחנו הולכים בו עכשיו הוא מסלול שאין לו
סוף טוב, או שיש לו סוף של משבר. מכיוון שבין מצרים
לבינו קיים שלום, וכפי שהדברים נראים, מצב זה ישרור גם
כשנים הקרובות: מכיוון שאין לנו אפשרות להמשיך ברמת
ההוצאות כזאת, מוכרח עם ישראל, מוכרחה ממשלת ישראל
להחליט על קונצפציה אחרת, וזוהי יותר, לביטחון ישראל.
אומנם לא יהיה אפשר להנהיג שינוי כזה לא ביום אחד ולא
בפעולה אחת ואף לא בשנה אחת, אלא יש להביא בחשבון
שנים אחדות, אבל החלטה עליו צריכה ויכולה להתקבל עכשיו
ההחלטה הביצועי יכולה להיות עכשיו.

וכשאני אומר "ביטחון", אינני מתכוון רק לביטחון. אני

זו מזימה לשלול מהחברה הישראלית את מיטב ההישגים החברתיים שלה וליצור חברה שתדמה לכל חברה של אמריקה הדרומית?

הסימן השלישי: העדפת ההון הגדול והאינטרסים שלו על פני צורכי המדינה בהכנסות. למותר להזכיר את צורת המיסוי בתנאי אינפלציה, ההגדלה המתמדת של חלקם של השכירים בהכנסות מס הכנסה, אי-טיפול מוחלט בהון השחור, שחיקת שכר העבודה, וכו' בזמן שמירה על רווחיות נאה של מפעלים.

אני שמתי לב להגדרה של שר האוצר, שדיבר על כך שהחבר שהעלויות בכמה מפעלים הן למעלה ממה ששוער ולכן אין ברירה בין ממשלת ישראל לממשלת ארצות-הברית, כי בלבי, האומנם "עלית" נכנסת לקטיגוריה הזאת? העלויות שלה היו מעל המצופה והם לא מסוגלים להתמודד עם המצב אלא אם כן יתירו להם העלאות מחירים?

הסימן הרביעי — תמיכה בפרויקטים ראוותניים וכושלים, וה"לביא" הוא דוגמה מפורסמת בעניין זה. אני מתרשם, שבתוך זמן לא רב, כנראה, הוא יהיה אחת העילות של סכסוך נוסף בין ממשלת ישראל לממשלת ארצות-הברית, כי איכשהו המתמטיקה של האמריקנים שונה לחלוטין מזו של ממשלת ישראל, והם כבר יודעים שזה פרויקט ראוותני חסר סיכוי, ואילו בישראל עדיין ממשיכים להתעקש, שגם אם הפיתוח יעלה לא מיליארד אחד, לא שניים, לא שלושה אלא אולי ארבעה, ואולי חמישה מיליארדים, עדיין צריך להמשיך בו. פרויקט נוסף אשר הולך ומבצבץ, הולך ומסתמן וכבר מתחילים להשקיע בו כספים הוא הכורים הגרעיניים, וככן — פרויקטים ראוותניים ובלתי נחוצים.

סימן חמישי למשבר העמוק שאנחנו נתונים בו הוא אינפלציה בלתי מרוסנת, מלווה בשחיקה קשה של השכר. לאור כל זה ולאור ההכרה שעונת עסקת החבילה-החבילות הסתיימה, מה מבטיחה הממשלה? מה מבטיחה שר האוצר? — פעולות משלימות. אני רואה בביטוי הזה איום קשה. אינני יורע בדיוק למה הוא מתכוון, אבל אני רואה בזה איום קשה. מה פירוש פעולות משלימות? האם יש כוונה לשנות את סדרי העדיפויות? להעריך מחדש את המדיניות הכלכלית? להתאים מדיניות כלכלית חדשה או להמשיך באותו כיוון שתיארתיו עכשיו, אך בצורה חריפה עוד יותר?

אני זוכר שראש הממשלה אמר כאן, לפני כמה ימים, שאין לישראל בעיות כלכליות, יש לה בעיות ביטחוניות, ומשום כך למעלה מרבע התקציב מוקדש לביטחון. כמה ימים אחרי-כך הסביר לנו שר הביטחון, שכל זה זכרים בטלים, שתקציב הביטחון הוא קטן, זעום ובלתי נחוצ. בקשי עשירית מהתקציב. מניפולציות של מספרים. אבל המציאות היא, שבמצב הביטחוני הנוכחי, שאני רוצה להגדיר אותו כטוב ביותר שהיה לישראל מעודה, תקציב הביטחון גדול הרבה מעבר לצרכים.

התכונות לעשות ניתוח כלשהו של מצב הביטחון ולהוכיח שמצב הביטחון הוא לגמרי שפיר מאפשר קיצוץ התקציב. קדם לי בהשמעת דברים אלה חבר הכנסת דן מרדור, ואני מודה לו על כך. אבל, קדמו לי גם אחרים. רק לפני כמה זמן, אני חושב שבועיים-שלושה שבועות, קראתי ריאיון חשוב שנתן השר יגאל הורביץ ל"New Outlook", ובו הוא דיבר על הצורך ועל האפשרות לקצץ בתקציב הביטחון. ועוד לפניו קראתי ריאיון גדול בעיתון עם מרכיב צפורי — כולם, אגב, אנשים שאינם זרים לנושא וכולם מסכימים שאפשר לקצץ בתקציב הביטחון. יכול להיות שההגדרה שלי שמצב הביטחון היום טוב משהיה אי-פעם לא מקובלת על רבים, אבל ודאי

יישמו תוכנית הצמדה לדולר או לסל מטבעות, תוך זמן קצר מאוד אפשר לעצור את עליית האינפלציה, ואז לטפל כבעיה המרכזית של מאזן התשלומים עלי-די קיצוץ בתקציב. לא הגבלות ולא איסורים, לא על נסיעה לחוץ-לארץ ולא על הוצאת כספים — כל אלה לא שווים שום דבר. אפשר לעשות זאת, אבל צריך לקבל החלטות קשות. ולא יכול הליכוד להאשים את המערך שהוא מסכן את ביטחון המדינה, ולא המערך את הליכוד, כי יש ממשלה מאוחדת שיכולה לעשות את זה.

אם נחמיץ את השעה הזאת, נשלם מחיר יקר מאוד ונצטרך לעשות זאת בלוויית אבטלה כבדה ועם ירידה גדולה מן הארץ. לכן עסקת החבילה, כפי שהיא עומדת היום, אינני רואה בה הרבה סיכוי. אם הממשלה תעבור לפעולה ממשית לעצירת האינפלציה ולקיצוץ התקציב בשנים הקרובות, אנחנו יכולים להיות בהתחלתה של דרך נכונה.

היו"ר א' שושטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלר, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם יוסף שפירא; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

מתתיהו פלר (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדבר שהיה ברור כנאומי של שר האוצר הוא, שאנחנו מגיעים לסוף עידן עסקות החבילה. אין כל ספק, ששבעה-שמונה חודשים לאחר שנחתמה העסקה הראשונה, חייבים להגיע למסקנה שהמהלך הזה, בסופו של דבר, הסתיים בכישלון, ואולי סופו זה לא היה מחויב המציאות, אלא הוא קרה משום שהטילו על עסקות החבילה יותר משהן מסוגלות לשאת. אילו הסתפקו בהיותן פסק-זמן מסוים לצורך עיצוב תוכנית כלכלית, ייתכן שהן היו רעיון לא רע, אבל עסקה כאה בעקבות עסקה ותוכנית כלכלית אין.

עד כמה המצב חמור וקשה ובלתי נסבל יכולנו לראות בשכיתות המרובות שפרצו לפתע בזו אחר זו, ועדיין משתוללות יום פה, יום שם. אין כל ספק שהן סימנים חיצוניים המעידים על חולי עמוק מאוד.

אני רוצה למנות חמישה סימנים של החולי שעמו צריך להתמודד, ושלא ניתן עוד לרפא אותו על-ידי ניסיונות להיאבק בסימנים החיצוניים. ראשית כול — התקציב הבזבזני. למרות גדולו של התקציב ולמרות היותו בזבזני, הוא איננו מאפשר מינימום של צמיחה כלכלית — להיפך. החוכמה הגדולה של האוצר היא להקפיא את ההשקעות. מרוח בנק ישראל למדנו לדעת, שהתקציב הוא בזבזני בשיעור של 17%, ושהוא איננו מאפשר צמיחה כלכלית. יתר על כן, הוא אחד התורמים העיקריים לאינפלציה המשתוללת, שכולם כל כך מבינים שצריך לרסן אותה.

הסימן השני הוא חקיקה אנטי-חברתית, כתאנה שכן חוסכים, תאנה שאין לה שום שחר מפני שכן לא חוסכים. עובדה היא שמדברים על חיסכון, ואין חיסכון, ובניתיים הולמים קשה במגורים החלשים והפגיעים ביותר של החברה. רשימת הנפגעים מהוה סיפור טרגי ממש: נכים, חולים, מפגרים, פגים, וקנים, פנסיונרים, תלמידים, סטודנטים, חתונות לטיפול באם ובכד — אלה הקורבנות הראשונים של תוכנית הקיצוץ, ובכן, קיצוץ אין, אבל הקורבנות כבר סובלים ולפעמים כשמתחילים על התופעה הזאת אי-אפשר שלא לשאול: מה יש כאן — אשליה שכן כוונים את הכלכלה? ואולי

המקובלות, הרווחות בציבור הרחב. כל מה שצריך זה אומץ להחליט על הרברים האלה ולצאת אתם בצורה ברורה, מגוררת וחד-משמעית. אין לי כל ספק שהדרך להצלח הכלכלה פתוחה, ורק צריך ללכת בה. תודה.

היורד א' שוטסק:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לחבר הכנסת דוד ריניו.

אברהם ורדיגר (מורשה):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, שמענו היום את שר האוצר בהודעתו מטעם הממשלה על עסקת החבילה ומצב המשק. אין לנו ספק שאלמלא עסקת החבילה, במיוחד עסקה ב', אשר נחתמה בינואר 1985, היינו עומדים היום במצב גרוע יותר. אבל, עסקת חבילה זו, שלמרות מגרעותיה מנעה הידרדרות טוטלית במשק, הולכת ומתמוטטת. לא חשוב כעת מי גורם לפירוקה, כל הצעדים שנעשו באחרונה וגרמו להעלאת המחירים לא באו אלא להמחיש את סימיה של עסקת החבילה.

חברי הכנסת, מתר יעלו, בשיעורים של עד 16%, על-פי אישור ועדת המנכ"לים לעסקת החבילה, מחיריהם של 20 מוצרי מזון, 20 סוגי שירותים שונים ו-50 חומרי גלם שונים. התעשיינים טוענים כי אינם מסתפקים בהעלאות אלה ותובעים לייק את מחיריהם של כ-160 מוצרים ושירותים. כן עומדים הם להגיש למשרד התעשייה והמסחר תביעה להתייקרויות נוספות, משום שההעלאות שאושרו כבר נשחקו והן אינן מכסות את הוצאות הייצור. טוען מזכיר ההסדרות, חבר הכנסת ישראל קיסר, ובצדק, כי אם בכוונתם של התעשיינים לפרוש מן העסקה, לא מגיעה להם העלאת מחירים. ממה נפשך? הרי איראן איפשר ליהנות משני העולמות.

מה שנשחק והקופא באמת הוא שר העובדים. שר העובדים נשחק בהתמדה, והעובדים הם הקורבנות העיקריים, ואולי הבלעדיים במידה מסוימת, של המצב שנוצר. על כן אין להחפלא אלא רק להצטער על האנדרלמוסיה השוררת במשק ועל יחסי העבודה המעורערים, כי עובדה היא שהעובדים הם הנשחקים.

חברי הכנסת, מי לא שבת, או היה בהאטה, או נקט עיצומים בתקופה האחרונה? ומי בתור?

באחת מהפועותיו לפני שבוע התייחס ראש הממשלה למצב הקשה ואמר, כי "בגל השביתות יש משום סכנה ליציאת אנרכיה במדינה". זה ביטוי קשה מאוד.

למעשה, אני אשם במקצת בדיון ובהודעת הממשלה היום, כי ערעורתי בפני ועדת הכנסת על אי-אישור הצעתי הדחופה לסדר-היום: על המצב הכלכלי. אני חושב שהרבה הזה היה מוכן מאליו: איך הממשלה יכולה להתעלם מהמצב ולא לספר לכנסת על המתרחש? ואומנם שמענו היום את הודעת הממשלה מפי שר האוצר, כי הגענו למצב שבו נעשה יותר ויותר קשה לנהל אורח חיים מסודר וחקין, עקב אי-הודאות השוררת בקרב העם והציפיות האין-סופיות של העם לדעת איפה אנחנו עומדים, מה צפוי לנו מחו ומי יהיה גורלנו. נדמה לי שיותר לעם לדעת לאן מובילים אותו.

חברי הכנסת, בשבועות האחרונים שבתו המורים, עובדי שירותי בתי-החולים, רופאי קופת-חולים, נהגי המוניות, נהגי המשאיות, מחלקי הנו, תחנות הדלק, עובדי הרשויות המקומיות — והרשימה ארוכה. מה עוד צריך לקרות כדי

שמצבנו היום אינו הקשה ביותר. אבל, איש לא מעז לעשות זאת, ואני שואל את עצמי כל פעם מרוע. פעם הגדרתי את משרד הביטחון כאיזה מין לטיפונדיה, שיש לה חוקה על נחת מסרים של התקציב ואי-אפשר לגעת בו. אני חושב שזה ההסבר היחיד. לא יכול להיות לתופעה זו הסבר אחר, כאשר כולם מסכימים שתקציב הביטחון הוא נטל שצריך להקל אותו, ושמצב הביטחון מאפשר זאת, ואיש אינו מעז לגעת בו. מתוך העיתונות נדמה לי, שאפשר לשמוע איזה רמז על קיצוץ של 6%, ולא כדור ממה, האם מ-4 המיליארדים, שהם המסגרת הרשמית של תקציב הביטחון בספר התקציב, או מ-4 המיליארדים ו-600 מיליון, הכוללים את החריגה מעל לתקציב, אשר נמשכת כבר כמה שנים.

וכמובן, נושא נוסף שאפשר אותו לכאן כקלות — ההשקעות העצומות שנמשכות בשטחים. זה אולי מתקשר איכשהו עם תפיסת הביטחון, אף כי אני מוכרח לומר שלאחרונה שומעים פחות נימוקי ביטחון לצורך ההשקעה בשטחים ויותר נימוקים משיחיים, שבהם אני כמובן מתמצא פחות ויכול להבין אותם פחות.

המצב שנוצר כיום, במהלך 1985, מחייב רב-חיה מרחיקה-לכת של מדיניות הממשלה. גם תרומות חירות מארצות-הברית לא תועלתה. כבר ראינו איך תרומה גדולה יכולה להתחבוב תוך כמה חודשים ולא נודע כי באה אל קרבנו. הגיע הזמן לבנות תפיסה ממלכתית חדשה, שהנחה היסוד שלה היא שהשלום אפשרי, שהתנאים כשרים לו, ולכן צריך להעדיף את המאמץ לפיתוח כלכלי, לצמיחה כלכלית, מהמאמץ לקיום ממסר ביטחוני ענק וכדו.

לפי הצעתי, יש להעמיד את תקציב הביטחון, בתוך שלוש שנים, על 10% מהתל"ג. זה אומר להוריד במשך השנתיים הבאות מיליארד דולר נטו מתקציב הביטחון, כדי שהוא יעמוד בסופו של דבר על 2 — 2.5 מיליארדים. וזה די והותר, לפחות כל זמן שהתנאים הם כפי שאנחנו מכירים אותם היום. וכמובן, יש לבטל לאלתר את ההשקעה של 280 מיליון דולר, המיועדת עוד השנה לשטחים.

צעד נוסף שיש לעשותו הוא לחקן את כל הנוקים שנגרמו בניסיונות הקיצוצים הכושלים שמניתי קודם: לשקם את הרפואה, לשקם את החינוך ולשקם את הסעד. אין שום הצדקה, לא לאומית, לא כלכלית, לא ביטחונית ולא אזרחית לתת לדברים להידרדר כפי שהם מידרדרים.

אנחנו עומדים היום בפני רשת בריאות מפוארת שמתנהגת כאילו היא עצמה חולה, בפני רשת חינוך מפוארת שסובלת כל הזמן מאיומים ומשביתות ומחצאי שביתות, ובפני מצב של הפקרת הזקוקים לסעד, והיא איננה מוצדקת משום בחינה. צריך לשקם את התחומים האלה ולהפנות את עיקר המאמץ הכלכלי לפיתוח ולצמיחה ולהתאים את המבנה הכלכלי לצרכים של משק מתפתח בעולם, שבו המבנה הכלכלי העולמי עובר מהליכי טרנספורמציה מרחיקה-לכת, וזו בלי ספק אחת הסיבות לכן שמפעלים רבים בארץ טובלים. במקום לתת להם להתמוטט ולהיות מוראנים כל הזמן במצב האכזבה — יש להציב תוכנית ברורה של טיפול באנשים שפוטרו בגלל התנאים הכלכליים ושל מתן אפשרות לשקם אותם. כבר אמרתי פעמים אחדות, שבחתום זה יש ניסיון עשיר וחשוב במערב-אירופה, והיינו צריכים ללמוד וליישם אותו.

אני חושב שהממשלה יכולה ליישם את העקרונות האלה. אין בהם שום דבר שנוגד בכל צורה שהיא את התפיסות

בו, ואשר יוכל לומר בוודאות שהקדוש ברוך הוא הביא עלינו אסון בגלל עבירה זו או זו.

נכון שחילול השבת כעם ישראל הוא דבר נורא. ברור שחילול שבת גורר בעקבותיו עונשים כבדים. אבל עלינו לדבר בזכות עם ישראל ולא בחובתו. איננו רשאים לחרוך את גורל עם ישראל, מה עוד שבידינו הכלל הירדני: אף-על-פי שחטא, ישראל הוא. כלל זה מחייב אותנו להרבות צדק, להרבות חוכמה, להרבות אמונה, להרבות הבנה ולהרבות אחרות.

חברי הכנסת, די לנו בקיטוב הקיים. די בהקצנה הקיימת. לאומית, כלכלית ופוליטית, ואל לנו להוסיף הקצנה בין דתיים לחילוניים. יש להפגין נגד חילול השבת בפרהסיא, אולם גם זאת מתוך העיקרון של סובלנות הדדית. "לא אוותר לדתיים" — זוהי הכרזה חמורה וסכנה טמונה בחובה.

אני קורא מעל כמה זו לחוננים הדתיים ולא לה שאינם שומרי מצוות לעשות למען קירוב הלככות. זה צו השעה, זה גם חלק מהבראת המשק וזה גם חלק מהצלחת עסקת החבילה.

עתה אומר מלים מספר בנושא שלפנינו. שלוש עסקות החבילה הכיאו לרגיעה מסוימת, אבל לא לפתרון הבעיה. העסקה הנוכחית מתמוטטת. כל עסקה טובה לא תוכל להצליח אם הגופים השותפים בה לא עומדים בתחייבויותיהם. ראינו שהתעשיינים, הצלע השלישית לעסקה, התלוננו ומתלוננים שהם לא יכולים לעמוד בה ומודיעים שהם פורשים ממנה. אכן, יצרני המזון הפסיקו לייצר. אם איננו רוצים שמפעלים ייסגרו ותיגרס אבטלה, הרי שאנו צריכים לבנות מערכת מחירים כזאת שמצד אחד היצוא לא יפסיד, כדי להבטיח תעסוקה לפועלים, ומצד שני שהרווח לא יהיה גדול מדי. לא נראה לי שמשרדי הממשלה הנוגעים בדבר עושים מאמץ מיוחד בכיוון זה.

הבעיה של המשק היא יסודית, ולכן אין נוסס מהקטנת התקציב מחד גיסא, ומאידך גיסא משכלול גביית המס מעצמאים ומחברות, אשר עד עכשיו לא שילמו מס אמת.

עובדי הרשויות המקומיות, המועצות הדתיות וכל המוסדות במדינה הם חלק אינטגרלי של עובדי המדינה. אין הצדקה לאפליה הקיימת, שאחד מקבל שכר בתחילת החודש והשני ב־15 בחודש, במצב הטוב ביותר. האם הם אשמים בכך שעלה בגורלם לשרת את העם כעובדי רשויות מקומיות? — ודאי שלא.

לסיכום, אדוני היושב־ראש, המשק מידרדר והולך. על הממשלה לנקוט צעדים דרסטיים להבראתו, ויפה שעה אחת קודם.

היור"ר א' שושטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא, ואחריו — לחבר הכנסת אריאל ריינשטיין.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, עם נכון ומתוסכל, עם מסכן החי בתוך כלכלה מקולקלת: עם המחפש תשובות והבהרות לבעיות המשק, האבטלה, האינפלציה — נושא את עיניו לשר האוצר ומתחנן לפניו: מר מודעי, הודיעני נא את דרכיך, חסדך לנו, העם הפשוט, הלא־משכיל, את דרכך המסובכת והמעורפלת; מר מודעי, "הודיעני דרך זו אלך". השר הנכבד, הגחור עלינו גזירות קשות, גזירות שאינן פותרות בעיות אלא רק מוסיפות סבל ודיכאון לעם; אדון מודעי — "הודיעני על מה תריבני"? קול ההמון נשמע כארצנו: אתה

שנתעורר ונתבונן מה קורה אצלנו? חוסר האמון בממשלה הולך וגדל, אי-האמון בהנהגה הכלכלית מתגבר, והמצב הוא שכלל שמנסים לטפל כמוקד אחד של התמוטטות, מתגלים רצצים מוקדים חדשים. קיימת סכנה שהאינפלציה לא רק שלא תיעצר, כפי שכולנו רצינו וקיוונו, אלא שהיא תצא משליטתנו. כבר פורסם שלפי התחזית, אם החבילה תתפרק, עלולה האינפלציה להגיע בחודש אוגוסט ל־30% ול־40%.

חברי הכנסת, משבר "אתא" והטיפול בו אינו המקרה היחיד. "אתא" הוא סימפטום של המצב, והלוואי שלא נעמוד במצב שגם מפעלים אחרים, פאר היצירה החלוצית של התעשייה הישראלית, יתמוטטו. הלוואי ש"אתא" יהיה המפעל הראשון והאחרון אשר הולך ומתפרק כיודיעין לנגד עינינו.

במערכת המחירים המצב הוא ללא נשוא. נתגלו ממצאים חמורים על התמוטטות מערכת הפיקוח על המחירים. רוב המוצרים שמחיריהם מופיעים במחירון הרשמי נעלמים פתאום מהמדפים, ואלה מצרכים חיוניים. יש הפקרות מוחלטת על חשבון הצרכן. האם המצב יכול להימשך כך?

חברי הכנסת, המצב במשק, וגם התערערות אמון העם במערכת הביטחונית — ובמיוחד אחרי עסקת החלפת השבויים כלמעלה מ־1,000 מרצחים — גורמים למחשבה אצל חלק של האוכלוסייה, קטן אומנם אבל קיים, לרדת מן הארץ, ובמצב כזה ודאי שאין לדבר על עלייה. אני יודע שלא נעים לשמוע זאת, אבל גם לא נעים להשמיע את הדברים. ואולם אסור להסתיר את האמת. מנכ"ל משרד העבודה והרווחה אמר בימים אלה, כי יש גידול משמעותי בכיריה מן הארץ בקרב הצעירים, וכי המצוקה הכלכלית והמצב הביטחוני גורמים לכך.

נדמה לי שכלל שנוסיף, נוסיף רק כאב ועוגמת־נפש. על הממשלה וראשיה לקחת את העניינים לידיים ויפה שעה אחת קודם. תודה.

היור"ר א' שושטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד רגינו ואחריו — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

דוד רגינו (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, חברי הכנסת אשר דיברו לפני דיבור על עסקות החבילה המוצלחות והלא־מוצלחות ועל הידרדרות המשק והבראתו, לכן, ברשותך, אדוני היושב־ראש, ובדשות חברי הכנסת, ארשה לעצמי לטעות לרגע מהנושא, עקב המאורעות וההכרזות למיניהן הנשמעות לאחרונה, כי לדעתי חובה להתייחס אליהם. עסקות החבילה עניינן לא רק כלכלי, אלא גם חברתי, תרבותי ודתי.

הרב קוק זצ"ל אמר: אם ראיית רשעה תוסיף צדק, אם ראתי בערות תוסיף חוכמה, אם ראתי כפירה תוסיף אמונה.

אני מבקש להעלות מהרהורי לבי על ההצהרות וההתבטאויות שנשמעו בימים האחרונים בכלי התקשורת מכל הצדדים, דתיים ולא־דתיים. האסון המחריד אשר פקד את תלמידי כיתה ד' בבית־ספר "כנרת" בפתח־תקוה שימש עילה למישהו להצהיר ולהתבטא כאופן שמקומו לא יכירנו. הצהרה שבגלל חילול שבת בפתח־תקוה נספו 22 ילדים, אשר מי יודע מה יכול היה לצאת מהם, אולי צדיקים, אולי חכמים ואולי גדולי תורה. היא הצהרה שאינה מקובלת על כלל עם ישראל. אני רוחה כל ניסיון לקשר את הטרגדיה בחשבוננו של הקדוש ברוך־הוא. עוד לא זכינו שיקום אדם אשר רוח אלוהים

חוברת ל"ז, ישיבה ק"א

— הודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה —

צעירים יהודים בורחים מן הארץ ללוס אנג'לס. הם בורחים מן הארץ שבה זוכרים אותם רק פעם אחת בשנה — כשקוראים להם למילואים. הם שומעים על הדיון בנושא: "עסקת החבילה והשלכותיה" ונענים במרירות: כן, לנו נותנים חבלה ומחבלים ומשליכים אותנו לכל הרחוקות.

ממשלה יהודית שאינה מוכנה להבטיח ליהודיה ערופות בפרנסה ובתעסוקה — אינה ראויה למשול. ממשלה יהודית המפקירה את צעיריה — אין לה זכות קיום.

והעיקר, ממשלה יהודית שאינה מכינה כי עתידה של הכלכלה ושל המדינה כולה תלוי אך ורק בשוכנו לאבינו שבשמים ובדכקוונתו בתורה ובמצוות — היא ממשלה הרס ואסון. שתתפטר.

שר האוצר מר מודעי איננו יודע בין ימינו לשמאלו. הוא חלק מממשלת גמדים שעליהם נאמר: "ובין הטמא לטהור לא הודיעו". השר מודעי, המנצח על להקת הנביאים השוטים והקטנים, והוא חלק בלתי נפרד מהם, "אנוש כערכי אלופי ומיודע" — כולם פשטו את הרגל והעם נחנק כחבל חבילתם.

היו"ר א' שופטק:

תודה רבה. רשות הדברור לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ואחריו — לאתרון המשתתפים בוויכוח, אם יהיה באולם, חבר הכנסת חיים רמון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, לעסקת החבילה יש, בלא ספק, תוצאות. ודאי הוא שבלא העסקה, בלא העסקות, האינפלציה הייתה גבוהה יותר, הבעיות כמאזן התשלומים היו חמורות יותר. אבל, אמרנו בחבילה, שהעסקות נעשות כדי לתת פסק-זמן, שהות לממשלה להכין תוכנית כלכלית ולבצע תוכנית כלכלית. מבחינתי, אחד הדברים החמורים בעסקת החבילה הוא, שכאשר אתה יוצר עסקה בהסכמה, אתה נותן לתזקים אפשרות להחליט. כי מה מירוש שיש שלושה גורמים במשק שהם מחליטים? יש ממשלה, הסתדרות ומעסיקים, אבל שניים מהם הם גורמים אינטרסניים. התעשיינים כראשות וערה נבחרת הם אינטרסנט. ההסתדרות היא אינטרסנט המתחלק לשניים — מצד האיגוד המקצועי, אינטרסנט של שכירים, ומצד חברת העובדים, אינטרסנט של מעסיק. אלה אינטרסים כלכליים. אני שואל: אם לפני ימים מספר לא הייתה הצדקה, לפי הקריטריונים, להעלות את מחיריהם 90 מוצרים, מה קרה מאז? שונו קריטריונים? ולמה רק 90? אם על שונו קריטריונים, למה להיענות ל-90 בקשות בלבד? ומה על מחירי מוניות, שלהעלאתם הייתה הצדקה מבחינות אחרות? ומה על משאיות? כאשר אתה מנהל את המשק — — —

אוריאל לין (הליכוד):

אני לא יכול להבין דבר אחד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

בכל נאום שלי אתה לא מבין משהו אחד.

אוריאל לין (הליכוד):

במשך שנים טענו שאי אפשר להגביר את הכלכלה. כי ההסתדרות לא מוכנה להיכנס לעסקת חבילה. והנה, ההסתדרות כבר נכנסה להסכם חבילה, ועכשיו מסבירים שזה לא טוב.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

תמיד אמרו שבלא רצון הגורמים אי אפשר לצנן את המשק. זה מה שאמרו.

הורס אותנו, מר מודעי, למה? "פשעי חטאתי הודיעני". ארי, מר מודעי, "הרחקת מיודעי ממני".

עסקת חבילה? — אין חבילה, יש רק הפקר ואנדרלמוסיה שחובלים בנפש העם: עם טוב, שחבל עליו. עסקת חבילה? — יש רק צעירים וחבלים. "צרה וחבלים אחזתה כיוולדה". עסקת חבילה? — לא, "חבלי שאול סככתי", "חבלי רשעים עורני".

בשבילי אין סתם מונחים ומושגים כלכליים. בשבילי, המונח עסקת חבילה מצטייר כתמונה של אי-צדק וחוסר רגישות, עוול ופשע. בשבילי, אדריכלי עסקת החבילה הם "מושכי העוץ בחבלי השוא". בשבילי המציאות של מדינות הכלכלה הקולקטל היא הצעיר היהודי המתגייס לצה"ל; צעיר הנותן שלוש שנים מחייו לעמו ולמדינתו. הוא מקבל את חובתו בהבנה, כי הוא יהודי טוב המוכן לשרת את עמו ומדינתו. אבל, כתום שלוש שנים כאשר הצעיר היהודי הטוב משתחרר בהוקרה הוא חוזר הביתה לשכונה עירונית דלה או לעיירות פיתוח מסכנה ורשם הוא מתבשר: אין עבודה.

אין עבודה? — יש עבודה; לא לצעיר היהודי, לא למשתחרר מצה"ל, אבל יש עבודה לזה שלא נחן לא שלוש שנים ולא שלוש שניות למדינה. יש עבודה לערבי. כל בוקר 90,000 ערבים עוברים מהשטחים לעבוד כאן. להם יש עבודה.

המעסיק היהודי והחממן, השכן, הקפיטליסט הזה. מעדיף שני ערבים במשכורת של יהודי אחד: המעסיק היהודי השמן, החממן, המגיע כל בוקר לשוק העבדים לבחור לו ערבים זולים; המעסיק היהודי החממן, השמן, הקפיטליסט, שעושה נערים בני 14 — עבודה זולה, רווח נקי.

בשבילי, עסקת החבילה היא בעל בסטה בשוק ככא-רשע, יהודי המשכיר בסטה לערבי, הערבי מוכר את הפירות שלו בחצי המחיר. תשאלו: חצי מחיר? מה פשר חצי המחיר הזה? זה לא סוד. אגלה לכם, חברי הכנסת יראי שמים, את סוד ה' ליראיו: מס הבנסה הוא לא משלם; מע"מ זה בשביל היהודים ה"פראירים"; "תנובה" — הוא מצפצץ על "תנובה". את הפירות שלו הוא מוכר בקלות בחצי מחיר. היהודי מנסה להתחרות אתו. זה לא הולך. אחרי כחצי שנה הוא נכנע, מרים ידיים ומוכר לערבי את הבסטתו. עוד בסטה לערבים. השוק הופך מהר מהר לשוק של ערבים.

בשבילי, עסקת החבילה היא הקבלן היהודי הצעיר שרוצה לעבוד. זה שקר גס שהיהודים לא רוצים לעבוד. אך היהודים רוצים משכורת סבירה המגיעה להם. מגיע קבלן מהשטחים ושובר להם את השוק.

בשבילי, כל אלה הם עסקת חבילה.

בהלכה, ביהדות, נקבע כלל גדול: עמך ונוכרי — עמך קודם; "ענין עמך קודמים". זאת ההלכה, זאת היהדות, זה נאמר בתלמוד. כאשר נזכר על החוק נגד הגזענות אביא ציטוטים מספר לשריד הזה מהיהדות. רחוקה תנועת העבודה רגלה בכלל הזה כאשר בשנים לפני קום המדינה היא לחמה עד חורמה למען עבודה עברית. יהודים, סוציאליסטים, לחמו פיסית כדי למנוע מערבים להגיע למקומות עבודה ולקחת את פרנסתם של עמלים עברים, פועלים יהודים. יהודים מאנשי השמאל ישבו במעצר כדי לקבוע כאן, בארץ-ישראל, ארץ היהודים, את המושג היהודי: "עמך קודם".

כנסת זאת דנה הרכה במושג הזה על בעיית הירידה מן הארץ. ואכן קיימת ירידה רצינית מהארץ. קיימת בריחה.

חיים רמון (המערך):

יגאל כהן-אורנד אמר שההסתדרות לא רוצה — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אבל, יש הבדל בין קבלת ההסכמה של ההסתדרות והתעשייה לבין תנינה להן את המשק במשך שבוע, שמונה וחשעה חודשים. את המשק צריכה לנהל הממשלה, כאמצעות הכנסת. חבר הכנסת אוריאל לין, את המשק צריכה לנהל הממשלה באמצעות הכנסת. היא יכולה לפנות לגורמים לקבל את רצונם הטוב לתקופת זמן קצרה, אבל לחמישה, שישה ושבעה חודשים לתת לגורמים הללו, שהם גורמים אינטרסטיים, לקבוע במשק? ואביא שוב את הדוגמה שהבאתי קודם, כי אולי לא הקשבתם לדברי: אם היתה הצדקה, לפי הקריטריונים, להעלות מחירים של 90 מוצרים, למה לא עשו זאת לפני שבוע? ואם לא היתה הצדקה, מדוע עושים זאת היום? הרי הקריטריונים לא שווה. האם כל דאליס, כל מי שדופק על השולחן, כל מי שמגיע באימוי שביחה, יש לו הזכות הכלכלית? יש כאן בעיה רצינית מאוד.

הממשלה היא זו שצריכה לנהל את המשק, כמה מרץ מקדישה הממשלה ומקדישים כל הגורמים הכלכליים כדי לדרון בעסקת החבילה. אילו את אותן שעות של כלכלנים, של אנשים ממשדד והתעשייה המסחר, של אנשי ממשלה, היו מקדישים לשאלה כיצד להנהיג מדיניות שתצמצם את המשק, מבחינות בסיסיות, קרימה, ודאי שהיו משיגים תוצאות. אבל ימים ולילות, ויש כבר מה שקריו זמן מיניסטר, יש זמן מזכיר הסתדרות ויש זמן כלכלנים, ושעות על שעות וימים על ימים עוסקים בשאלות השוליות של עסקת החבילה, ולא בשאלות המהותיות.

שר האוצר אמר כאן, שהציבור מוכן אבל הממשלה איננה תפורה היטב למשימות הללו. ספק, רבותי חברי הכנסת ואדוני היושב-ראש, אם הציבור מוכן. הציבור איננו מוכן להדק את חגורתו. הציבור איננו מוכן לקלוט מדיניות כלכלית חובענית, משום שאם יש לנו כל יום שביחות, והשביתות הללו מקיפות ציבורים שהיו צריכים לכאורה להיות בעלי הבנה עמוקה יותר בכל דבר, ציבורים של אקדמאים, של מורים, של אקדמאים בממשלה, אם אלה שובחים, משמעות הדבר היא שהציבור לא מוכן ללכת — — —

חיים רמון (המערך):

הציבור השכיר לא מוכן להיות ה"פראייר" של כולם. זה מה שהוא לא מוכן להיות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת רמון, תיכף אני אענה לך. זו לא שאלה של ממשלה, ותרשו לי לומר, רבותי, שכל זמן שסיוע החוץ יגיע למדינת ישראל בהיקפים כפי שהוא מגיע, המשק, הציבור והממשלה ימשיכו כנוהגם. הציבור ברחוב אומר: 20 שנה אני שומע שהמשק על פי תהום, 20 שנה אני שומע שאנחנו באינפלציה נוראה, אבל שום דבר לא קורה.

מיכאל חריש (המערך):

אתה מציע שהכנסת תציע לקונגרס האמריקני להפסיק את הסיוע?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא אמרתי שיש להפסיק את הסיוע. אבל השילומים השחיתות אותנו וסיוע החוץ במתכונתו וכשיעורו גם הוא איננו תורם לחוסנו, והגיע הזמן לומר זאת מעל הבמה הזאת. איש

לא מציע להפסיק את הסיוע, ואף אני לא מציע זאת. אבל צריך לזכור שאת סיוע החוץ נותנת מדינה, שידעת שכאן קיימת דמוקרטיה וחברה שצריכה להתקיים, מבחינת האינטרסים של ארצות-הברית, והיא נותנת את הסיוע, מצד אחד כדי לאפשר לנו להתקיים ולהיות בסיס לדמוקרטיה וכל אותם דברים טובים, אבל מצד שני כדי ללחוץ עלינו במידה שניקה את העניינים בידיים.

לא הציבור, לא הממשלה, לא הכנסת ולא ההסתדרות, איש לא ילך להבראה כלכלית בשעה שאנחנו משופעים בסיוע חוץ כמעט מלוא החופן. קצת דיונים, קצת ויכוחים, והוא מגיע, וזאת הבעיה. הציבור ברחוב איננו מבין את המנהיגות, איננו מבין את העיתונות, איננו מבין את חברה הכנסת ואת חברי הממשלה. הוא שואל את עצמו: כבר 20 שנה מזהירים אותנו שאנחנו על פי תהום, שר האוצר לשעבר, יגאל הורביץ, אמר "אין לי", כמה זמן אין לי? שנה? שנתיים? חמש שנים? לפני 15 שנה כתבנו "אין לי", ולכן הוא לא מוכן, ולכן הוא שובח, ו' כן אנחנו עומדים בפני אותן בעיות, ראוי שניתן את הדעה על נודה זאת. אני יודע שיהיה לנו קשה, נצטרך אולי לחזור יתקופת החאקי, אולי, אבל אם נמשיך לקבל ונמשיך לקבל מלוא החופן, וזה עניין של חודשים, מפני שהדמוקרטיה הזאת צריכה להתקיים — הדמוקרטיה הזאת תיהרס מבחינה אחרת. הציבור לא מוכן וגם לא יהיה מוכן, וגם לא הממשלה, כל פוליטיקאי יאמר: אם הדור העשיר נותן ויתן, למה לי להיכנס לעימותים?

לכן, אינני מסכים עם שר האוצר ואינני מסכים עם הדעה הרווחת שאומרת: הציבור מוכן לקורבנות. הציבור לא מוכן לקורבנות, מי שמוכן לקורבנות, לא שוכת כל יום. מי שמוכן לקורבנות אומר: אני אלך אחרי גורמים שהתחילו, אומר: אני אלך אחרי הכנסת שהפחיתתה 10% משכרה, והוא לא נתלה על מישור אחד ואומר שהשני והשלישי והרביעי יהיה ראשון. מישור מבין המוכנים לקורבנות היה מתעורר ואומר: נתחיל, נהיה חלוצים לפני המחנה. וזה לא יקרה, ואל נשלה את עצמנו, וכמה שנתבע כאן מדיניות אחרת, הממשלה לא תקבל מדיניות אחרת. וכמה שנטף לציבור, הציבור לא ישמע לנו. וזו בעיה אקוטית, שאתה אנחנו צריכים להתמודד ולשאל את השאלה: עד היכן ועד כמה.

אוריאל לין (הליכוד):

מה לעשות עם הציבור?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הציבור לא ייתן קורבנות והממשלה לא תיתן קורבנות והכנסת לא תיתן קורבנות, אלא אם נהיה במצב שנצטרך להילחץ כולנו.

ושוב, לגבי ההון השחור, שנים מדברים על כך שצריך לצאת למלחמה בהון השחור. מישור חושב שלא צריך להיאבק בו? אבל, חבר כנסת שבח וייס, אתה יודע שמנגנון הגבייה הרוס ולא קיים — מנגנון מס הכנסה והמינהל — והוא צריך להיאבק. האם אתה מוכן ללכת להסתדרות ולומר: בואו ניקח 50 דוא"ח שבון מהמשק ונשלם להם את המחיר שהם מקבלים בשוק כדי שייאבקו בשוק השחור?

שבח וייס (המערך):

כן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

ואתה וההסתדרות תהיו מוכנים לומר "לא" לקבוצות

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון. אחרון הנאמים.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אנחנו נמצאים מאז חודש נובמבר שנה שעברה במשטר של עסקות חבילה. עסקת חבילה א' היתה עסקה שלא תלו בה תקוות רבות. היא הותקפה מכל עבר. גם שר האוצר לא חפץ בה וטען שלילד הדפקטיבי הזה הוא לא התפלל. פרופסורים לכלכלה טענו שהיא תהווה את המשק. היום, כשאנחנו מביטים לאחור, מתברר שעסקת חבילה א' היתה הצעד היחיד שהממשלה יכולה להתגאות בו. היא ייצבה את המשק והחזירה את אמן הציבור בממשלה מבחינה כלכלית.

אוריאל לין (הליכוד):

למה לא לעשות עוד אחת?

חיים רמון (המערך):

אגיד לזה, אני ממליץ. לפי קריאות הביניים אני מצטרף לדעתכם, תנו לי רק לסיים.

השר י' הורביץ:

לא להגזים.

חיים רמון (המערך):

אבל, במקום לנצל את שעת הרצון הכלכלית הזאת, החליטה הממשלה משום-מה להמשיך בעסקת חבילה ב', ואת עסקת חבילה ב' בירך שר האוצר במלים נלהבות. הוא התלהב ממנה. הוא דיבר בשבחה ואמר: זו העסקה, זה העניין, הוא האמין שהוא יוכל לשמור על אינפלציה מבוקרת של 10%.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

רק שכחת שהיו בחירות להסתדרות ולא נתנו לעשות שום דבר.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת גולדשטיין, אתם כבר ניצחתם במפלגה הליברלית, לא צריך להגן על שר האוצר כל הזמן. אני רק מצטער על שההישג הכולל ביותר של שר האוצר מאז תחילת כהונתו הוא ניצחונו במפלגה הליברלית ולא התגברות על כעיות הכלכלה. אבל לפחות זה, גם זה משהו.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא אענה לך.

חיים רמון (המערך):

שר האוצר, לשעבר, חבר הכנסת יורם ארדור, ניהל מדיניות של אינפלציה מבוקרת של 5%, והוא נכשל כישלון חרוץ. הסיבה לכך היא, ששוב אנחנו לא מבינים שבמדינת ישראל, שבה הכול צמוד, אינפלציה לא עובדת לטובת המשק, אינפלציה לא עובדת לטובת הממשלה. במדינה נורמלית, באינפלציה של 5%—10% לשנה, הממשלה מרוויחה כסף. אצלנו, אינפלציה של 10%—15%—20% לחודש, כשהכול צמוד, מגדילה את הגירעון התקציבי. ואת זה לא מבינים, לא עוזר שום דבר. חוזרים לאותם ספרים קלסיים שאינם מתאימים לכלכלה הישראלית. אני אומר כלשון הגומה, שבמדינת ישראל צריך לעשות ההיפך מכל מה שכתוב בספרי הכלכלה. אז יהיה אולי טוב, אני מגויס, אבל לא בהרכב.

אוריאל לין (הליכוד):

הבא דוגמה.

יקומו ויאמרו: הם מקבלים 20,000 דולר לשנה, גם אני רוצה? לא, חבר כנסת וייס, אתם לא מאורגנים לזה.

חיים רמון (המערך):

ההסתדרות אשמה בשוק השחור.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

אתם יכולים לדבר עוד עשר שנים שצריך להיאבק בהן השחור. אין כלים ולא יהיו כלים — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת, תאפשרו לחבר הכנסת ויינשטיין לסיים את דבריו.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

רבותי, לא כנופצת צופים נעמד על הכמה ונמתח ביקורת. נראה מה קורה לנו. אני רוצה לומר, מתוך הגישה של שנים שאומרת: זה צמוד לזה וזה צמוד לזה, ואנחנו צריכים להגן על החוקים — כל מנגנון המדינה הטוב נהרס, אנשי מס הכנסה הטובים הלכו לשוק הפרטי, אין במס הכנסה אנשים המסוגלים לעיין במאזנים של החברות, הם אומרים שהם לא יכולים לגבות מס כי אין להם אנשים, והם עצמם לא מבינים, הם לא יכולים להכין חוקים טובים. דרושה כאן מהפכה בגישה.

מישהו צריך לבוא ולומר: רבותי, בואו ניסוג מכל הדוגמות שלנו, שעובדי המדינה מקבלים שכר כזה וכזה ומעל לזה לא משלמים, משום שאחרים יעמדו בחור. אנחנו צריכים לקרוא לרואי-חשבון ולתת להם מה שהם מקבלים בשוק. הם המכשירים למלחמה. אם לא נעשה כן, נעמד כאן שנים ונאמר שצריכים להילחם, כשם שעמדו כאן אחרים לפני 10 ו-15 שנים ואמרו זאת וכולם הסכימו. ירימו כאן את היד אלה שאומרים שלא צריך להיאבק בהן השחור. מישהו יגיד שלא צריך? אך אי-אפשר, אין כלים בידי הכנסת הזאת, בידי הממשלה הזאת. העסק נהרס, הוא הרוס.

כמה עוסקת מחלקת החקירות במס הכנסה? — בביקורות בתנויות. זו רמה מקצועית? ונכנסים לבדוק את החברות הגדולות, את כל ההון הזורם מימנה ושמאלה? יש — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אתה יודע שמנסים להקים.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

מקימים, אבל אין הכלים, כי אדם שמקבל 300,000 שקל בחודש לא יעבוד אצלך במחלקת החקירות. ואם הוא יעבוד, הוא יהיה מסוגל ללכת לתנווני, לאותו עצמאי קטן.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת ויינשטיין, תואיל לסיים.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

לכן, רבותי, אדוני היושב ראש — — —

שבח וייס (המערך):

הוא מקבל הרכה יותר מ-300,000 שקל כחדש. אני אומר שהמשכורת מספיקה, אבל היא גבוהה בהרבה מ-300,000 שקל בחודש.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

אנשים מתפטרים מהמנגנון. אתה יכול לבדוק זאת. מה שאני רוצה לומר, אדוני היושב ראש, כמשפט הסיום הוא: מאחר שפטרונות עמוקים אינם קלים, הפתרון הוא עסקות חבילה, וכזה עוסקים. תודה רבה.

חיים רמון (המערך):

דוגמה של אינפלציה? מה זה אינפלציה? מדינה יוצרת אינפלציה כדי לספוג יותר כסף מהציבור. במדינה נורמלית, שבה לא הכול צמוד, אני מלווה, המדינה מלווה, למשל איגרות חוב.

אוריאל לין (הליכוד):

על המצב של היום.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת לין, קודם כול, אביא דוגמה של מדינה נורמלית, על-מנת שתסכים אתי ששם זה נכון. ממשלת ארצות-הברית מוציאה איגרות-חוב לציבור, יוצרת אינפלציה של 10%, מחזירה לציבור בערכים נומינליים, שהיא שחקה אותם, ומרוויחה את הרווח האינפלציוני. לעומת זאת, אצלנו, הטלנו מס ערך מוסף. זה הגיוני?

דן מרדור (הליכוד):

לא.

חיים רמון (המערך):

מאוד לא הגיוני במדינת ישראל: הגיוני במדינה נורמלית. 2% נוספים למס ערך מוסף, הרעיון הוא שהכול יכנס לקופת האוצר והסך-הכול יהיה שאוצר המדינה יקבל יותר הכנסות. אלה שטריות. ההיפך הוא הנכון. בחודש הראשון אתה מקבל יותר הכנסות, בחודש השני קצת פחות. בחודש השלישי אתה מאזן, כי בינתיים בגל הראשון של האינפלציה החוב הפנימי, תוספת היוקר וכל הדברים הצמודים עלו, ובחודש הרביעי אתה כבר מתחיל להחזיר.

השר י' הורביץ:

אם האינפלציה תגדל, זה יכול להיות בחודש השני, לא בחודש הרביעי.

חיים רמון (המערך):

אני מדבר על המצב לפני שאנחנו הולכים להיות לגמרי לא נורמליים. לפי כל חישוב, זו דוגמה שבמדינת ישראל זה בלתי אפשרי.

שר האוצר מעלה את הבלו על הדלק. זה טירוף דעת מוחלט. קבלנו היום נייר, ולפיו זה יכניס 50 מיליון דולר הכנסות נוספות. זה בדיוק כמו שהעלאת מס ערך מוסף תכניס 120 מיליון דולר הכנסות נוספות. זה בדיוק אותו דבר, כי זה לא עובד. המערכת היא כזאת, שמה שכדרך כלל נכון במדינה עם כלכלה נורמלית, שבה לא הכול צמוד, לא עובד כאן.

חשבו בעסקת חבילה ב' להיצמד לקלסיקה הזאת, ותראו למה הגענו. על-פי המספרים של חודש יוני, הממשלה עומדת להיכשל בשני התחומים המרכזיים: 1. מאזן התשלומים — כוור שיש ירידה והמשך ההידרדרות; 2. האינפלציה. בדרך כלל בשנים האחרונות — — —

שבת וייס (המערך):

אלה עובדות או ססמאות?

חיים רמון (המערך):

עובדות. חבר הכנסת שבת וייס, אני מקווה שבעניין האינפלציה בחודש יוני אין איש חולק.

שבת וייס (המערך):

מאזן התשלומים — — —

חיים רמון (המערך):

אני אומר: המשך ההידרדרות ביתרות מטבע-חוץ.

שבת וייס (המערך):

מה זה שייך לעסקת החבילה?

חיים רמון (המערך):

זה שייך, אבל נעזוב את זה. יש המשך ההידרדרות ביתרות מטבע-חוץ.

שבת וייס (המערך):

אולי — — —

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת שבת וייס, תאמין לי, זה בטוח. אל תגיד לי אולי. גם לגבי מאזן התשלומים אנחנו באותו מצב.

שבת וייס (המערך):

— — —

חיים רמון (המערך):

אני יכול לדבר — — —

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש שתדע, שכל זה על חשבונך. אל תשיב להם. אמור את דברך, בבקשה. אני אגן עליך, אתה תגיד את דברך.

חיים רמון (המערך):

בשנים עברו, שרי אוצר יכלו בדרך כלל לרשום לזכותם הישג זמני, לפחות בשנת כהונתם הראשונה, או בנושא היתרות או בנושא האינפלציה. השר יגאל הורביץ לא כל כך הצליח, כלשון המעטה, בנושא האינפלציה, אך הצליח בנושא היתרות, לפחות בתקופה מסוימת. שר האוצר לשעבר יורם אירדור הצליח בתקופה מסוימת בנושא האינפלציה, ונכשל בנושא היתרות. שר האוצר לשעבר יגאל כהן-אורגד עבר לצד השני, נכשל בנושא האינפלציה והצליח בנושא היתרות. עכשיו, תוך חצי שנה, הכישלון הוא בשתי החזיתות. למה? מפני שדבקו בעסקת חבילה בלתי אפשרית, שהגורם היחידי ששילם את מחירה היה השכר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אתה עושה עכשיו סטו? כאופוזיציונר.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שתגן עלי.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש לאפשר לחבר הכנסת חיים רמון לומר את דברו. חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, אתה אמרת הכול, גם לך היה נאום אופוזיציוני, ולא פחות משלו.

חיים רמון (המערך):

מאז חודש מרס נשחק השכר בערכים דולריים ב-30%.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

ועד מרס? אפשר לשאול — — —

היו"ר א' נחמיאס:

הוא ילא מסכים. בבקשה, חבר הכנסת רמון, אמור את דברך.

חיים רמון (המערך):

אני רוצה להשיב לחבר הכנסת יגאל כהן-אורגד. מאז ינואר 1984, בחודש זה נהיה ברמת השכר הנמוכה ביותר, 15% פחות מינואר 1984. בתקופת עסקות החבילה ב' וג' ניסו לחקן את כל בעיות המשק דרך נושא השכר. זאת כאשר בנושא המיטוי לא נעשה דבר וחצי דבר. מבטיחים לנו הכסחות,

חוברת ל"ז. ישיבה ק"א
— הודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה —

שר האוצר, ולא בפעם הראשונה, מנסה לתלות בכנסת את הסיבה לכך שמדיניותו איננה נושאת פרי. אני מציע לשר האוצר, וגם זאת לא בפעם הראשונה, לרדת מהכנסת בעניין הזה. כאשר אין לך תוכנית כלכלית כוללת, כאשר אתה מביא לוועדת הכספים כל פעם חוק שמשפיע בכיוון שונה מהחוק שהבאת ביום קודם; פעם אתה מביא חוק אחר — אתה יודע את זה, יותר גבוהה, פעם אתה מביא חוק אחר — טוב ממני — ואז באים חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, טוב ממני — ואז באים ואומרים: הכנסת מונעת מאתנו לחוקק, הכנסת מונעת מאתנו לנהל מדיניות כלכלית, סלחו לי, אלה שטויות. זה לא נכון. מה שמונע את החקיקה הדרושה הוא חוסר יכולתה של הממשלה לקבל את ההחלטות הקשות שהיא צריכה לקבל; וכולם יודעים מזה ההחלטות האלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה מסכים עם ההחלטות?

חיים רמון (המערך):
כן, אני אומר אותן. חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, אני אומר אותן. איני אומר אותן בפומבי, מכיוון שאי-אפשר לומר בפומבי את הדברים שאני מציע לעשות, כי הציבור עלול להסיק מסקנות לא טובות. בניגוד לשר האוצר, אני חייב אולי לגלות אחריות. שר האוצר יכול לדבר על נכסים פיננסיים ועל הכול. אני לא מרשה לעצמי לדבר על פגיעה בנכסים פיננסיים, אני שומר לעצמי את המחשבות בנושא הנכסים הפיננסיים. אבל אני חושב שאני יודע מה צריך לעשות. זה לא מפני שאני גאון, או משהו אחר איני גאון. גם הממשלה יודעת מה צריך לעשות, אבל צריך אומץ לב פוליטי כדי לעשות זאת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה מדבר עכשיו אל ראש הממשלה.

חיים רמון (המערך):
אני מדבר אל הממשלה, ובעיקר אל ראש הממשלה. צריך לבוא לכנסת עם תוכנית כלכלית כוללת, שבה לא רק השכיר ייתן את חלקו אלא כל מגזר המשק ייתן את חלקו. לא רק פגיעה בשכר צריכה להיות בה, אלא גם פגיעה בהון. אין להתווכח האם צריך להטיל היטל על דירות פאר, אלא יש לעשות זאת. זאת דוגמה, וכך בכל המגזרים. ואם יעשו זאת, חבר הכנסת ויינשטיין, אני מודיע לך, שלזאת הציבור מוכן.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת חיים רמון. סגן שר האוצר יביא דברי תשובה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא הייתי מבקש להשיב על דברי המתווכחים בשעה מאוחרת כזאת, אבל אני עושה זאת בגלל הערה אחת שחזרה בקריאת הביניים של חבר הכנסת דן מרדור; ולא כל כך בגלל חשיבות העבר אלא כדי שלא נחזור ונשנה בעתיד בכיוון שהוא מציע לנו.

כאשר הוא דיבר על המכלול, הוא אמר נכון, שצריך לקצץ בתקציב. ושתקציב הביטחון הוא גדול, וכו' וכו'. אבל גם בקריאת הביניים הוא חזר לגישת העלויות, כלומר, היתה לו טענה שאילו הקפאנו בעסקת החבילה א', בנוסף על המחירים, גם את השכר ואת שער החליפין, היתה האינפלציה נעצרת. לעצרי הרב, נוכחתי לדעת כמה שאמר לי בשעתו המנוח דוד הרוברקי, שהיה נגיד בנק ישראל הראשון, שרוכ האנשים נוטים לחשוב מחשבה של קוסט-פלוס. איני טוען שלעלויות אין

מבטיחים לנו חוקים. הממשלה מתרשלת בנושא הזה. יש ועדת-משנה, ואני עומד בראשה, לעניין המלצות ועדת שטיינברג. המאבק שלנו, אני חושב שכפעם הראשונה בתולדות הכנסת לפחות, הוא שאנחנו מחמירים יותר מהאוצר.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):
גם בנושא החוק למיסוי כתנאי אינפלציה זה היה המצב.

חיים רמון (המערך):
יכול להיות. אבל לא אלה היו התוצאות.

דן מרדור (הליכוד):
באינפלציה כזאת, שום חוק לא יעזור.

חיים רמון (המערך):
אני מסכים אתך.

שבח וייס (המערך):
אם יש פחות שכר, משלמים פחות מסים.

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת שבח וייס, אם יש פחות שכר, באופן פרדוקסלי, במדינת ישראל משלמים יותר מסים. אני מציע לך לקרוא — — —

שבח וייס (המערך):
אני לא אומר שלא משלמים.

הי"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת חיים רמון, סיים את דברך, בבקשה.

חיים רמון (המערך):
אי-אפשר, אני באמצע הדברים. אדוני היושב-ראש, עם איש לא הקפידו כפי שאתה מקפיד אתי.

מי שמשלם מסים בזמן, זה אך ורק השכיר. אף שחלה שחיקה בשכר, בגלל העלייה במדרגות המס, מבחינה מעשית הוא עלה. מי שלא משלם מס הם חברות ועצמאים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
לרבים מהעצמאים מנכים מס במקור. תפסיקו לעשות את ההבחנה הסקטוראלית.

הי"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת ויינשטיין, בבקשה.

חיים רמון (המערך):
אני מציע לחבר הכנסת ויינשטיין שלא לומר את זה בקול רם בקרב חברות עצמאים שיושבים בינם לבין עצמם. די לשמוע את תגובתם כשהציעו להצמיד את ההוצאות וההכנסות שלהם למדד, כמו לשכיר. אילו זעקות היו. אמרו: אתם משוועים, נצטרך לשלם מס, אני מודיע לך באחריות, שהיום עצמאי קובע בעצמו כמה אחוזים משכרו הוא רוצה לשלם מס. אני עומד מאחורי כל מלה שאמרתי כרגע.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הי"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת ויינשטיין, כשאתה נאמת, אני שמרתי על הסדר, כדי שאיש לא יפריע לך.

חיים רמון (המערך):
מכיוון שהיושב-ראש דוחק בי, אני רוצה לסיים בקטע אחר.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):

הייתי בעד עסקת החבילה, רק ציינתי שנעשו שגיאות.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

אינני מתווכח על החיוב. בשני רגעים אמרת שני דברים, שהאחד הוא היפוכו של השני.

חבר הכנסת חיים רמון, בחמשת החודשים הראשונים של השנה הזאת — אינני רוצה להתווכח אם זה מספיק או לא — התוצאה במאזן התשלומים היתה, שבגירעון המסחרי האזרחי יש שיפור של 20%. אני יכול להסביר אותו בצורות שונות. אפשר להגיד שמתייצבים על מה שקרה בחצי השנה האחרונה, ואז קו המגמה הוא מאוזן, לא עולה. אבל, לגבי השנה שעברה יש השתפרות של 20%. הבעיה עכשיו היא במצב היתרות, ומצב היתרות, כידוע לך, הוא תוצאה של הלוואות ולוח סילוקים, שאיני רוצה להגיד את דעתי עליו, שמרכז הלוואות מלפני שלוש, ארבע, חמש, שש ושבע שנים, למועד של חודש או חודשיים, וזה לא מופיע, על־פי ההגדרה, במאזן התשלומים, כי במאזן התשלומים מופיעים שירותי ההון, הריבית על החוב הזה, ולא סילוק הקרן. בסילוק הקרן לפעמים אתה ממחזר ואין בעיה, כי אינך רואה את זה כמוזמים, ולפעמים אתה רואה.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):

הבעיה אינה של מצב היתרות בחודש מסוים אלא האם מתקדמים בשיפור במאזן התשלומים או לא.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

בדיוק. אני מסכים עם התיקון הזה. אי־אפשר לשפוט את מצבנו על־פי מצב היתרות או לוח הסילוקים בחודש זה או זה, או בנקודת זמן מסוימת.

חיים רמון (המערך):

השאלה היא האם משתפרים או לא.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

השאלה היחידה היא האם במצבנו במאזן התשלומים, זה עוזר לנו להתגבר על חטאי העבר או שזה משקיע אותנו יותר עמוק. זאת השאלה היחידה. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לסגן שר האוצר. חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדברי סיכום.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):

שאלה ליושב־ראש. הערכתי מאוד את דבריו של סגן שר האוצר שאמר שהוא מצא לנכון להשיב על כמה הערות ספציפיות. אני חושב שהדברים שהועלו היום על־ידי חברי כנסת, למעט אחד מהם — אני — היו חשובים דיים וחמורים דיים כדי שחיה התייחסות של שר האוצר אליהם. זה לא עניין של ריטואל טכני.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חבר הכנסת יגאל כהן־אורגד, זה לא עניינה של הכנסת, זה עניינה של הממשלה. במקרה זה, לפי התקנון לסגן השר יש אותו מעמד כלשר.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, הצעת סיכום בשם סיעות הליכוד, המערך־יחד־ל"ע, המפד"ל, ש"ס, אגודת ישראל, שנינו ואומץ. יביא חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

חשיבות כמשק. יש להן חשיבות גדולה. אבל אילו היינו, בחקופת עסקת חבילה א', מקפידים את שער החליפין ולא נותנים — כפי שלא ניתן למעשה — גיבוי מספיק מצד התקציב. כלומר לא היינו מקטינים את הביקושים עד לרמה שוב אינה משתתפת בגידול הביקוש המקומי, אלמלא עשינו זאת — היינו יכולים למצוא את עצמנו באמצע עסקה א' במצב שמצאנו את עצמנו באוקטובר 1983. של run על הדולר, חס וחלילה. אני מסכים שאם יש תקציב סופג, או לפחות תקציב מאוזן כמלוא מוכן המלה, כלומר לא על־ידי מקדמה, ואם ניתן להתגבר על השפעת הקצה, אפשר להשתמש בצד העלויות. אבל תנאי מוקדם לכל הצלחה של תוכנית, תקראו לזה עסקת חבילה או לא עסקת חבילה, לטיפול, להקפאות במחירים ובגורמים אחרים — שהתקציב לא יהיה גורם מרחיב. כי אם הוא גורם מרחיב, קורית האחת מהשתיים: או שערך הביקוש שנוצר היה מופנה ליבוא, והמחירים נספגים על־ידי היבוא, או שמתחרשת או ממשכה האינפלציה.

דן מרדור (הליכוד):

ברשותך, קריאת בנינים. אם מסתכלים אחורנית שנים מספר, למעלה מעשר שנים, כמעט כל עורך הגירעון הממשלתי הולך ליתרות ליבוא. חלק קטן וקבוע, בסביבות 400 מיליון דולר, לפני עסקות חבילה ואחריות. הולך להדפסה ממש. אני אמרתי, ואתה הסכמת, שצריך לקצץ כדי למנוע בריחה ליבוא. רק אמרתי ששיעור האינפלציה בארץ היה עם אותו אחוז של הדפסה. 20% באתר, 400%, כלומר, באותו אחוז אפשר להגיע ל־20% אינפלציה, ועדיין אפשר לקצץ, ואין ויכוח על כך.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

חבר הכנסת דן מרדור, אני רוצה שלא תהיה כאן טעות. אפשר להציע כל מיני הצעות מצד העלויות. הן מסייעות. ראינו שכאשר הורדנו את הפיצוי על השכר מרמה של 80 לרמה של 53, והקפאנו את המחירים, וזה סייע. אם לא מתקיים תנאי ראשון, שהוא קיצוץ בתקציב, קיום תקציב מאוזן, שום דבר לא יחזיק מעמד.

הערה נוספת: אם דיברת על 12 שנה אחורנית, אני רוצה להסתמך על בנק ישראל, על עבודות שאתה מכיר של הפרופסור לותן וסליבה פטרמן, שמוכיחות שכאשר הממשלה הורידה כסף, ברוב המקרים התגובה הראשונה היתה פגיעה במאזן התשלומים. הן מצביעות על העובדה, שכאשר היתה הורמה ממשלתית, בסיכוב הראשון זה פגע במאזן התשלומים. זה עשה שני דברים: זה דחף לייבוא, וזה יצר שוק מקומי לתוצרת של המפעלים המקומיים, שוק שהתחרה בייצוא. כל הממשלות שראו את התוצאה במאזן התשלומים החליטו לתקן את המצב במאזן התשלומים והחליטו על פיתוח וכיטול סובסידיות — הפיתוח, כתרופה למכה; כיטול הסובסידיות, כדי לתקן את הגורמים שיוצרים את ההורמה. התוצאה היתה מכת מחירים. מכת המחירים גרמה לאינפלציה להתייצב ברמה הרבה יותר גבוהה. זה פגע מחדש בייצוא, וחוזר חלילה. לכן, אם אתה רוצה לדעת, כל תוכנית כלכלית שלא תתבסס קודם כול על איזון תקציב — לא תצלח. חבל להציע תוכניות אחרות.

לגבי ההערה של חבר הכנסת יגאל כהן־אורגד — מצד אחד, השויות את האינפלציה בחודשים מקבילים, ומצד שני, כאשר דיברת על מאזן התשלומים, דיברת על קו המגמה. אני מסכים על קו המגמה. אני אומר, וזו דעתי, שאלמלא עשינו את עסקת החבילה, כמו בעבר, זה היה צובר תאוצה. מ־17, 17-17-25 והיום היינו ב־35 אחוזי אינפלציה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי. אני מזמין את חבר הכנסת מוחמד מיעארי להביא הצעת סיכום בשם הרשימה המתקדמת לשלום.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא הצעת סיכום מטעם הרשימה המתקדמת לשלום לדיון על הודעת הממשלה בעניין עסקת החבילה.

הכנסת דוחה את הודעת הממשלה, שאינה מציגה, ולו גם ברזו, תוכנית כלכלית כלשהי להבראת המשק. כל מה שיש בהודעה הוא כבחנית איום בדבר "פעולות משלימות" שתוגנה עם סיום עסקת החבילה.

התקציב המנופח נותר בעינו, ולממשלה אין שום תוכנית ברורה לצמצום. הפגיעות באוכלוסיית ישראל תימשכנה. השכר יוסיף להישחק, ורווחי החברות הגדולות יוסיפו לתפוח. אין תוכנית להעמקת הגבייה של המסים, ואין כוונה לבטל את ההקלות הניתנות על-פי החוק להון הגדול. ומעל לכול — תקציב הביטחון הכבד מנושא יוסיף להעיק על המשק, אף שהקצות הגדולות בשטחים הכבושים, שנועדו לשרת את מדיניות הכיבוש והסיפוח, לא תקוצצנה. כל מה שנוותר לממשלה לעשותו במצב זה הוא להכביר את העול על המוני העם ולקוות למענקי-חסד אמריקניים, דואת — יש להודות — עושה הממשלה בנאמנות.

הכנסת שוללת את מדיניות הממשלה מכול וכול וחובעת ממנה לעבר תוכנית כלכלית ריאליסטית להבראת המשק, המבוססת על התנחיות האלה:

1. ממשלת ישראל תחתור לשלום עם כל שכנותיה, ובראש ובראשונה עם הערב-הפלשתיני. מדיניות זו תאפשר צמצום מיידי של הוצאות הביטחון ותלווה ביוזמה מדינית לכינוסה של ועידת שלום בין-לאומית כחסות האו"ם ובהשתתפות נציגי ישראל, אש"ף, המדינות הערביות ומעצמות-העל.

2. הממשלה תבטל לאלתר את כל התוכניות הראוותניות שעליהן היא שוקדת היום, כמו תוכנית ה"לביא" ותוכנית הכורים הגרעיניים.

3. הממשלה תעמיק את גביית המסים מבעלי היכולת ותפעל במלוא כוחה כדי להדביר את ההון השחור.

4. הממשלה תסייע להקמתם של מפעלים יצרניים ותדאג להעברה מסודרת של עובדים מתעשיות כושלות ומתמוטטות למפעלים מודרניים המותאמים לצורכי המשק.

5. הממשלה תעודד את הייצור על-ידי קביעת רמות שכר הולמות לעובדים ועל-ידי מתן הקלות מיוחדות לפועלי הייצור.

הכנסת קוראת לממשלה לעבר מדיניות כלכלית חדשה על יסוד עקרונות אלה ולהגישה בהקדם לכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיעארי. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת מ' מיעארי לא נתקבלה.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מתכבד להביא הצעת סיכום להודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה בשם סיעת הליכוד, המערך-יחד-ל"ע, המפד"ל, ש"ס, אגודת ישראל, שינוי ואומץ.

הכנסת רושמת לפנייה את הודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה, כפי שנמסרה לכנסת על-ידי שר האוצר יצחק מודעי היום, 24 ביוני 1985.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת ויינשטיין. אני מזמין את חברת הכנסת אמירה סרטני להביא הצעת סיכום בשם סיעות מפ"ם ור"ץ.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, הנני מתכבדת להביא הצעה לסיכום הדיון בהודעת הממשלה בנושע עסקת החבילה והשלכותיה מטעם סיעות מפ"ם ור"ץ:

התוצאות של העדר תוכנית כלכלית, המשך התהליך האינפלציוני והידלדלות הרוככות במטבע-החן, פריחת השוק השחור, התגברות הפער החברתי והמשבר המחמיר ביחסי העבודה — כל אלה מוכיחים פשיטת רגל מוחלטת של מדיניות הממשלה ומחייבים את התפטרותו לאלתר של שר האוצר, האחראי מטעמה למדיניות זו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת אמירה סרטני. אני מזמין את חבר הכנסת חופיק טובי להביא הצעת סיכום בשם סיעת חד"ש.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, הנני מתכבד להביא הצעה מטעם סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון בהודעת הממשלה בנושע עסקת החבילה והשלכותיה:

1. הכנסת דוחה את הודעת שר האוצר מהיום, 24 ביוני 1985.

2. הכנסת קובעת שעסקת החבילה השלישית, כדוגמת קודמותיה, עסקת החבילה א' וב', נועדה לשחוק את שכרם של השכירים ולהוריד את רמת-חיו של רוב הציבור, ובמיוחד של ציבור העובדים, ולקצץ בשירותים הציבוריים ובשירותי הרווחה.

3. הכנסת קובעת, שעסקת החבילה אינן, ולא יכולות להיות, תוכנית שתוציא את המשק הישראלי מהמשבר הכלכלי החמור שבו הוא נתון. הכנסת קובעת, שהדרך להבראה כלכלית וחברתית היא בהתחייבות תוכנית כלכלית שתהיה מבוססת על צמצום בתקציב המדינה, על-ידי צמצום משמעותי של ההוצאות הצבאיות המבזבזות על המשך התוקפנות בלבנון, על הכיבוש בגדה המערבית וברצועת-עזה, על הקמת ההתנחלויות הבלועות מאות מיליוני דולרים ומחבלות במאמצי השלום ועל הוצאות הקשורות בשירותים האסטרטגיים לארצות-הברית.

4. הכנסת קוראת לממשלה לפעול למניעת סגירת מפעלים ולהקמת מפעלים חדשים, כדי להביא לצמצום האבטלה, למנוע את התפשטותה, במיוחד בערי הפיתוח וככפרים העריכים, שם הגיעה האבטלה לממדים מסוכנים.

5. הכנסת קוראת לממשלה להימנע מפגיעה בשכר הריאלי של העובדים, על הממשלה להמנע מפגיעה בקצבאות הביטוח, בקצבאות הילדים ובקצבאות אחרות.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת
א' ויינשטיין נתקבלה.

היו"ר א' נתמייאס:
אני קובע שנתקבלה הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר
הכנסת אריאל ויינשטיין.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת
ח' טובי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת הכנסת
א' סרטני לא נתקבלה.

ג. הצעות לסדר-היום

הכרזתו של שר התקשורת כי ירושלים לא תהיה מכשול בדרך לשלום

הצהרתו של השר רובינשטיין, כי במשאומתן עם ירדן והפלשתינים ירושלים לא תהווה מכשול ויש על מה לדבר, פירושה ויתור על זכותנו המלאה על ירושלים שלנו. הצהרה זו פוגעת קשה בעמידתנו האיתנה על זכותנו להתקיים כעם ישראל במדינתו. בעת שאנו עומדים בפני לחצים של ידידים ושל מתנגדים לנו לווייתורים, מובן שכל אלה ימצאו להם בהצהרה זו שנאמרה מפי שר בישראל תמיכה ומשענת לחבריותיהם.

קשה לי להבין מדוע עד היום גם ראש הממשלה וגם ממלא מקומו לא הגיבו ולא הסתייגו בפומבי מההודעה של שר בממשלתם, שמצהיר הצהרות בלתי אחראיות בכך.

שונאי ישראל אורכים לנו מכל צד. במיוחד בימים טרופים אלה כאשר עמידתנו, אשר תמיד היתה איתנה, הולכת ונחלשת בעיני העולם, ובמיוחד אחרי עסקת החילופין האומללה מלפני חודש ושחזור 1,100 מרצחים. גם ידידנו בעולם יטענו: הנה נפתח פתח להדיברות עם ממשלת ישראל, שבה מכהנים שרים אשר גם בנושא ירושלים מוכנים לווייתורים. והלוא מדינות העולם הנאורות אינן מעיזות להעלות על דל שפתייהן הצעה שאנו נתמקח על ירושלים.

אבל, לא רק במערכת המדינית פגעת, אדוני השר, כי אם גם במערכת הפנימית. ערכי מזרח-ירושלים המשוחררת רואים בהצהרתך זיק של תקווה, כי במשאומתן ועל-ידי לחצים כבדים על ישראל ניתן יהיה לקבל מישראל הסכמה כלשהי לווייתורים גם בירושלים.

אין לי, חלילה, חשש כי זה אומנם יחממש, ואין לנו צורך בחיזוק הקשר בין עם ישראל לבין ירושלים המאוחדת, כי הקשר הוא טבעי, הוא בדמנו. לא הצהרה זו או זו תפגע בשלמותה של ירושלים. אבל שר אשר אינו משלים עם מדיניותה המוצהרת של הממשלה שבה הוא יושב, ופוגע בשלמותה של ירושלים בירת הנצח, אינו יכול לכהן בממשלה וצריך להתפטר. בפרט כאשר הוא מרכיב של ממשלה זו נאמנים לירושלים השלמה כבירת ישראל.

אני מציע לכנסת לדון בנושא זה.

היו"ר א' נתמייאס:
תודה לחבר הכנסת אברהם ורדיגר. באותו נושא — רשות הדיבור לחבר הכנסת יהושע מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, את ראשית דברי מן הראוי להקדיש לברכה מיוחדת לשר התקשורת מר אמנון רובינשטיין, ברכת ברוכים הכאים, עם שובו ממסעו המפרך במזרח הרחוק, ובמיוחד בִּפְּן, ארץ התקשורת האלקטרונית, אני מייח כי השר מצא את הזמן, במהלך שהותו הממושכת שם, ביפן, להתרענן ממאמצי המפרכים והמתשישים בפעילותו

היו"ר א' נתמייאס:
חברי הכנסת, אנו עוברים להצעות לסדר-היום בנושא: הכרזתו של שר התקשורת כי ירושלים לא תהיה מכשול בדרך לשלום. רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השר אמנון רובינשטיין, שר התקשורת, שהה בחוץ-לארץ, ואני מניח שלא בטויל פרט, הוא עשה בחוץ-לארץ ודאי כשם ממשלת ישראל, והגיע ליפן, כנראה כדי ללמוד איך ניתנים שירותי תקשורת לאזרחי המדינה; שירותים אשר אצלנו, לצערנו, עדיין לקויים ואינם עונים על צורכי הזמן — ובנושא זה אינני מאשים רק את השר הנוכחי אלא גם את קודמיו בתפקיד.

בעיתונות נמסר, כי השר אמנון רובינשטיין, בהיותו בטוקיו, הצהיר, ש"אם יכיר מדינות ערב בישראל, כי אז ירושלים לא תהווה מכשול נוסף להשגת שלום במזרח התיכון". סוכנות הידיעות A.P. עוד הוסיפה ומסרה, כי השר אמר, שאפילו מעמדה של ירושלים נתון למשאומתן, אם המדינות הערביות ילכו בדרך של אנואר סאדאת ויפעלו לקראת דריקים בשלום עם ישראל, ואז אפשר גם ללכת לווייתורים.

עד כאן האינפורמציה שבידינו. רבותי, יכול להיות שהאינפורמציה איננה נכונה, זה קורה לפעמים, אבל אני מצטט את הדברים כפי שנמסרו בעיתונות.

חברי הכנסת, לפני כשנה הוקמה ממשלת אחדות לאומית, ממשלה שרוב העם ציפה לה ורצה ביקרה. שר התקשורת המייצג את מפלגת שינוי, הצטרף לממשלה זו למרות התנגדות חברו לסיעה, חבר הכנסת וירשובסקי, אשר עקב השקפותיו לא ראה מקום להיות שותף בקואליציה המורכבת מהליכוד וממערך גם יחד. הפרופסור רובינשטיין הצטרף לממשלה והוא משמש בה שר התקשורת. השר רובינשטיין יודע היטב מהי מדיניותה הרשמית של ממשלת האחדות הלאומית, לא רק בנושא אחדותה או איחודה של ירושלים, שלגביה קיים קונסנסוס לאומי מלא, אלא גם בנושאים אחרים שעליהם הסכימו השותפים, כדי להציל את הכלכלה בישראל. כל זה ידוע לשר רובינשטיין. איך מעיז השר, חבר בממשלה, לצאת בהצהרות מסוכנות הפוגעות בשלמותה של ירושלים המאוחדת כבירת ישראל הנצחית?

הודעתו זו של השר רובינשטיין בנושא ירושלים, אשר מסביב לו מאוחר כל עם ישראל, היא בניגוד גמור למדיניות הממשלה שהוא חבר בה, היא מנוגדת לחוק ירושלים שנתקבל בכנסת וקובע כי ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל לנצח, ועל כך אין ויכוח כלל.

המתנתי וחופשתי את ההכחשה — לא הכחשה אלא רק הבהרה, הבהרה האומרת כי אם נתגבר על סירובן של מדינות ערב להכיר במדינת ישראל, "כי אז לא תעמוד ירושלים כמכשול לשלום". זו ההבהרה, כן, הבהרה המחזקת את עמדת השר ולא מכחישה אותה. הבהרה זו מבטיחה עוד יותר את היותו של השר רובינשטיין מוכן להניח אף את ירושלים על שולחן הדיונים.

מי שמך, אדוני שר התקשורת? מה היחס הזה לכירת ישראל — ירושלים, כאילו היתה איזה אזור חיוג, כן, אזור חיוג 02? אדוני השר, אף בתור אזור חיוג כזה ירושלים אינה מכשול. באזור חיוג זה, 02, להזכירך, אדוני השר, שוכנת בירת ישראל והיא אינה נתונה לשום משא-ומתן.

אתה, אדוני שר התקשורת רובינשטיין, שמטיף למינהל תקין, לעבודה מסודרת עד לחקירות, האם אף עליך ייאמר: הגם רובינשטיין כנביא?

מה לך ולמשרד החוץ? האם אינך מכין כי בדברך, אף עם ההבהרה לצדך, הבהרה זו או זו — ולא משנה אם תעלה פה ותתפתל בכל מיני הבהרות שהן — הכשלת את ראש הממשלה, פוגעת בעבודה תקינה של משרד החוץ ויצרת בלבול ואשליות בקרב ידידים בארצות חוץ? שהרי לא מדינות ערב נתפסו להצהרותיך חסרות הסמכות ואף לא תושבי ישראל הרואים בדברך חוסר אחריות בלבד — — —

עבד-אלוהב דראושה (המעריך):
אתה מדבר בשם כל אזרחי ישראל?

היו"ר א' נחמיאס:
סליחה, הוא מדבר בשמו.

יהושע מצא (הליכוד):
האמן לך, דראושה, אתך באמת לא אתווכח על ירושלים. האמן לך, לא אתך הוויכוח, הרי אתה ניסית לחפש את רבת-עמון, כוא לא נדבר על ירושלים, לא אתך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לסיום: לא החשש והחרדה לירושלים הם שהדריכו אותי בהצעתו לסדר-היום, אלא הצטרפותו של שר התקשורת למקהלת העוסקים בנושאי חוץ במקום בענייני משרדו. אדוני השר, אתה הגדלת לעשות מכולם בהניחך את ציפור הנפש של האומה, בירת ישראל, לציפורני טרף. איש לא נתן לך לא את הסמכות ואף לא כל זכות לכך. אדוני השר, חזור לענייני משרדך, כי יגיעים הם.

אני מציע להעלות את הנושא לדיון במליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יהושע מצא. אני מזמין למתן דברי תשובה את שר התקשורת. בבקשה, אדוני.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שאני מגיע לעיצומי של העניין, אני עומד לפניכם נרשש כולי מדברי הסרקום והלעג שהיו כאן, צבועים בצבעי שחור ולבן, של חבר הכנסת מצא. ואני רוצה לומר לו רק כמה דברים, כי גם חבר הכנסת צריך לדייק כאשר הוא עולה לדיון הנואמים ומדבר.

קודם כול התפרסמה הכחשה, או ליתר דיוק הבהרה, לדברים שמסרה סוכנות A.P.; היא התפרסמה ב"מעריב"

בישראל. אחרי הכול, מרצו וכוחו של שר התקשורת בארץ הוקדשו לא כמעט לחיקון הליקויים בסדרי המינהל של ממשלות ישראל ועד לוועדות חקירה. עם זאת, תקוות כולנו היא, כי השר הצליח בתקופת התרענות זו ביפן למצוא את הזמן כדי למצוא תשובות לבעיותיה של ישראל בתחום התקשורת, מערכות טלפון ודואר.

הייתי רוצה להאמין, כי השר חזר ובאמתחתו תשובה לעשרות אלפי הבקשות למכשיר הטלפון, שבה רבים ממתינים להתקנתו. ואולי כבוד השר חזר ובידיו התשובה היפנית לשעון המעורר של דואר ישראל, זה הקרוי בשפת התקשורת 174. מספר חיוג שציליל "התפוס" הבוקע מהאפרכסת נמשך ונמשך עד אין קץ. עד שאין עוד כל צורך ביקיצה, כי השניה והתנומה חולפות להן בהמתנה מרגיזה. חבל שלא קראנו בעיתונות על שום חידוש ששר התקשורת הביא עמו.

ואולי כבוד השר עסק בקידום הערוץ השני, שהוא חלק מחלומותיו התקשורתיים? אך משום-מה, גם את הכשרה הזאת לא שמענו ולא קראנו על קידום הנושא.

ואולי בשורות אלו בתחום התקשורת והדואר נשלחו אלינו בדואר אוויר ודחוף — בלעז "אקספרס" — כך שעדיין יש סיכוי שנקבלן באחד הימים. לפיכך אל לנו להיתפס לייאוש, הרי כבר התרגלנו לדואר הצבי בקצב הצב, ובאחד הימים עוד ניווכח כי לא אכזה תקוותנו — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מצא, תרשה לי: ההצעה לסדר-היום שהגשת היא — הכרזתו של שר התקשורת כי ירושלים לא תהיה מכשול בדרך לשלום.

יהושע מצא (הליכוד):

אני יודע, אדוני, זהו בדיוק הנושא שעליו אני מדבר. אני מדבר על כך שיש קשיי תקשורת ולא כל מה שפעל השר ביפן הגיע אלינו. אגיע לאותה ידיעה של ירושלים, שכן הגיעה אלינו.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש.

יהושע מצא (הליכוד):

חורה רבה, ואולי בשורות אלו בתחום התקשורת והדואר, אדוני היושב-ראש, נשלחו אלינו, כפי שאמרת, בדואר אוויר ודחוף. אקספרס — כך שעדיין הסיכוי טוב כי באחד הימים נקבלך, לפיכך, אל לנו להיתפס לייאוש, הרי כבר התרגלנו לדואר הצבי בקצב הצב, כפי שאמרת, ועוד נשמע על פעולותיו הכרוכות של כבוד השר ביפן למען שיפור הדואר בישראל.

אך פטור בלא כלום אִי-אפשר. בזכות התקשורת הכתובה, העיתונות העולמית והישראלית, אדוני היושב-ראש, הועברה ואף הגיעה אלינו הבשורה הגדולה לעם ישראל: שר התקשורת רובינשטיין הניח על שולחן הדיונים הבינ-לאומי את ירושלים כירת ישראל. וכך אנו מדווחים, אדוני היושב-ראש, וזאת הידיעה כן הגיעה: "ירושלים לא תהיה מכשול בדרך לשלום". סוכנות A.P. טענה מטוקיו, כי השר רובינשטיין אמר, שאפילו מעמדה של ירושלים נתון למשא-ומתן אם המדינות הערביות ילכו בדרכו של נשיא מצרים המנוח ופעלו לקראת דו-קיום בשלום עם ישראל".

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההבהרה לידיעה חמודה זו לא איחרה לבוא. לא, חס וחלילה, הכחשת השר — ואני

מעמדה של ירושלים ניתן לדון". וכאן בא ההסבר על מה ניתן לדון: "גם על האינטרסים המיוחדים שיש לערכים ולמוסלמים בירושלים ניתן לדון, ורוב הישראלים, אם כי לא כולם, יהיו יכולים לקבלם. הכול בתנאי שתהיה תפנית ערבית של 180 מעלות, שתהיה גישה חדשה, שתהיה הנכונות הפסיכולוגית הזאת".

יהושע מצא (הליכוד):
מה זאת אומרת? מה לדון?

יגאל כהן (הליכוד):
זה בדיוק מה שאמרנו.

יהושע מצא (הליכוד):
אני לא יודע על מה הוא רצה לדבר? למה לו לדבר, שיתעסק בכולים.

עבדיאלוהב דראושה (המערך):
אתה קובע?

היו"ר א' נחמיאס:
זהו חבר הכנסת מצא? אני מבקש. חבר הכנסת מצא.

יהושע מצא (הליכוד):
אני קובע: לפי ההסכם הממשלתי הוא צריך להרפס בולים, שידפס בולים.

יגאל כהן (הליכוד):
— — —

יהושע מצא (הליכוד):
תתעסק בתקשורת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כדי לעסוק בכולים צריך הרבה רוק.

יהושע מצא (הליכוד):
להתעסק במעמד ירושלים? מי שמך? לך לתקשורת.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מצא, אתה חושב שאני צריך לקרוא אותך לסדר? אני אעשה את זה.

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אדוני היושב ראש, עמדותי האישית ועמדת מפלגתי בנושא ירושלים היא חד-משמעית: ירושלים היא בירת ישראל, היא מאוחדת ולא ניתן לבטל את איחודה, והיא נמצאת תחת ריבונות ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:
חברת הכנסת גאולה כהן רצתה לשאול אותך שאלה, האם אתה מסכים?

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אסיים את הפסקה הזאת. אני רוצה לומר את הדברים האלה, ואני לא אומר אותם כאן. אנחנו אמרנו את זה במצע של שינוי לכנסת, אני אמרתי את זה בכנסת התשיעית, אמרתי את זה בכנסת העשירית ואני אומר את זה בכל הזדמנויות. בנושא הזה של בירת ישראל המאוחדת בריבונות ישראל אין שינוי יכולה לקבל שום ויתור.

אבל מכאן ועד להיפוכה של הצהרתי בטוקיו רב המרחק. האם במסגרת זאת של ירושלים המאוחדת בריבונות ישראלית אין מקום כלל לשום דיון בקשר למה שאני אומר כאן, על האינטרסים המיוחדים שיש — — —

יכולת לקרוא אותה. יכולת גם לפנות אלי ולברר אם פורסמה הכתשה כזאת אם לאו.

שנית, הנסיעה שלי ליפן לא היתה נסיעת תענוגות, אלא נסיעת עבודה, בניגוד לשרים אחרים שהיו ביפן, ולא ממפלגתי, כנסיעות פרטיות, בלא שהזמנו עליידי הממשלה המארחת, והיו שם תוך כדי משבר ממשלתי כנסיעות שלא היתה להן שום חכלית מדינית. הנסיעה שלי היתה על דעת שר החוץ, ולפי בקשת משרד החוץ פטר אותי ראש הממשלה מחובת ההקפאה על נסיעות שרים, וזאת מהסיבה הפשוטה: זאת היתה הפעם הראשונה מזה למעלה מעשר שנים ששרי ישראל הזומן לביקור עבודה ולא לביקור פרטי, הזומן להיפגש עם אנשים בממשל היפני, עם אחיו של קיסר יפן. עם ראשי המפלגות והופיע שם באמצעי התקשורת בשתי מסיבות עיתונאים גדולות. אני חושב שמשרד החוץ ראה בכך חשיבות רבה מאוד, כיון השאר בגלל הנושא המדיני, משום שביפן מעמדה של ישראל הוא פרוכלמטי ביותר בגלל החרם הערבי, ושר החוץ וראש הממשלה ראו בנסיעה זו הזדמנות לשפר את מעמדה המדיני של ישראל, לשפר את מעמדה הכלכלי ולפרוץ פרצה בחומה שבה נתקלנו עד כה, בעיקר מאז 1973.

זאת לא היתה נסיעת תענוגות גם מבחינת סדר-היום העמוס שלה, גם מבחינת מערכת הפגישות שהיתה, נכלל בה בהחלט חלק תקשורתי מקצועי — ואם הכנסת תרצה אוכל למסור עליו דין-וחשבון. אבל אינני יודע אם הוא מעניין מבקש זה — ונכלל בה בהחלט חלק מדיני, שעיקרו כוון נגד הכוח העצום של החרם הערבי ביפן. ואני רוצה להבטיח לחבר הכנסת מצא ולחבר הכנסת ורדיגר, שלא רק שהביקור הזה שירת את האינטרסים של מדינת ישראל, אלא שנציגי מדינות ערב ונציגי הליגה הערבית ונציגי לשכת החרם עשו מאמצים כדי למנוע אותו.

יתר על כן, מסיבת העיתונאים שבה הופעת, במועדון העיתונות הורה בטוקיו, היתה מלווה כנציגי שגרירות ישראל, לרבות השגריר. אני יודע גם מה היו התגובות שלהם על מסיבת העיתונאים הזאת, אני יודע כיצד הם דיווחו לשר החוץ, ואני לא שמעתי משר החוץ מלה אחת של טרגוניה כלפי הדיווח הזה, המדויק, ממסיבת העיתונאים. אני יודע שהעיתונאים, ובכלל זה עיתונאים יפניים, אמרו שעוד לא היה בשנים האחרונות אירוע כזה, שהסביר את עמדת ישראל, כמו מסיבת העיתונאים הזאת.

את מסיבת העיתונאים הזאת הקדשתי, בין השאר, לנושא החרם. כאשר הגיע תור השאלות לגבי עתיד השלום באזור אמרתי, שיש מכשול עיקרי אחד בדרך לשלום. זהו הסירוב הערבי לחיות בשלום עם מדינת ישראל כלשהי בשטח כלשהו. אמרתי שכל עוד קיים הסירוב הזה, לא יהיה אפשר להתגבר על המכשולים. הבאתי רוגמה מה קרה כאשר נשיא מצרים היה מוכן להצהיר אפילו על "No more war", על "אין עוד מלחמה". ציינתי אילו ויתורים עשתה ישראל, ויתורים קשים מנשוא, כדי להוכיח את רצונה העז בשלום. הוספתי, וכאן בא הצטייט, שנשלח אלי באדיבותה של שגרירות ישראל בטוקיו, של דברי באותה מסיבת עיתונאים: "הכול תלוי בכך אם תהיה תפנית נפשית אצל הערבים, תפנית אמיתית ולא הטריקים של רעיונות בין-לאומיים. אם הם יאמרו: ניסינו דרך אחת, ניסינו לחסל את ישראל במלחמה ובטרור ונכשלנו, הבה נשלים עם המדינה היהודית. אם הם יתגברו על המכשול הזה — כל שאר הקשיים, שהם לכאורה כלתי עבירים, יוכלו להיות נדונים במשא-ומתן ארוך במקובל במשברים בין-לאומיים. קשיים אלה לא ייעלמו ולא ניתן לסלקם במשאלת לב, אך ניתן לדון עליהם. גם על

הי"ר א' נחמיאס:

אני מצטער מאוד, אדוני השר, אני מבקש ממך לחכות. אינני מסכים שתהיה מהומה כזאת לאחר שאני מעיר לחברי הכנסת והם אינם שועים לדברי. חבר הכנסת וייס. בבקשה, אדוני השר.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

מכיוון שאני שומע את סערת הרוחות הזאת מספסלי הליכוד, אני רוצה להזכיר, שראש הממשלה מנחם בגין, ראש הממשלה מטעם הליכוד, מטעם חרות, אמר בתהליך קמפ־דייוויד, כאשר הנשיא סאדאת היה כאן, דבר הרבה יותר מרחיק לכת, הוא אמר: Yes, even Jerusalem is negotiable. אני לא אמרתי את זה, אבל אם יש לכם אומץ לב כל כך גדול, הייתם צריכים לגנות אותו על דבריו אלה. אני בהחלט אומר, שבמסגרת מעמדה של ירושלים כבירת מדינת ישראל, ירושלים המאוחדת בריבונות ישראלית, יש מקום לדון על האינטרסים המיוחדים.

יהושע מצא (הליכוד):

לא את זה אמרת. אמרת "על מעמדה".

שר התקשורת א' רובינשטיין:

סליחה, אני מצטער. חבר הכנסת מצא, אני מסביר לך, שהנושא הזה היה משפט אחד. ברור היה כאן שהכוונה היא שיש מקום לדון גם על האינטרסים המיוחדים שיש לערבים ולמוסלמים בירושלים, ואם אתה רוצה, אומר לך גם למה הכוונה שלי.

עבד־אלוהב דראושה (המערך):

הוא לא מכיר כלל בכך שיש ערבים בירושלים.

יהושע מצא (הליכוד):

אני מכיר יותר טוב ממך — — — טוב ממך.

עבד־אלוהב דראושה (המערך):

אני רואה דוגמה.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת דראושה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה הקפיצות שלך כשמדברים על ירושלים? מה יש לך עם ירושלים?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הוא לא דיבר על עכו, מה אתה רוצה?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת ריינשטיין, בבקשה. חבר הכנסת ריינשטיין, אני מבקש ממך.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

רבותי, אני מבקש, שמעתי כאן התקפה אישית חריפה מאוד עלי ולא הגבתי בשום קריאת ביניים. תאפשרו לי לסיים. אני חוזר ואומר: לו היה לכם האומץ האינטלקטואלי שיש לכם היום לפתע, הייתם מגיבים בצורה הרבה יותר חריפה על הצהרתו של מנחם בגין בהיותו ראש הממשלה, כפי שבאמת הגיבה בומונה חברת הכנסת גאולה כהן, אבל לא אתם. בבקשה, אל תעשו. לי כאן הצגה של פטרויות. אני פטרויט ישראלי

יגאל כהן (הליכוד):

על מה הדין? יש על מה לדון עוד?

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יגאל כהן, חבר הכנסת יגאל כהן, חכה, תאזין.

יגאל כהן (הליכוד):

— — —

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יגאל כהן, חבר הכנסת יגאל כהן, אני מצטער מאוד, לא עושים ככה. אני מבקש ממך.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

האם במסגרת של משא־ומתן, לאחר שאני מציב את התנאי שהצבתי כאן, אין מקום לדון באותו נושא שאני מדבר עליו, שאני מצטט אותו — האינטרסים המיוחדים שיש לערבים ולמוסלמים בירושלים?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לערבים ולמוסלמים, או למוסלמים?

שר התקשורת א' רובינשטיין:

אני מצטט.

עבד־אלוהב דראושה (המערך):

אין ערבים כמזרח התיכון. במזרח התיכון אין ערבים.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת, אתם לא נותנים לשר להשלים רעיון אחד.

מוחמד מיצארי (הרשימה המתקרמת לשלום):

אפשר לדון על פיצוץ המסגר, למשל.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

חבר הכנסת מיצארי, אני לא רוצה את ההגנה שלך.

מוחמד מיצארי (הרשימה המתקרמת לשלום):

— — —

שר התקשורת א' רובינשטיין:

אני לא רוצה את ההגנה שלך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— — — והכנסת לא יכולה לקבל את עמדתך זו.

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, חבר הכנסת מצא, היתה לך הצעה לסדר־היום, אמרת כל מה שרצית לומר, אני מבקש ממך עכשיו להאזין לתשובה. אני מבקש דרך־ארץ, דבר יסודי ביותר.

יהושע מצא (הליכוד):

דרך־ארץ היא גם של שר, שיעסוק רק בענייניו הוא.

הי"ר א' נחמיאס:

אני מבקש ממך, אני מבקש ממך. מה יש לכם להתרגש? בלי התרגשות.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הנושא יותר מדי רציני.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

— — — רבותי

בנושא האחר, היא העמדה האתראית והיא העמדה שמחזקת את מעמד ישראל. מי שאומר ההיפך, שעמדת ממשלת ישראל היא מכשול בדרך לשלום, גם אם הערכים יכטלו את כל הסירוב הערבי וגם אם תיפתרנה כל הבעיות האחרות, הוא המשרת את התעמולה הערבית, משום שזה בדיוק מה שאומרות מדינות ערב. מה אומר אש"ף בתעמולה האנטי־ישראלית שלו? הוא אומר: מה אתם מדברים אתנו על שלום? הרי עמדת ישראל בנושא ירושלים, בין השאר, היא שתבטל כל אפשרות של שלום. אני בא בתור שר בממשלת ישראל ואומר: לא, היא לא מכשול בדרך לשלום. ועל כך קובלים חברי כנסת.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כשם שעמדתה בקשר ליפו ולחיפה היא גם כן מכשול.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

על מה אתה מדבר? אתה שומע מה שאני אומר?

יהושע מצא (הליכוד):

אני משוכנע שהממשלה לא תאמץ את העמדה הזאת.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת גאולה כהן, שר התקשורת הסכים שתשאל אותה שאלה. בבקשה.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

אדוני שר התקשורת, נכון שראש הממשלה לשעבר מנחם בגין אמר שהכול פתוח למשא־ומתן. הוא לא אמר ירושלים, הוא אמר שהכול פתוח למשא־ומתן. בעיני זאת היתה, כמובן, התבטאות אומללה וראויה לביקורת. אבל בהזדמנות מסוימת הוא אמר: ירושלים תעמוד למשא־ומתן כשם שקהיר תעמוד למשא־ומתן. זה היה בכל זאת בקונטקסט אחר, אם כי הניסוח שהכול פתוח למשא־ומתן היה גרוע.

עכשיו באתי מתוך רצון לשמוע את ההצהרה שאומרת, שלדעתך גם היום לא רק שאין שינוי, אלא גם אין — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת גאולה כהן, השאלה, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

שמעתי שאתה אומר כאן, שלדעתך ירושלים צריכה להיות מאוחדת כריבונות אחת, כריבונות ישראלית, והרי זה צריך לספק אותנו. אבל אני רוצה לשאול אותך, האם אינך חושב היום, לאחר שאתה חוזר ומצהיר את זה — כלי שום קשר לכוונה שלך לומר שזה דווקא יעזור לשלום — אינך חושב שאמרת שני דברים שעליך כהחלט לחזור כן מהם, כשדיכורת על האינטרסים שיש למוסלמים בירושלים, זה נכון, אבל כשאתה אומר מעמד ירושלים, הרי יש אקסטיקה באולם, לכן, האם אתה מוכן לחזור כן משני דברים בנושא הזה, או לחשוב שההתבטאות לא היתה טובה. כשאמרת "מעמדה של ירושלים", מעמדה הוא מעמדה המדיני, אין פה הרכה תוכניות, שנית, אמרת "ערבים ומוסלמים". ערבים יש גם בגליל וגם במזרח התיכון כמו ששמענו, וגם בעכו — — —

שר התקשורת א' רובינשטיין:

אבל הערכים הם מוסלמים.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

— — — והם לא תובעים ריבונות.

בדיוק כמובן, ואני לא אקבל את ההפרעות האלה שלכם. אם לא תיתנו לי לסיים את המשפט, לא אדבר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת ויינשטיין, אני קורא אותך לסדר. חבר הכנסת ויינשטיין, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

חבר הכנסת ויינשטיין, כשאתה אומר שלשר מותר להתבטא רק בתחום המקצועי שלו, אני מבקש שתפנה את זה גם לשר התעשייה והמסחר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא אמרתי את זה.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

אבל אתה לא תעז לעשות זאת, מכיוון שאתה תחשוש מכך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא אמרתי את זה.

קריאה:

לשר התעשייה והמסחר אין גבולות.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

אני רוצה לומר דבר אחד. אני מאמין, וזהו אמונתי האישית, שההצהרה הזאת היא הצהרה חשובה, מועילה וטובה לישראל, וניסוח ההצעה לסדר־היום הוא המוכיח זאת. אם זאת אין לומר, מה שאני צריך לומר הוא שירושלים, או ליתר דיוק עמדת ישראל לגבי ירושלים, היא מכשול בדרך לשלום. על מה קובלים שני חברי הכנסת? — על כך שאמרתי שירושלים היא לא מכשול בדרך לשלום. הייתי צריך לומר שעמדת ממשלת ישראל בעניין ירושלים היא מכשול בדרך לשלום, וזה היה משרת את מטרת ישראל.

אהרן הראל (המערך):

הטעות שלך היתה שהשתמשת במלה שלום, וזאת מלת גנאי אצל חלק מחברי הכנסת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני רואה שנדבקים כאשר יושבים על יד חבר הכנסת דראושה.

עבדיאלוהב דראושה (המערך):

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

אהרן הראל (המערך):

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת אהרן הראל.

שר התקשורת א' רובינשטיין:

רבותי, אני חוזר ואומר, כאדם שנושא ירושלים קרוב ללבו, כמו כל ישראל שרואה בירושלים את בירת הנצח המאוחדת של ישראל, ולא תזוז אף לרגע אחד את הרעיון של ביטול איחוד העיר, אני אומר שהעמדה שאני מייצג, כמו

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אני אפילו לא יודע אם אמרתי את זה.

גאולה כהן (התחיה-צמת):
בירושלים הדרישות הן לפולחן הדתי של הערכים.

היו"ר א' נחמיאס:
חברת הכנסת גאולה כהן, אני מצטער מאוד, זאת כבר לא שאלה, זה חצי נאום.

גאולה כהן (התחיה-צמת):
אני מבקשת ממך לומר היום, שההתבטאות הזאת לא היתה התבטאות טובה, ומבחינה מסוימת היא היתה אומללה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
הוא עוד יחזור לטוקיו כדי לשנות אותה.

שר התקשורת א' רובינשטיין:
חברת הכנסת גאולה כהן, אילו שמעת את ההקלטה, או היית במסיבת העיתונאים, לא היה לך כל ספק, כפי שלא היה כל ספק לנוכחים, שמדובר בהחלט לא בשינוי המעמד המשפטי של העיר ירושלים תחת ריבונות ישראל, אלא באינטרסים מיוחדים שיש לערכים, שהם גם מוסלמים, במקומות הקדושים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המחדשת לשלום):
יש גם ערכים נוצרים, כבוד השר.

שר התקשורת א' רובינשטיין:
גם לערכים נוצרים. אני הדגשתי את הערכים המוסלמים, מכיוון שהתכוונתי בהחלט למעמדה המיוחד של ירושלים מבחינת האסלאם.

יהושע מצא (הליכוד):
האם היום אין להם חופש וגישה למקומות הקדושים?

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסביר שני דברים שנאמרו כאן. קודם כול, אמרו לי: תתעסק במשרדך בלבד ואל תתעסק בדברים אחרים. על כך כבר אמרתי: אם תפנו את הטענה הזאת אל כל שר בממשלה, אני אשמח לקבל את זה.

שבת וייס (המערך):
אדוני השר, אתה נציג של תנועה פוליטית.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מצטער מאוד, השר לא מספיק להשלים שניים-שלושה משפטים ומישהו מפסיק אותו. תנו לו להשלים לפחות רעיון אחד. אינני אוסר קריאות ביניים, אבל הן צריכות להיות במידה.

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אני נמצא בממשלה גם כראש תנועה פוליטית, ומי שאינו מבין את הדבר הזה אינו מבין כלל אל"ף-בית במערכת —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
סליחה, אמרת שנשעת לטוקיו כנציג ממשלת ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת גולדשטיין, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
על מה?

היו"ר א' נחמיאס:
מפני שאתה לא מאפשר לשד לסיים כמה משפטים רצופים. זה לא יכול להיות כך.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
הוא אמר שהוא נסע מטעם הממשלה.

היו"ר א' נחמיאס:
הוא אמר. תקשיב עכשיו לדבריו.

יהושע מצא (הליכוד):
הן לו להמשיך להסתכר.

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אני עומד בראש מפלגה פוליטית.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מצא, האם שמת לב שאף אחד לא הפריע לך כאשר דיברת? האם שמת לב ששר התקשורת ישב ולא הניד אפילו עפעף? גם חבר הכנסת ורדיגר חייב להאזין וגם חברת הכנסת גאולה כהן. שאלת שאלה ועכשיו תקשיב.

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אדוני היושב-ראש, אני נמצא בממשלה כמייצג מפלגה פוליטית שיש לה מצע שאותו היא הלכה לבחירות. מקובל עלי ההסכם הקואליציוני, והלוואי ששרים אחרים ומפלגות אחרות היו שומרים על ההסכם הקואליציוני ועל האחריות המשותפת כמוני. אך אני לא מוותר על העמדות הפוליטיות שלי. וכל הטענה לגבי משרד התקשורת, שירותי הדואר ושירותי הטלפון נשמעת חלולה ביותר מפי אלה שהיו מופקדים על המשרד הזה במשך שבע שנים והורישו את השממה הזאת, את התור של 260,000 ממתינים ואת הפיגור העצום במערכת הטלקומוניקציה. כעת אתם באים להטיף לי מוסר ולומר שבגלל הטלפונים שהונחתם אותם במשך שבע שנים אסור לי לבטא את ההשקפות הפוליטיות שלי? — תשכחו מזה.

אני רוצה להתייחס לעניין נוסף ולומר מדוע נושא השלום חשוב לי, ומדוע אני מדגיש אותו גם במפגשים בין-לאומיים וגם כאן מעל דוכן הכנסת. איני עושה זאת משום שאני גאיבי ומאמין שאם אני אשמיע הצהרה כזאת, תחר יבראו מדינות ערב ואש"ף ויבקשו שלום עם ישראל והכול יחיו בנחת ובשלווה לנצח במזרח התיכון. אני חושב שעניין השלום הזה, שאני מדגיש אותו בצורה כזאת — ומדגיש אותו בדרך שאני רואה אותה בדרך ציונית מסורתית נכונה ואמיתית, שהיתה בעבר גם מקובלת על החלק הזה של הבית — היא חשובה לנו לא רק בגלל ההשלכות המדיניות שלה שאולי אינן קיימות במישור, אלא בגלל העניין הפנימי שלנו, של החברה הישראלית. משום שגם אם תבואו ותשכנעו אותי באותות וכמפוחים, שאין כל סיכוי להגיע לשלום עם מדינות ערב, עדיין יש צורך נפשי לשמור על הרעיון הזה של עם ישראל ומדינת ישראל ששוכנים בשלום, ואפילו הוא יגיע לאחר זמן רב, עם שכניהם. עם ישראל זקוק לחזון הזה גם אם הוא מתרחק ממנו בגלל התופעות שאנחנו רואים אותן, בין השאר, בבית הזה. משום שכאשר אומרים לעם שלם שאין כל אפשרות לחיות אי-פעם בעתיד בשלום עם שכניו, משום שכפי שאומרים חברי הכנסת האלה, עמדת ממשלתו היא מכשול בדרך לשלום, הרי על כך הם קובלים, יוצרים בתוך העם הישראלי את הדינמיקה של הקצנה לאומנית פסכודי-משיחית, אנטי-ציונית, אנטי-יהודית, שאת פירותיה הבאוושים אנחנו רואים בימים אלה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הם עוד יעשו זאת, אל תדאג.

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אני יודע שיש אנשים שרוצים לעשות זאת. אם אתם רוצים
לומר שהציונות ויתרה על מטרותיה לחיות בשלום ולחזור
להיות חלק ממשפחת העמים — חסירו את התמונה שלו.

אני מציע להסתפק בהבהרה שלי ובהצגתי את עמדותי ואת
עמדת מפלגתי האומרת שירושלים נמצאת בריבונות ישראל,
היא עיר שתוכרה לה יחדיו, היא בירת הנצח של עם ישראל,
ובמסגרת זו גם ניתן את דעתנו בכוא השלום לאינטרסים
המיוחדים שיש ללא-יהודים במדינת ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לשר התקשורת. חבר הכנסת ורדיגר, אתה מסתפק
בתשובת השר?

אברהם ורדיגר (מורשה):
הצהרתו של השר יכולה לספק אותנו.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מצא, האם אתה מסתפק בתשובת השר?

יהושע מצא (הליכוד):
אני מסתפק בהצהרתו האחרונה של השר, שבה הוא לא
הזכיר את המלה "מעמדה". אני מכין מכך שהוא הסיר מלה זו.

ד. הצעה לסדר-היום טיסות "אל-על" בשבת

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אולי נשלח לו מוטוס של "אל על"?

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת רן כהן, תתחיל בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, תרשה לי להביע
את מלוא הערכתי לך ולכל הנוכחים ולקצרינות על הסבלנות
הרבה והכוח להמשיך ולחכות עד לשעה זו. אני יודע שלא
התכוונתם לכך, אבל בכל זאת הגענו למועד הזה.

יש לי שלושה טעמים להעלות הצורך בחידוש טיסות "אל
על" בשבת. ראשית, עברו שלוש שנים מאז הוחלט על כך, והן
ראויות לסיכום. כאן אין נוהג כזה, כנראה, שכאשר עושים
מהלך מן הסוג הזה גם מסכמים אותו.

אורה נמיר (המערך):
מי ישיב על ההצעה הזאת?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אומרים ששר התחבורה בדרך.

היו"ר א' נחמיאס:
כבר השבתי, חברת הכנסת אורה נמיר, שאין חובת שמיעה
ואין חובת השבה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הטעם השני, קראתי את הפרוטוקול של דיון הכנסת
בהחליטה על ביטול טיסות "אל על" בשבת ונוכחתי לדעת, מן

יש כאן חבר כנסת אחד שאני מתבייש להיות בבית אחד
יחד אתו, והוא הביא את המגמה הזאת לידי סיאובה המוחלט.
הוא קם בכל מקום ויש לו משפט פתיחה: שלום יהודים, שלום
כלבים. זה משפט הפתיחה שלו, ולאיש הזה היום יש תמיכה
הולכת וגוברת בנוער ובציבור הישראלי.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
גם בכנסת.

שר התקשורת א' רובינשטיין:
אם אנחנו לא נושים סכר למגמה ההרסנית הזאת, אם אנחנו
נמשיך בדרך של הסתה עצמית, אם אנחנו לא נראה את הסכנה
של חיים בחברה שאינה רואה כלל אפשרות לחיות בשלום
במשפחת העמים ובמזרח התיכון, כלומר הרעיון הזה נשלל
מראש — אנחנו נטפח במורידנו את המפלצת הזאת, המפלצת
הזאת תקום גם על אנשים בעלי השקפות כמובן. משום שהיא
תחסל את הדמוקרטיה הישראלית, משום שהיא תחסל את
הרעיון הציוני.

אני רוצה לומר דבר נוסף. מי שסותם את הגולל על הרעיון
הציוני ואומר שאין כלל אפשרות לממש את הרעיון הציוני
הזה, והוא הרעיון הציוני הבסיסי ממש בצד הרעיון של שיבת
עם ישראל לארצו, של חיים בשלום במשפחת העמים, כופר
בעצם בכל המסורת הציונית שכללה את כל הזרמים, מהרצל,
ז'בוטינסקי ובן-גוריון. מי שאומר זאת, ולדאבוני הרב אני
שומע צלילים כאלה היום כאן, בעצם צריך היה להוריד את
תמונתו של הרצל מכאן. תקראו כל מה שהאיש הזה כתב.
תורידו את תמונתו.

היו"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעה
לסדר-היום מס' 2067, טיסות "אל על" בשבת — מאת חבר
הכנסת רן כהן. חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, האם אני יכול
לדעת מי מהשרים ישיב ל?

היו"ר א' נחמיאס:
אדוני השר רובינשטיין, מה אתה מחכוך לעשות, לשבת
או לצאת? אני מציע לאדוני לשבת, כי אין לנו שר בשולחן
הממשלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אני מבקש לדעת מי מהשרים אמור להשיב על הצעת חבר
הכנסת רן כהן?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה בדיוק מה ששאלתי.

היו"ר א' נחמיאס:
לפי מה שרשום אצלי, צריך להשיב שר התחבורה. אבל,
תקנון הכנסת אינו מחייב את נוכחות שר התחבורה כאן בשעה
שחבר הכנסת משיע את דבריו. אומר לך יותר מזה, גם אין
חובה להשיב על דבריו. בבקשה, אדוני.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני חושב שלשר התחבורה יש קשיי תחבורה והוא אינו
יכול להגיע. אולי נדחה את ההצעה למועד אחר?

לאחר החלטת הכנסת לאסור טיסות "אל על" בשבתות, נקלעה החברה למצואות שבה היא לא טסה 60 יום בשנה. שכן, החל ביום שישי בשעות אחר-הצהריים המוקדמות מושבות המטוסים עד מוצאי שבת. כך טסה החברה כחמישה ימים וחצי בשבוע. כאשר יום שישי הפך ליום מטורף — טיסות מתחילות ב־2 לפנות בוקר משום שהמטוס צריך להספיק ולחזור לפני כניסת השבת. כך טסים מטוסים חצי ריקים, הסבל של הנוסעים כבר, והנוק לחברה מצטבר.

זה מתרחש כאשר הטיסות מושבתות במאה אחוז. אלא שרק הטיסות מושבתות במאה אחוז. אילו רצו הדתיים להשביח כל מלאכה בשבת, במרכז השליטה, בקרב המבואים, היתה החברה טסה בקושי ארבעה ימים וחצי בשבוע וההפסד היה כבר עוד יותר. וזה קורה כאשר קיימת דיספרופורציה חריפה מאוד בין מספר הטיסים שחיל-האוויר מכשיר מדי שנה, ובכל אחד מהם משקיע מאות אלפי דולרים, לבין מספר מקומות העבודה שמדינת ישראל מציעה לטיסים האלה במקצועם. ב־6 — 7 השנים האחרונות לא קלטת חברת "אל על" אף טייס ישראלי אחד. לאן הם הולכים? חברות התעופה העולמיות מחזרות אחריהם, משום שאצלן הפרופורציה הפוכה — חילות האוויר מייצרים מעט טייסים, בוודאי לא כל כך טובים כמו שלנו, וחברות התעופה זקוקות להרבה טייסים. וכך הם מחזרים אחריהם וגורמים לירידת טייסים מהארץ. וזה לא פחות חשוב מהשבת כ"אל על". האנשים האלה נעדרים מהארץ ויורדים ממנה, ואחרים מובטלים מעבודה. אילו היינו חכמים, היינו צריכים ליצור שלום באזור כדי שגם נודק לחיל אוויר קצת יותר קטן וגם חברת "אל על" תוכל לטוס בכל האזור בכל הארצות הסובבות אותנו. אלא שאין לנו שלום בינתיים. אם כן, נוסף על כך שאין שלום וחברת "אל על" מצומקת, באי-טיסתה בשבת מצמקים אותה עוד יותר. ובכך גורמים לטייסים שלנו תסכולים עמוקים עוד יותר. ומרוב שמדברים גבוהה גבוהה על יהדות, גורמים לטייסים יהודים מצוינים חוסר פרנסה וירידה מהארץ.

אני רוצה, חברי הכנסת, להסביר נקודה נוספת. החברה הזאת, משום שהיא מפסידה וממשיכה להפסיד בגלל אי-טיסות בשבת, אינה יכולה להשקיע בעצמה ולחדש את עצמה לא בצירוף, לא במטוסים חדשים ולא בשכלולים נוספים. וחברת "אל על" שלא התפתח עלולה להיות, חלילה, חברה מנוונת. זה דבר שמדינת ישראל לא יכולה להרשותו לעצמה. ושוב, בשם היהדות, כביכול, מוותרים על היהודים; וכשם הערכים, כביכול, גורמים לאובדן אוצרות כספיים שיכלו לפרנס הרבה אוצרות של רוחה, תרבות ורוח שהיום נגזלים מהמדינה.

אני מבקש במבה זאת לפנות לחברי הכנסת הדתיים. אנא מכם, ממילא חלק נכבד של מי שרוצה לנסות בשבת, לפי מה שאני שומע, נוסע בחברות זרות. עשו לנו טובה, ואל תיסעו בשבת לא כ"אל על" ולא בשום חברה אחרת, רק תנו לאלה שרוצים בכך לטוס ביאל על", בחברה ישראלית. רק תנו לטייסים הרוצים בכך לטוס, רק תנו לכלכלה האומללה הזאת של המדינה להבריא מעט. הלא אתם יודעים שרוך גדול ועצום של הציבור תומך בטיסות "אל על" בשבת. האם אתם חושבים שהלחץ הברוטלי מעודד עוד יהודי אחד להאמין ביהדות שלכם או לחזור להאמין באלוהים? ואם פניתי אליכם לא תעזרו, אני פונה אל שתי הסיעות הגדולות. די שילמחם מאמינותכם בהערכים את "חוק החזיר" רק לפני שבוע, שרק הגביר רוגז ועלבון. הרשו לעצמכם הפעם להצביע עלי-פי הכרתכם ומצפונכם. תודה רבה.

הדברים שאמר בדיון חבר הכנסת דוד שיפמן זיכרוננו לברכה, שהיה אז סגן שר התחבורה, שהממשלה היתה אנוסה לקבל את ההחלטה על ביטול הטיסות בשבת. היום, כשיש לנו קואליציה כל כך רחבה, כבר אין צורך באינסוף כזה.

הטעם השלישי הוא, שבקוראי את הפרוטוקול התחזיר לי, שהכנסת הוטעתה באינפורמציה שקיבלה כאשר קיבלה את ההחלטה. נמסר לה, שביטול טיסות "אל על" בשבת לא יגרום להפסדים, או יגרום להפסדים קטנים מאוד.

והנה, חברי הכנסת, במחקר יסודי שהביא בחשבון את כלל השינויים הנוכעים מהפסקת הטיסות נתגלה, שבשנה הראשונה לתפעולה בדרך זו, 1983/84, הפסידה "אל על" סכום של כ־24 מיליון דולר. את המחקר עשתה חברה שווייצית, לא ישראלית חלילה, כדי שלא יהיו בה לא דתיים ולא חילונים, אלא רק זרים. זהו סכום אסטרונומי — 24 מיליון דולר.

לשם הדגמה, את חברת "אתא" החליטה הממשלה, כנראה, לסגור בגלל חסרון כיס של כ־6 — 7 מיליוני דולר. בבתי-החולים חסרות 700 מיטות לאישפוז סיעודי, ועלותן קטנה בהרבה מהסכום הזה. כמוסדות לטיפול במפגר קיצוץ 150 חקנים, וכל עלותם פחות ממיליון דולר. הקיצוץ בתקציב הביטחון ופיטורי העובדים ברפ"ל — עתיד הייצור הביטחוני שלנו — הוא סכום קטן הרבה יותר מ־24 מיליון דולר. כל הקיצוץ במערכת החינוך הוא 60 מיליון דולר, ו־4,000 מורים מפוטרם בגלל סכום קטן יותר מההפסד של חברת "אל על". כל תקציב התרבות של מדינת ישראל, שימו לב חברי הכנסת, גם הדתיים, הוא 20 מיליון דולר, סכום קטן יותר מההפסד בשנה אחת של "אל על".

שיעור ההפסד הזה הוא כ־4% מהמחזור של "אל על", משמע שאם היקף המחזור בשנים הבאות יגדל, ובשנת 1984/85 הוא כבר גדל בכ־5%, גם ההפסד מוסיף וגדל, עד שכיום מפסידה "אל על" בכל שבת חצי מיליון דולר.

עובדה היא שחברת "לופטסהנזה" הגרמנית, למשל, סיימה השנה את עסקיה ברווחים של כ־260 מיליון מרקים גרמניים, וחברת "אל על", לו עבדה בשבת — — —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אני יכול לשאול אותך שאלה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בבקשה, על חשבונך.

היו"ר א' נחמיאס:

זה לא על חשבונך, זה על חשבונך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
על חשבון הזמן שלי? — לא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
— — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חרשה לי. אני יודע שאתם לא מעניינים מחקרים. עובדה היא שאילו טסה חברת "אל על" בשנת 1983/84 בשבתות והיתה מרוויחה את ה־24 מיליון דולר, היא היתה מסיימת את שנת הכספים שלה ברווח של למעלה מ־10 מיליון דולר. הנוק מאי-הטיסה באותה שנה, כאמור, היה 24 מיליון דולר. ואל יקל הרבר בעיניכם, חבר הכנסת, שכן אם החברה מפסידה, מצטרף ההפסד הזה לחוב שהיקפו 350 מיליון דולר, שעליו מצטברת מדי שנה ריבית שנחית קשה. שהחזרה יתחיל ב־1986, ואיש אינו יודע כיצד ומאין ישולם החוב הכבד הזה.

שישה ימים בשבוע. כמה שונה התעשייה האווירית? כמה זה שונה התעשייה הצבאית? כמה שונים נמלי ישראל? כמה שונה כל התעשייה? הן עתק הושקע במכונות ובציוד והנה הוא עומד יום אחד בשבוע ושוכח. אני חשכתי שחבר הכנסת רן כהן דווקא גאה בכך שהיהדות מצאה לנכון לתת יום שבתון לעובד לפני שעמים רבים אחרים חשבו על כך, ולראות בזה הישג סוציאלי, הישג חברתי ממדרגה ראשונה. כמה שונה "אל על" מכל המשק? למה כל התעשייה האחרת צריכה לשבות וכל המסחר צריך לשבות ורק חברת "אל על" צריכה לעבוד? — משום שאתה סבור שהטייסים רוצים לנסוע, שהדיילים רוצים להרוויח. נדמה לך.

ממשלת ישראל החליטה שהמוביל הלאומי לא יטוס בשבתות ובחגים, והיא ידעה שיש בכך הפסד כספי, אבל היא רואה בזה שמירת כבודו וגאוותה הלאומית. ורשאת הממשלה להחליט, כמו בהחלטות רבות אחרות, שגם אם יש להחלטתה מחיר כלשהו, הוא שווה את התוצאה. בזה, חבר הכנסת רן כהן, תרפא את החוליים של המשק ובוזה תרפא את כל המכאובים שאתה מדבר עליהם.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, לאור העובדה הפשוטה שהממשלה עד היום לא מצאה סיבה לחזור בה מהחלטתה מחודש אוקטובר 1982, להפסיק את פעולת החברה בשבתות ובמועדים, גם אם כרוך הדבר בהפסדים כספיים, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן מסדר-היום.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. חברי הכנסת, בפנינו שתי הצעות: האחת של המציע, לקיים דיון כמליאה; והשנייה של השר, להסיר את ההצעה מעל סדר-היום. אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

ה. הצעה לסדר-היום

מסקנות ועדת הכלכלה בעניין המלחמה בתאונות הדרכים תשתית
הכבישים, פיתוח ואחזקה

נכון. אך ברור לנו, שלא די בהכעת צער ולא די בהזדעזעות. בעייתנו המרכזית היא איך נמנע את תאונות הדרכים הבאות.

ההמלצות של ועדת הכלכלה, שנערכו בהתאם להחלטת מליאת הכנסת, הוגשו לפני שלושה חודשים, ולא דווקא תחת רושם התאונה המחרידה ליד מושב הבונים. אני רק רוצה להזכיר למליאה, שאנחנו מדברים במחיר שנתי גבוה במיוחד, מחיר כבד בנפש ומחיר כבד ברכוש, אבל קודם כול מחיר כבד בנפש. שמסתכם בממוצע של 420 הרוגים מדי שנה, 3,500 פצועים קשה, ו-19,000 נפגעים.

החלק הראשון של המלצות הוועדה נגע ללימוד תורת הנהיגה ולמתן רישיונות נהיגה. לא מוצע להביא חלק זה לאישור המליאה, שכן שר התחבורה מינה ועדת מומחים, והיא

הי"ר א' נחמיאס:

אני מודה לחבר הכנסת רן כהן. דברי תשובה לשר התחבורה.

שר התחבורה ח' קורסו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברת "אל על" הפסיקה את טיסותיה בשבתות ובמועדי ישראל על-פי החלטת מועצת המנהלים שלה ובאישורה של הממשלה בחודש אוקטובר 1982. שנת 1983/84 היתה השנה הראשונה שבה חברת "אל על" פעלה בלי לעבוד בשבתות ובמועדים. בשנה זו היא הפסידה 14 מיליון דולר, לעומת 50 מיליון דולר בכל אחת מהשנתיים שקדמו לה. את הסיבה העיקרית לירידה בהפסד יש לייחס, כמובן, לצעדי הייעול של החברה ולתפקוד התקין שלה. ויש לקוות לתוצאות כלכליות טובות עוד יותר בשנתיים הקרובות.

על גודל ההפסדים של החברה מאי-הפעלתה בשבתות ובמועדים יש ויכוח, אבל אין ספק בכך שהחברה מפסידה כסף מאי-טיסתה בשבת. אך זה עמד לנגד עיני הממשלה ולנגד עיניה של מועצת המנהלים של החברה, כאשר קיבלו את ההחלטה להפסיק את הטיסות בשבתות ובחגים. ובאמת, הממשלה ידעה היטב את העובדה הזאת, ורק בשל הנימוק הזה היא ביקשה, כאשר החליטה, באוקטובר 1982, על הפסקת הפעילות של החברה, את אישור ועדת הכספים של הכנסת להחלטה, בהתאם לסעיף 44 לחוק החברות הממשלתיות הקובע: "חברה ממשלתית תפעל לפי שיקולים עסקיים שעל-פיהם נודתה לפעול חברה לא-ממשלתית, זולת אם קבעה הממשלה, באישור הוועדה, שיקולי פעולה אחרים".

ואומנם, הדבר הועלה בפני ועדת הכספים של הכנסת, וזו קיימה עליו ארבעה דיונים רצופים, ובסופם קיבלה את ההחלטה: "לפי סעיף 44 לחוק החברות הממשלתיות, תהשל"ה — 1975, מחליטה הוועדה לאשר את שיקולי הפעולה שקבעה הממשלה ל"אל על" — נתיבי אוויר לישראל בע"מ, שלפיהם מטוסי החברה האמורה לא ימריאו, לא יטוסו ולא ינחתו בשבת ובמועד, הכול כאמור בהחלטת הממשלה ביום 15 באוגוסט וכיום 22 באוגוסט 1982".

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני תמה על המציע שבוחר דווקא את "אל על" כדי להוכיח שכשעובדים שבעה ימים בשבוע, ההכנסה רבה יותר מאשר כשעובדים

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 2151, של חבר כנסת אוריאל לין: מסקנות ועדת הכלכלה בעניין המלחמה בתאונות הדרכים — תשתית הכבישים, פיתוח ואחזקה. בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כ-11 בדצמבר 1984 הטילה מליאת הכנסת על ועדת הכלכלה לגבש המלצות בנושא המאבק בתאונות הדרכים ולהביא המלצות אלה לאישור המליאה. כולנו נמצאים היום תחת הרושם הקשה של התאונה האיומה שהתרחשה ליד מושב הבונים לפני כשבועיים — מחור בבוקר ימלאו שבעים. לא מעט הזדעזעות ולא מעט דברי צער הובעו ונאמרו במדינת ישראל כאשר לאותה תאונה, והכול היה

את החלק הראוי להן, כדי שתשתית הכבישים בישראל תתפתח כפי שאנחנו רוצים לפתחה, עלי-מנת שלא ניתן את תשובתנו לתאונות המחיריות רק בהכעת צער והשתתפות אלא בניסיון של אמת למנוע את תאונות הדרכים הבאות. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת אוריאל לין, אדוני השר, חברי תשובה. בבקשה.

אני מצטער שבנושא כל כך חשוב נשארו כאן המציע, השר, חבר הכנסת ארצי ואני עבדכם.

שר התחבורה ח' קורפו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המחיר שאנחנו משלמים בשל תאונות דרכים הוא יקר מאוד. בכל יום נהרג אדם בתאונות דרכים, בכל יממה יש 60 נפגעים, בכל שנה יש לנו 20,000 פצועים. מאז קום המדינה נפגעו 500,000 איש בתאונות דרכים, ואם לא נדביר את המגפה, הרי עד סוף המאה, בעוד 15 שנים, ייתוספו עליהם 400,000 נפגעים. בכל חודש יש לנו למעשה שתי תאונות בהיקף המחיר שידענו בשכוע שעבר.

צדק יושב-ראש ועדת המשנה לבטיחות בדרכים כאשר הציג את החיוב שבהמלצות הוועדה. אבל הערך המעשי שבהן הוא מועט. חבר הכנסת אוריאל לין, יכולה הכנסת לקבל הכרה ככל שתקבל, אך חוק התקציב קובע מה יוקצה ומה יועבר למטרה הזאת, כך שצרכה של החלטה זאת, הוא מוסרי יותר ממעשי. אין לה ערך מעשי.

אני מסכים לקבל את הסכומים שהועלת לנושא הזה, 20% מההכנסות, והן רבות יותר מאלה שאחת ציינת, יותר ממיליארד דולר. אני חושב שההכנסה השנתית היא מיליארד ו-250 מיליון דולר. אבל נניח שההכנסה היא מיליארד, אני מסתפק ב-20% מסכום זה שאתה רוצה להועיד אותו לחשתית הדרכים, אבל, כפי שאמרתי, זה יכול להיעשות כאשר יובא תקציב המדינה והכנסת, ועדת הכספים של הכנסת, תציע להוריד מעידים אחרים ולהעביר 20% מכלל ההכנסות בסכום נקוב למטרה זאת.

הבאנו לפני ועדת השרים לענייני בטיחות הצעה ליצור מקור כספי, לא בהיקף כה גדול אלא בהיקף שייתן לנו עוד 15 או 17 מיליון דולר, שיאפשרו לנו להתמודד עם שתי בעיות מרכזיות הגורמות למספר ניכר של תאונות דרכים, וכוונתנו, קודם כולל, לכבישים הבין-עירוניים הצרים, המהירים סכנה בטיחותית ממדרגה ראשונה. ככבישים הללו השאלה איננה האם תהיה תאונה, השאלה היא מתי תאונה תקרה ומה יהיה היקפה. אלה הם אותם 220 קילומטר כבישים בין-עירוניים, שאנחנו מכנים אותם "הכבישים האדומים", אשר מחייבים התנתק שני נתיבים נוספים באופן מיידי. כן כוונתנו לכל הפגמים העירוניים המהירים סיבה לכמות מספר הנפגעים בתאונות הדרכים, מחצית ההרוגים ומחצית הפצועים.

אם יעמדו לרשותנו האמצעים הללו, נוכל להסדיר את הכבישים הבין-עירוניים תוך שלוש שנים, בסיוע של מע"ץ ומשרד הכינוי והשיכון, ולאחר מכן נוכל להקדיש שנים מספר לטיפול בליקויים העירוניים. באותו זמן עלינו ליצור תקנים מחייבים חדשים, שבכביש בין-עירוני, אם הוא בעל נפח תנועה מסוים, חייבים יהיו לסלול ארבעה נתיבים, כלומר, שני מסלולים בני שני נתיבים כל אחד.

אבל, כדי לצאת לדרך המלך, כדי להדביק את הפיגור הרב שיש לנו בעשור האחרון בהשקעות בתשתית — וכפי שאמר

טרם הגישה את המלצותיה, ולאחר שאנחנו נקבל את המלצות ועדת המומחים נוכל להתייחס התייחסות ספציפית.

הפרק שמרצע להביאו לדיון במליאה ולאישורה מתייחס להשקעות בתשתית הכבישים ובתשתית התחבורתית בכלל במדינה. אני רוצה להזכיר, שבשנת 1970 השקיעה המדינה 130 מיליון דולר בתשתית ובתחזוקה של כבישים, ולעומת זאת ירד היקף ההשקעות בשנת 1985 ל-45 מיליון דולר, וזאת בתקופה שבה צי הרכב עלה מ-250,000 ל-800,000.

יש ידיעות וודאות ברורה, שגם הוכחה בניסיון לא מועט, שהשקעות נכונות בתשתית מורידות את היקף תאונות הדרכים. אין שום ספק שאיי-אפשר רק בהשקעות בתשתית, אבל כאשר אנחנו מביאים בחשבון רמת נהיגה ותנה, שזוהי רמת הנהיגה המקובלת בישראל, והשקעות נכונות בתשתית, כמו כבישים עוקפים, הרחבת נתיבים, הוספת נתיבים ומחיצות בין דרכים בכיוונים נוגדים, אלה מפחיתות את מספר תאונות הדרכים בהיקף ניכר, לפעמים אפילו בשיעורים של 30% — 40% ועד 70%. הדבר הוכח בסטטיסטיקה.

נוסף על כך, ההשקעה בתשתית חשובה לפיתוחו של המשק כולו, ויש הערכות של כלכלנים, כלכלני האוצר, שמעריכים את התשואה של השקעות אלה בלא פחות מ-20%.

לאור האמור ממליצה ועדת הכלכלה, שבשנת 1985 יושקעו לא פחות מ-35 מיליון דולר בתחזוקה, שכן הירידה הדרסטי בהשקעות בתחזוקה משמעותה שחיקת הכבישים הקיימים ומחיר כבד מאוד שנצטרך לשלם בעתיד.

כמו כן אנחנו ממליצים שתיקבע מסגרת קשיחה שלפיה לפחות 20% מהכנסות אוצר המדינה מבעלי הרכב בכל צורת מיסוי שהיא — מיסוי על הרכב; על ייבואו, על דלק, על חלפים, בכל דרך שהיא — 20% יושקעו מדי שנה בתשתית. לפי האומדנים שעמדו לפני הוועדה, היום יש לאוצר הכנסות לא פחות ממיליארד דולר בשנה. אנחנו מציעים ש-20% מהם יוחזרו לתשתית, אך לא פחות ממה שגבתה המדינה בשנת 1985 בערכים ריאליים הצמודים לשער החליפין.

כמו כן אנחנו מציעים, שמשרד התחבורה יהיה מוקד הסמכות העליונה בקבלת כל ההחלטות לפיתוח תשתית הכבישים. אנחנו גם מציעים, שמשרד התחבורה יכין תוכנית פיתוח, בתיאום עם כל הגורמים המתאימים בישראל, כדי שההשקעות בתשתית, כפי שמרצע, אכן ייעשו בפועל החל משנת התקציב 1986.

אני רוצה להדגיש, שאין אנו מבקשים את הגידול בהשקעות בתשתית מבחינת היחס להכנסות לשנת 1985. אילוצי השנה הזאת מוכרים לנו. אנחנו מבקשים שהדבר ייעשה בשנת 1986, ועד אז ייערך משרד התחבורה יחד עם הרשויות המתאימות להכנת תוכנית השקעה מתאימה.

הערה אחרונה — בדרך כלל מקובלת עלינו התפיסה, שאין אנחנו מטילים מסיס יעודיים, הווי אומר, איננו מטילים מסיס לשם השגת מטרה ספציפית מוגדרת, אבל, מאחר שאנחנו מדברים בקוטל הגדול ביותר בישראל היום, 420 הרוגים מדי שנה בתאונות דרכים — אם לעשות השוואה לא נעימה, מספר מקרי הרצח בישראל בשנה הוא 75 — 3,500 פצועים מנוס — זה סבל שנגרם למשפחה כולה ולא רק ליחיד — אין מנוס, אנחנו חייבים לשנות את סדרי העדיפויות.

אנחנו מבקשים שהנושא יובא לדיון במליאה, ושהמליאה אכן תאשר את ההמלצות הללו, כדי שאחת ולתמיד תיעשה פריצת הדרך הנחוצה, ושהמדינה תחזיר להשקעות בתשתית

לסדר-היום שהיתה כשכוע שעבר ובעקבות הצורך להציג לפני כנסת יותר מלאה את כל אותן המלצות של ועדת-המשנה.

היו"ר א' נחמיאס:
דיון משולב?

שר התחבורה ח' קורפו:
כן, דיון משולב.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לשר התחבורה, חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, של המציע ושל השר, ואני חושב שחבר הכנסת ארצי ואני נצטרף אליה והיא תתקבל פה אחד.

תודה רבה לחבר הכנסת ארצי שנשאר אתנו ותודה גם לחברים ביציע ולאישי התקשורת מר בן-עמי.

בכל זאת, התקנון מחייב אותנו להצביע. אנחנו צריכים להצביע.

ה צ ב ע

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

ההצעה התקבלה פה אחד. חברי הכנסת, הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

חבר הכנסת לין, הם נמצאים בירידה מתמדת, והיום הם עומדים על שליש משיעורם לפני עשור — אנחנו חייבים ליצור את המקורות הכספיים החוץ-תקציביים. אני מקווה שוועדת השרים לענייני בטיחות תיענה להצעה ולדרך הגיוס ותאשר אותה בישיבתה הקרובה, כדי שנוכל להתחיל מייד בגיוס האמצעים לתיקון הפגמים שצינתי, כשלכ הראשון בכבישים הבין-עירוניים.

כשכוע שעבר, לאחר תאונת הרכבת המחרידה, התקיים בכנסת דיון בהצעה לסדר-היום, ואני הצעתי שאנחנו נקיים בנושא זה דיון במליאת הכנסת. אני סבור שהנושא הזה לא צריך לרדת מעל סדר-יומנו. אנחנו חייבים לשוב ולשנות, לשוב ולחזור ולהזעיק את דעת הקהל ולעורר את נבחרי הציבור למאמץ הרב שיש להשקיע בתחום זה.

אני מקבל את הצעת יושב-ראש הוועדה לאשר את ההחלטות. התייחסתי אליהן מייד עם קבלתן בדברי תשובה ליושב-ראש הכנסת. אני חוזר ואומר, שאינני רואה את תועלת המעשית שתובע מההחלטה. אני רואה בה החלטה דקלרטיבית חשובה. אבל, תועלתה תחייב כאשר תתורגם לשפת המעשה, כלומר, כאשר תיכלל בחוק התקציב.

אני מציע לקבל את הצעת יושב-ראש הוועדה ולאשר את ההמלצות שנתקבלו בוועדה, ועם זאת אני מציע לקיים במועד קרוב ככל האפשר דיון במליאת הכנסת בעקבות ההצעה.

הישיבה ננעלה בשעה 22:00.